

Kárpátaljai Hírmondó

XIX. évfolyam 4. (74.) szám, 2023. Tél

Kányádi Sándor

Egyszerű öröm

Öröm már az is, ha a Nap
bőkezűbb, mint a tegnapi,
egy kis langymeleg, annyi csak,
hogy az eresz jégcsapjai

fölkengedjenek egy kicsit,
s meghervadjon a jégvirág,
hogy elláthass a sarokig,
csak a sarokig legalább,

s máris meglegyint a remény,
véred is enged, csörgedez,
jeget-pengető hangot ad;

ennyi kell, egy kis enyhe fény,
és amíg csöpög az eresz,
indulót vacog a fogad.

1965

A kőrösmezői Úr felmagasztalása fatemplom

KÁRPÁTALJAI Hírmondó

XIX. évfolyam, 4. (74.) szám
2023. Tél

Kiadja a Kárpátaljai Szövetség

1068 Budapest,

Városligeti fasor 44.

Telefon: 06-1-351-7770

E-mail: karpataljaiszovetseg@gmail.com

Felelős kiadó:

Greza István,

a Kárpátaljai Szövetség elnöke

Alapító főszerkesztő: Füzesi Magda

E-mail: magda.bereg@gmail.com

Főszerkesztő: Szemere Judit

E-mail: nagykica12@gmail.com

Szerkesztőbizottság:

dr. Botlik József, dr. Dupka György,

dr. Szöllősy Tibor,

dr. Zubánics László,

Kovácsné Marton Erzsébet

Tördelés, nyomdai előkészítés:

GABOR
P R I N T

Lapengedély száma: 2.9/1414-1/2006

HU ISSN: 1787-0445

OTP számlaszámunk:

11711034-20834951

Megjelenik negyedévente

1000 példányban.

E lapszám megjelenését támogatta
a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.,

valamint a Kárpátaljai Szövetség
tagsága.

A folyóiraton nyereség
nem képződik.

A címünkre beérkező kéziratok közlésének és szerkesztésének jogát fenntartjuk, azok recenzálását, visszaadását, levélben történő megválaszolását, valamint más szervezetekhez, intézményekhez való továbbítását nem vállaljuk. A publikációkban közölt tényekért és véleményekért minden esetben a szerző viseli a felelősséget. A szerkesztőség nem feltétlenül ért egyet a lapban közölt publikációkkal.

A tartalomból:

Olvassuk együtt! Illyés Gyula: Magyarok. Naplójegyzetek	
Vers mindenkinek. Ady Endre: Az Úr érkezése; Az Illés szekeren;	
Imádság háború után	3
Szervezeti élet. Köszönjük a támogatást!	4
Rendezvények a Kárpátaljai Szövetség szervezésében	5
Láttelelet. A pánszlávizmus. Botlik József tanulmánya	6
Aktuális. Mivel járna a szélerőművek telepítése Kárpátalján?	8
Segélyprogram az Európai Unió támogatásával	9
Hitélet. Százéves a Kárpátaljai Református Egyház	10
Lucsok Péter Miklós püspök lett a Munkácsi Római Katolikus	
Egyházmegye főpásztora	11
Szabó Jenő, a hithű lokálpatrióta	12
Évforduló. 35 éves az Ungvári Hungarológiai Központ	14
Emléktáblát avattak Váradi-Sternberg János tiszteletére	15
30 éves a Rákóczi-főiskola	16
Ilku Marion Józsefre emlékeztek a lemergi magyarok	17
Anno. A szülőföld vonzatai. Balla Teréz visszaemlékezése	18
Irodalom. Testbe zárt lélek. Weinrauch Katalin írása	20
Korkép. Örökség. Orémus Kálmán írása	21
Fiatalokról fiataloknak. Kész Réka: „... egy néprajzosnak az a feladata,	
hogy nyitott szemmel járjon a világban”	22
Közelkép. Beszélgetés Barta Attila református lelkésszel	23
Kultúrtáj. Eztrag-golia – filmbemutató a beregszászi színházban	25
Horváth Anna gazdag öröksége	26
Kárpátaljai népzeneészek a Hagymányok Házában	27
Örökségünk. Felavatták a Salánki Tájházat	28
Mesterségem címere: hálókötő	29
Arasznyi történelem. Zubánics László: A Homonnai Drugeth család	
kiemelkedő nőtagjai a 16–17. században	30
Múltidéző. Elvesztett Ungvár. A Fekete-tenger fenekén pihenő	
Ungvár nevű hajó története	32
Gratulálunk! Elismerések	34
Szemelvények kárpátaljai eseményekből	36
Művészet. Formák sokfélesége – Bokotaj Lóránt kiállítása	39
A Kárpátaljai Hírmondó galériája. Berecz Margit képzőművész	40

Címlapfotók: Csatáry Andrea, Varju Zoltán

Illyés Gyula

Magyarok

Naplójegyzetek

(1937)

November 20.

Ady most volna hatvanéves. Az ember meghökken; mintha nem volna odaillő esztendeiről beszélni. Költői alakjának már rég nincs kora, ahogy Balassának vagy Csokonainak sincs, akikkel egy sorban áll. De ha egy-két ostoba véletlen összetalálkozásának következtében nem hal meg, akkor mi, az utána jövő nemzedékek, akik sohasem láttuk, mi is kortársnak éreznők. Talán barátokoznánk, tegezödnénk vele, mint egyívású barátaival; talán vitatkozoznánk is. Valószínű, hogy azért, amiért most becsüljük, kevésbé becsülnők; „az volt az ifjúság”, – mondanánk. Műve előttünk alakulna, emelkedne egyre magasabbra, mint a hajdan véle indulók közül mindazoké, akik megmaradtak írónak. Mint azoké, az ő műve is most „érne meg”, a keményebb idő próbái alatt.

Csodálatosképp így is érik. Mintha titokban tovább dolgozhatna, állandóan javíthatna rajta: életének alkotása egyre teljeseedik. Egy-két jelző megfakul, szinte kitörlődik a versből, mert közben köztulajdon lett, mások viszont, amelyekre akkor senki sem figyelt, hirtelen kidomborodnak, hangsúlyt, egyéni hangszínt és mély értelmet kapnak. A halhatatlanság azt jelenti, hogy az író nem hagyja el a művét, örökké mögötte áll, mintha újra rendezné, nyesné, egyenesítené, mint valami kertész. Vagy azt jelenti a halhatatlanság, hogy az ember annyit ad, oly mérhetetlen mennyiségét az emberinek, hogy abban az idők végtelenségéig mindenki megtalálja, ami személyesen épp neki szól? Apad vagy növekszik az ő műve? Már nem az a kérdés. Az idő minden szaka után tisztább. Ezek az időszakok, akár az esztendőéi, nem mindig kedvezőek. A majd tizenöt évig tartó kánikulai ragyogás után például most, úgy érzem, egy kicsit borúsabb felette az ég. Nincs mit aggódunk emiatt. A feleslegessé vált lombok, a tavaszi tarka díszek hulltával most tűnnek ki a legnemesebb gyümölcsök; mi baj, ha

a könnyebbeket, a korán érteket tán félrenyomják s a később érőket elrejtik? A böngezők majd megelérik azokat is.

Tiszteletére már nem rendeznek hetente ünnepséget, iszonyú előadóművésznek nem szípjogják a pódiumon Zozó levelét, a fiatalok egyelőre nem „esküsznek rá”, amit már csak azért sem kell fájlalni, mert hisz az esküt az előttük járó nagy esküvők sem tartották meg; viszont érteni kezdik lényét. Az emberek már nem szavaitól rúgnak be, hanem attól, ami a szavak mögött van; attól könnyülnek bátrakká, abból merítenek erőt szembe szállni az idővel és a valósággal. Verseit már nem megszállottan az utcán szokás szavalni a szélbe, amikor az ember a saját indulatát önti a sorokba; Berzsenyi és Arany között tévovázó kézzel, este a könyvespolcra veszszük le műveit, bár betéve tudjuk. Félve írom le: klasszikussá vált?

Most kezdődik számára is a klasszikusok erőpróbája: minél többször olvassuk, annál több új szépséget, tartalmat, hitet, emberséget fedezünk fel benne, a remekművek ezzel jutalmaznak híveiket. Az ember már nem lebbe mámort kap tőle, hanem tartósságot, és ijesztő szó, tőle is okulást, élni. Szeretném, ha élne. Nem azért, hogy mit szólna ehhez vagy ahhoz, maradi lenne-e, vagy haladó; ilyen badarsággal

szellemét csak azok zaklathatják, akik még ma sem értik ezt a szellemet. Minderre ő megfelelt, állandóan felel, szerencsére nem a pártok nyelvén; ezek épp úgy széttépnék, épp annyi csapdába szorítanak, akár életében. Külön győzelme, hogy a pillanatok bajnokaim, a pártokon is felülemelkedett, ő már valóban ideáért küzd. Hangja most érik az egész magyarság hangjává. Neki már az idő dolgozik, művét az tökéletesíti. Beleszólnunk alig lehet, szavunktól arca alig változnék többet, mint akár Horatiusé. Csodálattal nézhetjük csak ezt a titkos, vigasztaló munkát s az anyagot, amelyet ő e munkára átdott.

Magyarok. Naplójegyzetek.

II. kötet, 255–257. o.

Nyugat Kiadó és Irodalmi R. T. kiadása, 1938.

Képszöveg: Illyés Gyula (1902–1983) beregszászi szobra, Borbás Tibor alkotása

Ady Endre

Az Úr érkezése

Mikor elhagytak,
Mikor a lelkem roskadozva vittem,
Csöndesen és váratlanul
Atölelt az Isten.

Nem harsonával,
Hanem jött néma, igaz öleléssel,
Nem jött szép, tüzes nappalon,
De háború éjjel.

És megvakultak
Hiú szemeim. Meghalt ifjúságom,
De őt, a fényest, nagyszerűt,
Mindörökre látom.

Az Illés szekeren

Az Úr Illésként elviszi mind,
Kiket nagyon sujt és szeret:
Tüzes, gyors szíveket ad nekik,
Ezek a tüzes szekerek.

Az Illés-nép Ég felé rohan
S ha megáll ott, hol a tél örök,
A Himaláják jégcsucsain
Porzik szekerük és zörög.

Ég s Föld között, bús-hazátlanul
Hajtja őket a Sors szele.
Gonosz, hüvös szépségek felé
Száguld az Illés szekere.

Szívük izzik, agyuk jégcsapos,
A Föld reájuk fölkacag
S jég-útjukat szánva szórja be
Hideg gyémántporral a Nap.

Imádság háború után

Uram, háborúból jövők én,
Mindennek vége, vége:
Békíts ki Magaddal s magammal,
Hiszen Te vagy a Béke.

Nézd: tüzes daganat a szívem
S nincs, ami nyugtot adjon.
Csókolj egy csókot a szívemre,
Hogy egy kicsit lohadjon.

Lecsukódtak bús nagy szemeim
Számára a világnak,
Nincs már nekik látnivalójuk,
Csak Téged, Téged látnak.

Két rohanó lábam egykoron
Térdig gázolt a vérben
S most nézd Uram, nincs nekem lábam,
Csak térdem van, csak térdem.

Nem harcolok és nem csókolok,
Elszáradt már az ajkam
S száraz karó a két karom már,
Uram, nézz végig rajtam.

Uram, láss meg Te is engemet,
Mindennek vége, vége.
Békíts ki Magaddal s magammal,
Hiszen Te vagy a Béke.

Tisztelt Tagtársunk! Kedves Előfizetőnk!

Áldott, békés karácsonyi ünnepeket és sikerekben gazdag, boldog új esztendő kívánunk minden kedves tagtársunknak, barátunknak és lapunk minden olvasójának! Hozzon az új esztendő örömeit, sikereket és jó egészséget!

Tisztelettel kérjük Önt/Önöket, hogy az 1000 Ft, illetve nyugdíjasoknak 600 Ft éves tagdíjat, valamint a Kárpátaljai Hírmondó előfizetési díját, ami egy évre 3000 Ft, továbbá az esetleges támogatásokat egy összegben a Kárpátaljai Szövetség OTP Bank vagy MagNet Bank számlájára év elején szíveskedjenek befizetni. A közlemény rovatban a nevet és címet kell feltüntetni, illetve azt, hogy mit fizettek be. Figyelemességükért előre is hálásak vagyunk.

Programunk teljesítéséhez segítséget nyújt a személyi jövedelemadójuk 1%-ának felajánlása, ezért továbbra is számítunk arra, hogy kedvezményezettként a Kárpátaljai Szövetséget jelölik meg. A nem adózó tagtársainkat arra kérjük, hogy családtagjaik, barátai, ismerőseik figyelmét hívják fel tevékenységünkre, hogy az adójuk 1%-át a Kárpátaljai Szövetség részére ajánlhassák fel.

Adószámunk: 18046629-1-42

Tevékenységünkről bővebben új honlapunkon (<https://karpataljaiszovetseg.com>), illetve Facebook-oldalunkon értesülhetnek.

Nemzetközi számlaszámunk:

OTP Bank: (IBAN) HU37 11711034-20834951-00000000

BIC (SWIFT) Kód: OTPVHUBB.

MagNet Bank: (IBAN) HU31 16200106-11602895-00000000

BIC (SWIFT) Kód: HBWEHUBB)

Tisztelettel: a Kárpátaljai Szövetség elnöksége
és a Felügyelő Bizottság tagjai

Köszönjük a támogatást!

A Kárpátaljai Szövetség elnöksége hálás köszönetét fejezi ki a tagtársaknak a szövetség célkitűzéseinek anyagi támogatásáért.

Ezúton mondunk köszönetet mindazoknak, akik megrendelték folyóiratunkat, illetve a Kárpátaljai Hírmondó megjelenítésének költségeihez felülfizetéssel járultak hozzá.

Külön köszönjük

Voloscsuk Katalin Edit (Jászberény),
Kissné dr. Lászlóffy Marianna (Pécel), **dr. Károly Lajos** (Kisvárd), **Horváth Sándor** (Jászberény), **dr. Duzsej Miklós** (Miskolc), **dr. Igyártó Rozália** (Nagyréde) tagtársainknak a kiemelt támogatást.

Név szerint is megköszönjük azon olvasóink anyagi segítségét, akik az előfizetési és a tagsági díjon felül ötezer forintnál nagyobb összeggel támogatták tevékenységünket. 2023-ban (lapzártánkig) az alábbi tagtársainktól érkeztek kiemelt összegű befizetések:

Aggteleky Éva (Székesfehérvár),
Arnóczy István (Gyöngyös),
Árokháti Zsuzsanna (Budapest),
dr. Badik Adrianna (Budapest),
Balázs Attiláné (Miskolc),
Balla Terézia (Miskolc),
Behun Lajos (Békéscsaba),
Bence Gyula (Budapest),
Beregszászi Benjámin (Eger),
Boniszlavszkyné Répay Katalin (Budapest),
Borbély Edit (Eger),
dr. Borkó László (Gyömrő),
Csulák Erzsébet (Budapest),
Csulák László (Budapest),
Dalmay Árpád (Nyíregyháza-Sóstóhegy),
Dénes Béla (Budapest),
dr. Duliskovits István (Dunakeszi),
Fábián Edit (Mátészalka),
Fekete Amália (Budapest),
Gönczy Zsuzsanna (Pilisborosjenő),
Gyüre Józsefné (Fényeslitke),
dr. Harajda András (Budapest),
Hegedűs Zsuzsanna (Mogyoród),
dr. Husznai Katalin (Budapest),
dr. Igyártó Gyöngyi (Veresegyház),
dr. Kiss Márta (Budapest),
Kiszely Katalin (Szentendre),
Kovács Attila (Gyöngyössllymos),
Kovács Gyöngyi Zsuzsanna (Csertő),
dr. Kristofori György (Sirok),
Lakatos Gézané (Salgótarján),
dr. Lődár Gyöngyné (Mezőtúr),
Lusztig Gáborné (Szentendre),
Magasházy Valéria (Fédes),
Medgyessy István (Debrecen),
Moritz László (Budapest),
Oniszkó László (Budapest),
Pappné Popovics Judit (Telki),
Pásztor Erzsébet (Vác),
Sághi Ferencné (Budapest),
dr. Sváb Erzsébet (Budapest),
Szamosi Elemér (Budapest),
dr. Szepesi Erzsébet (Székesfehérvár),
Szimjon Magdolna (Nyíregyháza),
Szirmay Aladár (Budapest),
Szlivka Edit,
Tóth Antal József (Miskolc),
dr. Tóth Zoltán (Szombathely),
Tóth Zoltán (Budapest),
Tyentés László (Budapest),
Ujfalussy István (Orosháza),
dr. Ujj Emília (Gödöllő),
Zúró Márta (Budapest).

1956, te csillag

A Kárpátaljai Szövetség és a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége szervezésében október 19-én a szövetség székházában emlékestet tartottak az 1956-os forradalom és szabadságharc évfordulója kapcsán.

Seremet Sándor, a Kárpátaljai Szövetség főtítkára köszöntötte az egybegyűlteket, majd Pásztor Bazil görögkatolikus lelkész a hazaszeretet és a vallás fontosságáról szólt. A szép számban összegyűlt megemlékezők az atyával közösen mondtak imát a mártírok lelki üdvéért.

Az esten Ferenci Attila beregszászi színművész tolmácsolásában több vers is elhangzott: olyan átéléssel adta elő a költeményeket, hogy szinte meglevenedtek előttünk az 1956-os események. Az ungvideki származású ifj. Bernáth Ferenc Artisjus-díjas zeneszerző lenyűgöző gitárjátékával tette meggyőzőbbé az estet.

Horváth Miklós hadtörténész, az MTA doktora, egyetemi tanár a Szovjetunióba hurcolt magyar szabadságharcos fiatalok kálváriájáról tartott vetítéses előadást. Dupka György történész *1956 és Kárpátalja* címmel szintén vetítéses előadással emlékezett Ung, Bereg és Ugocsa '56-

os hőseire, akiket az akkori szovjet hatalom kegyetlenül meghurcolt. Név szerint szólt arról a 30 elítélt fiatalról, akik többéves száműzetésben voltak.

Az összeállítás végén Ferenci Attila a Kádár-rezsim által bebörtönzött Nagy Attila miskolci színész naplóvalomlásából mondott el egy részletet.

Ezután a szervezők ismertették a késő őszi programokat, amelyekre minden érdeklődőt várnak.

A rendezvény állófogadással ért véget.

Tudósítónk

Tudományos konferencia Budapesten

Hetven éve, 1953. november 25-én érkezhettek vissza hazájukba az első politikai foglyok. Erre emlékezve és emlékeztetve a

Emlékbizottság elnöke volt. A rendezvénynek a Kárpátaljai Szövetség budapesti székháza adott otthont.

Magyar Országgyűlés november 25-ét a Szovjetunióba hurcolt magyar politikai rabok és kényszermunkások emléknapjává nyilvánította. Erre a történelmi eseményre emlékezve rendezett a Gulág- és Gupvikutató Intézet – együttműködve a Gulág- és Gupvikutatók Nemzetközi Társaságával, az Alapjogokért Központtal, a Kárpátaljai Szövetséggel, a Budavári Német Nemzetiségi Önkormányzattal és a Magyar Nemzeti Levéltárral – november 24-én *Hazatérés a szovjet fogságból 70 éve, előtte és utána – 1945–1953–2000* címmel nemzetközi tudományos konferenciát, amelynek fővédnöke Balog Zoltán, a Magyarországi Református Egyház Zsinatának lelkészi elnöke, a Gulág-Gupvi

A konferencián a korszak legismertebb kutatói tartottak előadást az anyaországból, Erdélyből és Kárpátaljáról. Az előadók újabb kutatásaik tükrében arról tanácskoztak, miként zajlott a Szovjetunióba hurcolt magyar politikai rabok és kényszermunkások több hullámban történő hazatérése, milyen volt a szovjet fogság a nemzetközi normák relációjában, hol tart a kegyeletápolás és emlékeztetpolitika, hogyan lehet összehangolni a Kárpát-medencei kutatásokat, s optimálisan hasznosítani ezek tapasztalatait.

A fórum résztvevői javaslatokat fogalmaztak meg, amely előterjesztést a konferencia szervezőbizottsága eljuttat a magyar kormányhoz.

D. Gy.

Katalin-napi bált rendezett a Kárpátaljai Szövetség

A februári farsangi bál sikerén felbuzdulva a Kárpátaljai Szövetség november 25-én Katalin-napi Jótékonyági Batyus Bált rendezett a szövetség Városligeti fasori székházának dísztermében. A résztvevőket Grezsa István elnök üdvözölte, majd gyertyagyújtással tisztelegtek a tragikus hirtelenséggel elhunyt kárpátaljai magyar kisebbségi politikus, Barta József emléke előtt.

Az est első részében a tiszaháti Cifra Banda lépett fel. A zenekar 2019-ben alakult, az elmúlt évben a *Széles a Tisza* népzenei versenyen kiemelt arany minősítést kapott. Tagjai, Szilágyi Csaba (hegedű), Szoroka Dániel (harmonika), Ignác Krisztián (nagy-

bőgő) szeretettel ápolják és viszik tovább a népzene hagyományait. A szép magyar népdalokat Perduk Zsófia, a Duna együttes szólistája énekelte. Kricsfalusi Miklós és lánya, Amina néptáncokat mutattak be, majd közös táncra invitálták a bál vendégeit is.

Amíg a zenészek és táncosok pihentek, a

szervezők tombolasorsolást tartottak, melyen értékes nyeremények találtak gazdára, mint például ingyenc kosarak, Ikon borválogatások, porcelán készletek, páros belépő az Aquaworld élményfürdőbe, páros VIP belépő egy Fradi-meccsre, páros nyári hétvége a Riviéra Park Hotelben félpanziós ellátással.

A tombolajegyeken kívül lehetőség volt támogatási jegyek vásárlására is. Az ezekből befolyt összeget a Szolyvai Megyei Gyermekotthon számára ajánlja fel a Kárpátaljai Szövetség.

Az est második részében zenés-táncos mulatság következett, a talpalávalót a Best of D1 Party Band szolgáltatta.

Tudósítónk

Botlik József

Pánszlávizmus

(Folytatás. Elejét lásd lapunk előző számában.)

Közben elődjéhez, Firczák Gyulához hasonlóan, Papp Antalnak (1867–1945), az új munkácsi görögkatolikus püspöknek is szembe kellett néznie a skizmatikus mozgalommal, amelynek második szakasza főpásztori működésének kezdetén bontakozott ki. Ez a folyamat Máramarosszigeten, az 1913. december 29. és 1914. március 3. között lefolytatott több mint két hónapig tartó főtárgyaláson, az ún. „rutén skizmapör”-ben tetőzött. A pravoszláv izgatás hálózatainak felderítése után összesen 189 személyt tartóztattak le, köztük a hajdani Körösmező környéki favágót, Kabalyuk Sándort (1877–1947), „Alekszij atyá”-t, aki önként alávetette magát a pernek. A nyomozás befejezése után a máramarosi királyi ügyészség 1913. július 23-án kelt vádiratában csak az előzetes fogva tartottak fele, 94 személy ellen indított eljárást.

A tárgyalás folyamán azonban a gyanúsítottak több mint harmadát szabadon engedték, és csak 58 vádlott volt mindvégig fogságban. Közülük a két hónapig tartó tárgyalás után hozott ítéletben végül 35 főt marasztaltak el, 23-at felmentettek. Ez is mutatja, hogy a vádirat fő pontját, a magyar állam elleni lázítást, valamint a magyar nemzet, a görögkatolikus felekezet és papság elleni izgatást nem sikerült maradéktalanul bebizonyítani. Miközben a tárgyaláson a pravoszláv mozgalom valódi céljai lelepleződtek, hiszen az ortodox hit és az orosz nemzeti érzés ugyanaz, s a cári Oroszország az Osztrák–Magyar Monarchiával ellenséges országok táborában foglalt helyet.

Alig négy hónappal a máramarosi skizmapör után, 1914. június 28-án, a bosznia-hercegovinai Szarajevóban Gavrilo Princip (1894–1918) szerb diák megölte Habsburg–Lotharingiai Ferenc Ferdinánd (*1863) osztrák–magyar trónörökösét és feleségét. A casus bellinek számító cselekményre válaszul július 28-án a Monarchia nagykövete Belgrádban hadüzenetet nyújtott át Szerbiának. Az antant-, illetve a központi hatalmak között lezajlott kölcsönös hadüzenetváltások nyomán augusztustól a harcok is megindultak különböző arcvonalakon. Esetünkben a Monarchia és Oroszország viszonylatában, Galícia térségében, ahol a szeptember 6. és 11. között a Lemberg városnál vívott csatában az osztrák–magyar hadsereg vereséget szenvedett az orosz csapatoktól. A cári birodalom egyik fő célja a Monarchia ukrán-, illetve rutének által lakott területeinek megszerzése volt a pravoszláviával is alátámasztott nagy-

orosz–pánszláv eszmék törekvéseinek megfelelően. Ebből következett, hogy a számára kedvező helyzet alakulásakor, a Monarchiához tartozó Galícia elfoglalása után, a cári hadvezetés Magyarország északkeleti, döntően rutének által lakott területeire való betörést is megkísérelte. Ez hamarosan így is történt, és ez közvetve igazolja a máramarosi pörben a bíróság által kellően figyelembe nem vett vádirat azon pontjait, amelyek a pravoszlávia mögött rejtőző orosz birodalmi törekvéseket vetették fel.

A cári orosz csapatok először 1914. szeptember 24-én törtek be az Uzsoki-, a Vereckei- és a Tatár-hágón, valamint több kisebb szoroson Kárpátaljára, de a két legjelentősebb várost, Ungvárt és Munkácsot nem tudták elfoglalni, azonban október 4-én Máramarosszigetet bevették. Mindez a magyarországi ruszinság elpártolására jó alkalom lehetett volna, de nem vált muszkavezetővé. A hágók visszaszerzésére 1914. október első napjaiban indult meg a magyar csapatok ellentámadása. Különösen Uzsoknál és Máramarosszigetnél voltak elkeseredett harcok. Október 22-ére az orosz csapatokat sikerült kiszorítani Kárpátalja területéről.

A cári haderő második betörése az országba 1914. november 17-én, az Uzsoki-hágón történt, ezért a csapás csak Ung vármegye északi részének településeit érintette. Az orosz hadvezetés célja változatlan volt, mert most is a Magyar Alföldet igyekezett megszállni. Ezúttal összesen 83 települést foglalt el, melyeknek többsége azonban nem Ung, hanem a szomszédos Zemplén vármegyében feküdt. A magyar csapatok báró Szurmay Sándor

(1860–1945) altábornagy, akkori honvédelmi államtitkár vezetésével az Ung, illetve a Círóka folyók völgyében indították ellentámadásukat, és három hétig tartó véres harc után, december 9-én kiszorították az orosz katonai alakulatokat az ország területéről.

Még két hónapig sem tartott a béke, amikor 1915. január 28-án megindult a harmadik ellenséges betörés Kárpátalja ellen, amely ismét elsősorban az Uzsoki-hágótól nyugatra fekvő északi Ung, illetve Zemplén vármegyei részeket sújtotta. Március 22-én az oroszok bevették az előző év szeptember 16-a óta csaknem egyfolytában körülzárt galíciai Przemsyl várat, amellyel Magyarország ismét közvetlen veszélybe került, hiszen az Uzsoki-hágó ekkor már ismét az orosz csapatok kezén volt. A szoros előtt Szurmay Sándor báró hadai Csontos, Malomrét és Fenyvesvölgy falvak térségében voltak védőállásban. Az altábornagy parancsnokságával április 2-án kezdődött az ún. kárpáti csata az Uzsoki-hágó térségében, és április 13-ára végleg sikerült kivenni az orosz katonaságot az országból.

Az 1919–1920. évi versailles-i béke-rendszer a katolikus egyházzal is szembenálló, a szabadkőművesség által támogatott pánszlávizmus egyes céljait is megvalósította. Szétdarabolta a történelmi Magyarországot, az elcsatolt hatalmas színmagyar területekkel a nemzet egyharmadát, 3,5 millió magyart kényszerített kisebbségi sorsba. Közülük 1918 és 1924 között minden tizedik – pontosan 350 ezer fő – a megcsónkított országba menekült. Csehszlovákiából több mint 100 ezer, Romániából 200 ezer, a délszláv királyságból 40 ezer, Ausztriából kb. 1200 fő.

A versailles-i békerendszer ezenkívül addig soha nem létezett, össze nem tartozott területeken két új szláv államot hozott létre. Egy nyugatit, a Csehszlovák Köztársaságot, amelyet a világ első szabadkőműves országának is szántak: 1919 és 1939, majd 1945 és 1992 között állt fenn. Első időszakában lakosságának csak a kétharmada volt „csehszlovák”, a többi: 32,3%-a német, magyar, rutén és más nemzetiségű. A magát demokratikus mintá-államnak hirdető Csehszlovákia valójában Janus-arcú ország volt: polgári demokratikus berendezkedése mellett az összesen közel 5 millió fős nemzetiségi lakossággal szemben súlyosan megkülönböztető politikát folytatott. A trianoni békediktátummal Csehszlovákiához csatolt 1 millió 84 ezer magyarból csak 1919–1920 folyamán kb. 120 ezer magyar menekült el a megcsónkított, a trianoni ország területére.

A másik új állam, a déli szláv Szerb–Horvát–Szlovén Királyság (1929-től Jugoszlávia), amely 1919 és 1941, majd 1945 és 1991 között létezett, lakosságának alig több mint a negyötödét alkották a délszláv (jugoszláv) népek, miközben a nem szláv népesség aránya elérte a 17%-ot. Az elszakított délvideki magyarok te-

területekre, elsősorban a Bácskába az ország más részeiből a két világháború között kb. 100 ezer szerb kolonistát, vagyis „gyarmatosítót” telepítettek be családtagokkal együtt, akik csaknem 150 ezer katasztrális hold földet kaptak.

Mind a nyugati, a csehszlovák, mind a déli szláv állam a valóságban szláv egyeduralomként működött.

Az 1919–1920. évi versailles-i békerendszer ugyanekkor több mint egy évszázad után újjáteremtette Lengyelországot. Mint ismert, a 18. század végén a lengyel–litván államot három alkalommal (1772, 1793, 1795) feldarabolták, és a területét szétosztották az Orosz Birodalom, Poroszország és a Habsburg Birodalom között. Az első világháború után elsősorban a győztes Franciaország és Nagy-Britannia támogatásával újjáalakult Lengyel Köztársaság is a pánszlávizmus részeredménye volt. 1921-ben az ország kerekén 27 millió fős lakosságából 18,7 millió volt lengyel (69,2%), 3,8 millió ukrán (14,2%), 2,1 millió zsidó (7,8%), 1,56 millió fehérorosz (5,8%), 0,8 millió német (3,0%)

Az oroszországi cári hatalom felszámolása után, az 1920-as évektől a Szovjetunióban a pánszlávizmust haladáellenes elméletnek minősítették. Mégis a következő évtizedekben számos kisebb nemzetet, népcsoportokat erőszakos áttelepítéssel, egyházüldözéssel, iskolapolitikával stb. igyekeztek oroszosítani, vagyis szlávósítani, sőt cirill írásmódot erőltettek ősi nyelvükre. Azaz a nem szláv lakosság hatalmas tömegeinek a nemzeti önazonosságát igyekeztek megtörni. A második világháború kitörését követően a szovjet politika alapvetően megváltoztatta a szláv népekkel kapcsolatos álláspontját, és 1941 augusztusában Moszkvában létrehozták a Pánszláv Bizottságot. Sőt, ilyen testületek alakultak az USA-ban, Angliában és Kanadában is.

A világegés utolsó szakaszában, 1944 októberében a Szovjetunió megszállta Kárpátalját, majd 1946 januárjában Joszif V. Sztálin (1879–1953) Ukrajnának adományozta.

A második világháború európai befejezése, 1945 májusa után a Szovjetunió érdekkörét Nyugaton, Németország keleti szovjet megszállási övezetétől Lengyelorszáig, az újjáalakított Csehszlovákiáig, onnan Kelet-Ausztriáig (1955-ig), Magyarország nyugati és déli határáig, a Dráva folyóig terjesztette ki. Ezzel a pánszlávizmus is elérte fő célját, mert egy főhatalom alatt egyesítette a szláv népek döntő többségét, amely korszak 1989–1991-ig tartott. A föltámasztott Jugoszlávia kivételével, amely hamarosan önállósította magát a Szovjetuniótól, és a saját útját járta. Közben, 1946-ban újjáéledt a Pánszláv Konferencia, és 5. találkozója Belgrádban tartották, de miután két év múlva Jugoszlávia és a Szovjetunió viszonya megromlott, a konferencia ismét felfüggesztette tevékenységét.

A kommunista partizánhatalomként újjáalakuló Jugoszlávia fő célja egy etnikailag tiszta délszláv állam megteremtése volt. Ennek kezdete 1944–1945 fordulójára, amikor Josip Broz Tito (1892–1980) marsall jóváhagyásával a nemzeti kisebbségek ellen elkövetett népirtás során, a partizánok 40 ezer magyart és 100 ezernél több németet mészároltak le. Ezután a kommunista hatóságok folytatták a királyi Jugoszlávia gyarmatosító politikáját, és újabb több százezer szerbet telepítettek le, különösen a Vajdaságba, amely az 1948. évi népszámlálás idejére már szerb többségűvé vált. A népirtás után a délvidéki (jugoszláviai) magyarság száma 1945 nyarára kb. 300 ezer főre csökkent.

Visszatérve Csehszlovákia helyzetére. Az emigráns kommunista Klement Gottwald (1896–1953) által Moszkvában megfogalmazott és 1945. április 5-én, Kasán kihirdetett csehszlovák kormányprogram (amit a legfelsőbb szovjet vezetés is jóváhagyott) fő célja is egy etnikailag tiszta szláv állam létrehozása volt. A kollektív bűnösség elvére hivatkozva, a kormány-célok alapján Edvard Beneš (1884–1948) köztársasági elnök dekrétumai kimondták a magyarok és a németek teljes jogfosztását, és szorgalmazta teljes kitelepítésüket az ország területéről. Az 1945. július 17. és augusztus 2. között tartott potsdami értekezleten a győztes hatalmak Csehszlovákiából csak a 3 millió német lakos kitelepítését hagyták jóvá. A prágai kormány tervét – melyet a Szovjetunió is támogatott –, a magyarság egészének a kitoloncolását azonban nem engedélyezték, mert azt az Amerikai Egyesült Államok megvétózta.

Emiatt a csehszlovák államvezetés a magyar kérdést az akkor kb. 800–850 ezer főre becsült felvidéki magyarnak a szülőföldjéről történő elűzésével igyekezett megoldani. Ennek eszközei: Csehországba

való deportálás köz munkára (kb. 52 ezer fő), magyar–csehszlovák lakosságcsere, amely végül kb. 80 ezer felvidéki magyart érintett. Az ún. „vissza-szlovákosítás” (reszlovakizáció), amelynek lényege: hogy a felvidéki magyarok tulajdonképpen „az évszázados magyar elnyomás idején elmagyarosított/elmagyarosodott szlovákok”, akiknek a csehszlovák állam most megadja a lehetőséget, hogy újra szlováknak vallhassák magukat. A felfokozott országos magyarellenes hangulatban több mint 400 ezer magyar (120 ezer családfő) kérte a reszlovakizációs igazolást, akik közül végül 344 609 főt nyilvánítottak szlovákká. Az utóbbiak visszakapták a jogaikat, és a szülőföldjükön maradhattak. A fentieket a sorra kiadott Beneš-dekrétumokkal hajtották végre, amelyek a nemzetiszocialista fajelmélet változatának tekinthetők. (A hírhedt beneši végzéseket sem Csehország, sem Szlovákia nem hatálytalanította a 2004-es Európai Unióhoz történt csatlakozásukkor, sőt, azóta sem, napjainkban is érvényben vannak.)

Az említett 1945. nyári potsdami értekezleten döntöttek az újonnan létrehozott Lengyelország határaitól, és ekkor a két világháború közötti területét mintegy 200 km-re nyugatra tolták. A Molotov–Ribbentrop-paktum értelmében az 1939 szeptemberében a Szovjetunió által megszállt Kelet-Lengyelországból (szovjet nézetből: Nyugat-Ukrajna) egymillió lengyelt kitelepítettek az új nyugati határvonalig, az Odera-Neisse folyókig, eközben az új Lengyelországból 400 ezer ukránt költöztettek át a Szovjetunióba. A potsdami értekezlet ugyanakkor a Lengyelországhoz került német területekről is elrendelte a németek kitelepítését, amelynek végrehajtását a lengyel hatóságok már 1945-ben megkezdték, és 1950 végéig összesen, több mint 9 millió németnek kellett elhagynia a szülőföldjét.

Az 1945 után csaknem fél évszázadra a Szovjetunió befolyási övezete alá került katolikus és protestáns műveltségű közép-európai szlávok – főként a lengyelek – döntő része elutasította a felsőbbrendűséget hirdető, bolsevista politikai rendszert.

Az 1989–1990. évi közép- és kelet-európai változások után a szláv államok többsége az Európai Unió és a NATO tagja lett, ezért a hivatalos állami politika elvetette a pánszlávizmus eszméjét. A Pánszláv Konferencia azonban változatlanul működött, az első létrejöttének 150. évfordulóját, 1998-ban annak helyszínén, Prágában tartották, ahol újrászervezték az intézményt. Az ekkori 7. találkozón 12 szláv ország képviselői jelentek meg, és egy kiáltványt is elfogadtak. A 8. összejövetelt 2001-ben, Moszkvában, a 9.-et 2005-ben, Minszkben tartották.

A képeken: Kabalyuk János (helyesen: Sándor) és Voroocsuk György, a per két fő vádlottja (forrás: Tolnai Világlapja, 1914. március 15.); báró Uzsoki Szurmay Sándor honvéd gyalogsági tábornok (forrás: Wikipedia).

Mivel járna a szélerőművek telepítése Kárpátalján?

Egyre többeket aggaszt, hogy már évekkel ezelőtt bejelentették, szélerőműveket akarnak építeni a Kárpátokban. Ennek hatására lakossági tiltakozó akciók sorozata kezdődött, az interneten petíciók terjedtek. Még 2020 nyarán indult el a Borzsa-havasok megvédésére irányuló Save Borzhava civil mozgalom, melynek tagjai a Kárpátok leghosszabb hegvyvonulatára tervezett 34 szélerőmű építésére kiadott engedély ellen tiltakoztak. A tüntetések hatására, bírósági tárgyalás útján, érvénytelenítették a döntést, és végül az illetékesek letettek a szélerőműépítési szándékuokról.

Ez év tavaszán azonban Kárpátalján elkezdődött az ország első olyan ipari komplexumának építése, ahol szélerőműveket fognak gyártani. A 10 évvel ezelőtt létrehozott kramatorszki vállalat a háború miatt költözött át Perecsenybe. Az itt élők joggal feltételezik, hogy ezt követően hamarosan nem csak a gyártás, de a szélerőművek telepítése is megkezdődik Kárpátalján, a legígéretesebb helyszíneken. Ilyen például a Borzsa-havasok, a Róna-havas, a Fagyalos-hegység vagy az Északkeleti-Kárpátok legmagasabb pontja, a Hóvár (Hoverla) körüli terület. Annak érdekében, hogy jobban megértsük a szélenergia hasznosításának előnyeit és hátrányait, dr. Hadnagy Istvánt, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Biológia és Kémia Tanszékének docensét kérdeztük, aki a témában már monográfiát is megjelentetett.

– Ha nagyon egyszerűen akarjuk megközelíteni a kérdést, akkor először is azt kell tisztáznunk, hogy a szélenergia jó vagy rossz? Milyen előnyei és milyen hátrányai vannak, milyen hatást gyakorolnak a környezetünkre?

– A szélenergia a megújuló energiaforrások közé tartozik. A megújuló energiaforrás megnevezés lényegében olyan természeti jelenséget, anyagot vagy közeget takar, amelynek hasznosítása közben a forrás nem csökken vagy rövid időn belül megújul. A szélenergiáról annyit kell tudni, hogy ez lényegében a napenergiának amolyan átalakított formája, hiszen ha nem sütné a Nap, akkor a szél sem fújna a Föld felszínén. A szélenergia hasznosítása nem új keletű dolog, már ősidők óta használják. Gondoljunk csak a hajózásra, a szélmalomokra vagy a terményszárítókra. Manapság azonban már teljesen más berendezésekkel, modern lapátszerkezetekkel, úgynevezett szél turbinákkal fogjuk be a szél energiáját. Meg kell jegyeznünk, hogy nincs olyan, hogy „tisztá” energia. Tehát bármiből állítunk elő energiát, ott biz-

tos, hogy lesz valamilyen kibocsátás, azaz valamilyen környezetszennyezés következik be, esetleg a környezetben el kell végeznünk valamilyen beavatkozást. Viszont a megújuló energiaforrások környezetszennyező hatása a hagyományos fosszilis (kőszén, kőolaj, földgáz stb.) és magfűzés (atomenergia) energiahordozókéhoz képest lényegesen kisebb. Hiszen míg elégetjük a kőszént vagy a földgázt, addig számos üvegházhatású gáz és egyéb légszennyező anyag, például korom kerül a légkörbe. Egy szél turbina működése során ilyen nem keletkezik.

– Akkor mégis milyen környezetszennyezésről beszélhetünk ebben az esetben?

– A berendezések előállítása során keletkezik károsanyag-kibocsátás. Nem mindegy, hogy miből készülnek az eszközök. Jelenleg még ott tartunk, hogy ha tönkremegy egy szél turbina, akkor a nagyobb

részt lényegében csak elássák a földre, mert nem tudják újrahasznosítani. Ezek a néha 150–200 méter magasságot is elérő szerkezetek műanyag kompozitokból és a szilárdságukat fokozó üvegszálak anyagból készülnek, ami nem túl környezetbarát. Ahhoz, hogy telepítsünk egy szél turbinát, nagy mennyiségű vasbetonra van szükség a tartóoszlop alapjához. Ez önmagában elég környezetszennyező anyag, hiszen az előállítása, leszállítása sok energiát, nyersanyagot igényel.

A szél turbinák működése során nincs gázkibocsátás, ám van egy alacsony frekvenciájú hangkibocsátás. Ez nyilván a távolsággal egyre jobban csökken, messziről nem is hallani. A hátrányok között szokták még említeni azt, hogy ha ezeket a turbinákat a madárvonulások vonalába teszik, akkor sok madarat elpusztíthat (akaratlanul), ha például nekirepülnek egy rotorlapátnak. Illetve szélerőművek ellen szokták felhozni azt is, hogy tájérsztétikai szempontból zavaró látványt nyújtanak.

A negatívumok közé sorolható még az energiatermelésben jelentkező változékonyság, hiszen nem mindig fúj a szél. Ezért gyakran alkalmaznak vegyes rendszereket, például ötvözik a szél- és napenergiát.

– Miért érdemes akkor mégis ebbe fektetni?

– A szél turbina gyűjtőfelülete általában függőleges, ezért egy berendezés helyigénye nem számottevő. Míg mondjuk egy napelem-park telepítésénél több hektárt kell befedni, addig itt elég néhány négyzetméter. Vagy ha a vízen energiát nézzük, amely kitermeléséhez gátakat kell építeni, és egész folyókat szükséges elterelni, itt ilyesmire nem kerül sor. A szél turbinák általánosan kétszer jobb hatásfokkal működnek, mint a napelemek. Tehát egységnyi idő alatt sokkal több energiát tudunk kitermelni velük, és így a beruházási költségek megtérülése is gyorsabb. És ami igen fontos, hogy jelenleg a szélből előállított energia a legolcsóbb, mert ez igényli a legkevesebb befektetést. Egyedül a szél turbinát tartó toronyra kell talápat, amire a telepítés után visszakerülhet az eredeti talajtakaró, így aztán ismét benőheti a növényzet. A terület többi részére a berendezés nincs hatással. Európában sok helyen a szélerőműveket mezőgazdasági területre is telepítik, és azt körbe lehet szántani. Gyakran lehet látni a torony árnyékában hűsülő vadállatokat is.

– Hány kilométer/órás szél kell ahhoz, hogy beinduljon a szerkezet?

– Csakis a szél, a levegő áramlása indítja be a szárnylapátok forgását. Általánosság-

ban olyan területeken érdemes a szélenergiába befektetni, ahol a szél éves átlagsebessége eléri a 3 méter/szekundumot vagy ennél többet. De ez csak az indító sebesség. Ahhoz, hogy egy ipari szélerőmű optimálisan működjön, folyamatosan rendelkezésre kell állni a másodpercenkénti 5–8 méteres vagy ennél nagyobb szélesebességnak. Viszont a túl erős szél is káros lehet a szél turbináknak.

Amikor a szél sebessége meghaladja a 25 méter/szekundumot, akkor a belső „fékek” működésbe lépnek, és a szabályozó rendszer olyan irányba fordítja el a szárnylapátokat, hogy a szél minél kevesebb felületet érjen, nehogy kidöntse a tartóoszloppal együtt.

– Mennyire hatékony a szélerőmű, tehát mennyi energiát tudnánk termelni vele?

– Ha az ország területén az összes szélenergia-készletet megpróbálnánk kihasználni, akkor Ukrajna energiaszükségletének 19 százalékát tudnánk előállítani. Kárpátalja esetében az éves átlagos energiafogyasztás nagyjából 2 milliárd kilowattóra. Most a szükséges energia csak 18–20 százalékát állítjuk elő régióinkban, azt viszont megújuló energiaforrásokból, napelemparkok, víz- és biogáz-erőművek segítségével. A megye területének megújuló energetikai

kapacitását, amely a jelenlegi műszaki megoldásokkal kitermelhető – 30 milliárd kilowattóra/évre becsülük, tehát ez többszörösen felülmúlja az évi energiafogyasztásunkat. Ebből a szélenergetikai készlet nagyjából 9%-kal részesedik. Magyarul: csak szélenergiából egész Kárpátalja éves energiafogyasztását fedezni tudnánk.

– Gazdasági szempontból tehát abszolút megérné. A lakosság egy része mégis tiltakozik.

– Ukrajnában elsősorban a tengerpartokra érdemes szélturninákat telepíteni, mert ott a legkiegyensúlyozottabb a széláramlás. Ez így is történt, 2022-ig az országban több mint 600 szélturnina működött. Kárpátalja alföldi részén – Ungvár, Munkács, Beregszász, Huszt környezetében – nem érdemes szélenergiába fektetni. A hegyvidéken, azon belül főként a Havasi-vonulat legmagasabb részein azonban már igen. Ott viszont azzal kell számolni, mert amint említettem, a nagy a rendelkezésre álló szélpotenciál, de igen változékony a széljárás, tehát amikor fúj, akkor nagyon erős szelek jelentkeznek, viszont emellett gyakoriak a szélcsendes időszakok. A meteorológiai állomások adataiból azt látjuk, hogy a legnagyobb szélsébség télen jelentkezik. Ez rendszerben is van, mert olyankor több áramot is fogyaszthatunk, ám ezidőben tapasztalható a legnagyobb változékonyság is, ami megnehezítheti a villamosenergia rendszer irányítását és a folyamatos áramellátást. Ami a szélenergia felhasználás társadalmi megítélését és a helyi lakosság véleményét illeti: valamiből így is úgy is elő kell állítani az energiát. Kárpátalja eléggé energiadeficit terület, mert amint említettem, a megye energiaszükségletének 80 százalékát valahonnan be kell szerezni. A világban minden térség arra törekszik, hogy az energiaellátás terén minél jobban önálló, energiafüggetlenebb legyen. A globális éghajlatváltozás elleni küzdelem pedig egy másik oldala a megújuló kérdéskörének.

Ha nem a szélből vagy más megújulókból, akkor miből állítsuk elő energiát? Atomerőművet is telepíthetnek Kárpátaljára... És akkor nem csak arról lenne szó, hogy idehozzuk az uránt, hanem arról is, hogy az óriás vízigényű folyamat ökológiai szempontból a folyóinkat is jelentősen megterhelné. A nagy területigényű és legkörnyezetsemmélyebb létesítményekhez tartoznak a hagyományos tüzelőanyag (kőszén, földgáz) működő hőerőművek is. Mi jöhet végső soron szóba? Talán a szél. Ám olyat is olvastam, hogy azért tiltakoztak a lakosok, mert attól féltek, hogy megszűnik az áfonyaszedés lehetősége a Kárpátokon. Ez nem igaz. A szélerőmű tövében is lehet áfonyát szedni. Vagy azt írják, hogy megváltoztatja a geológiai szerkezetet, árvizeket okoz. Ez teljességgel abszurd, ezek alaptalan vádak a szélenergia felhasználással szemben. A hegyvidéken egyedül a tájéztétikával kapcsolatban lehet vitatkozni, hogy mennyire szép vagy sem egy 100 méter magas szélerőmű, de akkor megint csak felvetődik a kérdés, hogy egy víz-, hő- vagy egy atomerőmű mennyivel szebb? A szélerőművek sok helyen turisztikai látványosságnak számítanak. Tiltakozunk az efféle beruházások ellen, viszont a többletenergáról nem akarunk lemondani, amelyből évről évre egyre többet és többet fogyasztunk. Alapvetően tehát a szélenergia lenne a leghatékonyabb és legkifizetődőbb Kárpátalja szempontjából.

Azt azonban biológusként, geográfusként és természet-szeretőként is megjegyezném, hogy azt én sem támogatnám, és nem tartanám helyesnek, hogyha szélerőmű-parkok létesítése érdekében kezdenék erdőket irtani a hegyvidéken. Kárpátalja területén olyan ősbükkösök húzódnak, amelyek a világörökség részét képezik. A vidék területének majdnem 16 százaléka természetvédelmi oltalom alatt álló terület. Nyilván csakis az ökológiai és természetvédelmi szempontok szigorú figyelembevételével szabad szélerőműveket telepíteni a nyílt, kihasználatlan helyszínekre, például a hegyvidéki legelőkre.

Simon Rita

Segélyprogram az Európai Unió támogatásával

A Magyar Ökumenikus Segélyszervezet és a Máltai Szeretetszolgálat több mint negyedszázada jelen van Kárpátalján. Ukrajnában, hogy segítsen a legnehezebb helyzetben élőkön. Az 1998-as és a 2001-es pusztító árvizek idején mindkét szervezet hatalmas munkát végzett a bajbajutottak megsegítésében és az újjáépítésben egyaránt. Az orosz-ukrán háború kitörése óta is fokozottan jelen vannak, többszörösen bizonyították szakmai rátermettségüket, megbízhatóságukat. Nem véletlen hát, hogy a HUSKROUA Határon Átnyúló Együttműködési Program keretében újabb 250-250 ezer eurós projekt megvalósításával bízták meg a humanitárius segélyek eljuttatásában már nagy tapasztalattal rendelkező két segélyszervezetet. A szerződés aláírására november 2-án került sor Beregszászon.

A Magyar Ökumenikus Segélyszervezet kárpátaljai kirendeltségének székházában, az ADVANCE Kárpátaljai Tanácsadó és Fejlesztő Központban az aláírást megelőző sajtótájékoztatót Szakács Aron, a négy ország – Magyarország – Szlovákia – Románia – Ukrajna – közötti projektet koordináló Széchenyi Programiroda Nonprofit Kft. ügyvezetője ismertette az Európai Unió által támogatott újabb humanitárius segélyprogramot, amellyel Kárpátalja és Ivano-Frankivszk megye humanitárius tevékenységét segítik. Az Ökumenikus Segélyszervezet által elsősorban az otthonaikat elhagyni kényszerülők, illetve az itt nehezebb sorba kerültek (2200 fő) életfeltételeinek javítását célozták meg egyszeri élelmiszer- és higiéniai csomaggal, illetve kb. 500 háztartást

segítenek tüzelővel, emellett a kora gyermekkori fejlesztő központok és egészségügyi intézmények működését támogatják különböző felszerelésekkel. A Beregszászi Járási Máltai Szeretetszolgálat által az Együtt egy jobb jövőért elnevezésű projekt keretében három területen tervezik a segítségnyújtást. Az első célcsoportba a belső menekült, traumatizált gyermekek tartoznak, az ő fejlesztésüket segítik, a „Bőrönd a jövőbe” elnevezésű programjukkal pedig az ide menekült fiatalok továbbtanulását támogatják. A harmadik programmal pedig kettős célt is szolgálnak: a helyben előállított termékeket a háború sújtotta közösségekbe juttatják el segélycsomagok formájában. Szakács Aron megerősítette: a továbbiakban is készek folytatni a határ menti régiók humanitárius támogatását.

Az Ökumenikus Segélyszervezet nemzetközi programokért felelős vezetője beszámolt azokról a nagysikerű projektekről, amelyeket Kárpátalján, Ukrajnában valósítottak meg 1990-es jelenlétük óta. Bálint Gábor azt is elmondta, hogy az orosz-ukrán háború kitörése óta Ukrajna 22 megyéjében segítették az embereket nemzetközi összefogással, eddig több mint 500 ezer embert támogattak mintegy 30 millió dollár értékben, a mostani támogatás pedig a belső menekültek, illetve a Kárpátalján maradt nehéz sorsú emberek számára az életet – az ételt és a meleget – jelenti.

Makuk János, a Beregszászi Járási Máltai Szeretetszolgálat (BJMSZ) elnöke arról számolt be, hogy partnereik támogatásának köszönhetően a háború kitörése óta több mint 1700 tonna segélyszállítmányt juttattak célba. Nem feledkeznek meg a helyiekről sem, igyekeznek olyan projekteket kidolgozni, amelyekkel a vidékünkön menedéket találók, illetve az itt élő hátrányos helyzetű idősök, fejlesztésre szoruló gyermekek számára biztosítanak segítséget.

A szerződések aláírási ceremóniáján részt vett Viktor Mikita, a Kárpátaljai Megyei Katonai Közigazgatás elnöke, illetve Roman Szaraj, a Kárpátaljai Megyei Tanács elnöke is, akik köszönetet mondtak Magyarországi vezetésének, kárpátaljai külképviseletének, illetve minden támogatónak az Ukrajnának nyújtott segítségért. A kormányzó ígéretet tett arra, hogy a maguk részéről mindent megtesznek az együttműködés javítása érdekében.

Kovács Erzsébet

Százéves a Kárpátaljai Református Egyház

Még az orosz–ukrán háború kitörése előtt felmerült az a gondolat, hogy a Kárpátaljai Református Egyház (KRE) megalakulásának 100. évfordulóját méltatva a 2023-as esztendőt a Reménység évének nyilvánítsa, mert a vérzivataros XX. század ugyan sok megpróbáltatást hozott, ám az itt élő hívő emberek folyamatosan érezhették az Úristen megtartó kegyelmét.

Amikor viszont elkezdődött az országunk jelentős részére kiterjedő fegyveres harc, sokan gondolták úgy – köztük hívő emberek is –, hogy most a túlélés időszakát éljük, amikor mindenki menti a még menthető: a hadköteles férfiak a pusztá életüket, a házaspárok a családok egységét, gyermekeik épségét, féltett jövőjét, a nyugdíjasok törekény biztonságukat. Így látszólag joggal merült fel a gondolat, hogy a Reménység évének megtartását halasszuk későbbre.

Akik töretlen hittel bíznak Istenben, a történelem urában, azok a mai embert próbáló körülmények közepette is reményteljes jövőt álmodnak szeretteik és az egész kárpátaljai magyarság számára. A száz évvel ezelőtt megalakult Kárpátaljai Református Egyház évfordulója tiszteletére és az eljövendő nyugalmasabb és építő jellegű jövőben bízva a kárpátaljai református egyházközösségekben elültették a Reménység fát, ahogy tették ezt október 29-én a KRE vezetői az ünnepségre érkezett szolgatársakkal együtt a püspöki hivatal kertjében, amikor is egy platánfa került elültetésre.

Ahítatában Zán Fábán Sándor, a KRE püspöke annak a meggyőződésének adott hangot, hogy aki az elmúlt század során megtartott bennünket, az továbbra

is oltalmazni fogja az Őbenne hívő és az Ő törvénye szerint élőket. Fekete Károly, a Tiszántúli Református Egyházkerület püspöke fohászában arról szólt, hogy aki fát ültet, az a jövődönk üzen. „Menyyei Édesatyánk, hozd el a békességet, a növekedést, adj hitet a csüggedőknek!” – hangzott az ima. A jelenlevők ezután a hivatal parkjában megkoszorúzták a szovjet korszak alatt mártíromságot szenvedett,

illetve a GULAG-ra hurcolt lelkipásztorok emlékművét.

Jubileumi zsinatra jubileumi zsoltárt kaptunk: „Ujjongjatok az Úrnak, vigadozva járuljatok az Ő színe elé” – idézte a századik zsoltár szavait Fekete Károly a zsúfolásig megtelt beregszászi templomban az emlékzsinatra összesereglett hívek előtt.

– De van-e még kedvetek, okotok arra,

hogy ujjongjatok? A mostani megpróbáltatásokkal terhelt nehéz idők, az átélt fájdalmak és sérelmek sokak lelkében eltorlaszolják az ujjongás hangjait. De lássuk be, nem akármilyen száz év, bizony nem eltékozolt évszázad van mögöttünk. Amikor is a kárpátaljai reformátusok himnusza, a Mindig velem, Uram... hitelesen szólt az éneklők ajkán, s ezáltal még mélyebb értelmet nyert. A lelki tunyaság a hívő emberen is elhatalmasodik, néha ő is elkeseredik. De ne feledjük, hogy mi nem vagyunk pásztor nélküli juhok, és az Istenre tekintés segít abban, hogy másokra is odafigyeljünk. Ne csak a magunk gondjával legyünk elfoglalva, hanem együttes erővel a közösség problémáit is próbáljuk megoldani. Jézus a szeretet központi világképét hozta el, legyőzte az énközpontúságot, a másokat az életünkől kirekesztő egoizmust. Éppen ezért érte, őáltala mindenkor ujjonghatunk – fogalmazott Fekete Károly.

Danku Gábor főgondnok beszámolt a KRE elmúlt száz évének legfontosabb történéseiről, a gyülekezetek, az egyházi iskolák, árvaotthonok, óvodák, szegénykonyhák újjászervezéséről, és beszélt arról, hogy milyen sokrétű karitatív munka jellemzi ma az egyházat.

„Hűség, bátorság, alázat – folyamatosan ezeket az erényeket tanuljuk tőletek, valahányszor hozzátok látogatunk” – áll abban a levélben, amelyet Balog Zoltán, a Magyarországi Református Egyház zsinatának lelkési elnöke küldött az ünneplőknek, s amelyet Baksa Dávid csapi lelkipásztor olvasott fel.

– Köszönjük néked, Úristen, hogy az elmúlt száz esztendő alatt Szentlelkeddel ébredést hoztál el a szívekbe, és ébren tartottad a hitet. Tiéd a dicsőség lelkipásztorainkért, hitoktatóinkért, valamennyi szolgálattevőnkért, templomainkért, iskoláinkért, óvodáinkért – hangzott Zán Fábán Sándor püspök imájában. Ezt követően Bertók Béláról, a KRE első püspökéről, az ő nagyívű egyházszervezési munkájáról

hallottunk visszaemlékezést Orosz Zsolt lelkipásztor előadásában.

– Hatalmas Istenünk, megmagyarázhatatlan dolgokban mutattad meg hatalmadat – emlékeztetett főhászában Hadnagy István, a Beregi Egyházmegye gondnoka. – Most igen nehéz időszakot élünk, amikor fájdalmas veszteségek érnek bennünket. Azért könyörgünk, hogy csak az élő hitet el ne veszítsük.

A reménység hálaadással kezdődik – figyelmeztetett igei szolgálatában Pásztor Dániel, a Tiszáninnen Református Egyházkerület püspöke. – A gondviselő, aki hűséggel hordozott bennünket eddig, ezután is hordozni fog. Így lesz reményteljes jövőnk még akkor is, ha olykor a halál árnyékának völgyében is vezet az utunk.

Az előttünk járó hitvalló ősök, az ő gerincességük, töretlen istenhitük tartott meg bennünket – mondta Géresi Róbert, a Szlovákiai Református Keresztény Egyház püspöke.

A háborús helyzet miatt sokan arra kényszerülnek, hogy elhagyják szülőföldjüket – emlékeztetett zárszavában Zán Fábán Sándor. Nekünk, az itthon maradotoknak viszont mindenképpen ki kell tartanunk, hogy akik a nehezített körülmények miatt elmentek, visszavágyjanak, és a legelső adódó alkalommal visszatérjenek. Kárpátalja, ha nincs az országban háború, nyugodt, a lelki építkezésre és hitbeli erősödre egyaránt alkalmas hely, ahol kevésbé csábít a kísértések reklámfénye, nem zavarja az emberek tisztánlátását a bőség zavara.

A KRE megalakulásának 100. évfordulója alkalmából az emlékszinaton elhangzott a jelenlevők hitvallása és fogadalomtétele. Ezután Taracközi Ferenc, a beregszászi gyülekezet vezető lelkésze beszámolt arról a nagyszabású munkáról, amely az egyházban zajlik: a szerzők három kötetben tervezik bemutatni azt, hogy gyülekezeteinkben milyen sokrétű és sokszínű hitépítő tevékenység van jelen. Az első kötet, amely a Beregi Egyházmegye életébe enged bepillantást, már el is készült.

Az ünnepi alkalmat a Mezőváriban élő Kovács család énekszolgálatja tette még fel-emelőbbé.

Kovács Elemér

Lucsok Péter Miklós püspök lett a Munkácsi Római Katolikus Egyházmegye főpásztora

Ferenc pápa Lucsok Péter Miklós OP-t, a Munkácsi Római Katolikus Egyházmegye eddigi apostoli kormányzóját az egyházmegye megyéspüspökévé nevezte ki – közölte a Szentszéki Sajtóiroda október 7-én. A domonkos szerzetes 2022 januárjától apostoli kormányzóként vezette az egyházmegyét.

Lucsok Péter Miklós 1974. március 26-án született Munkácson. 1994-ben lépett be

a domonkos rendbe, ahol 2000-ben tette le örökfogadalmát. Teológiai tanulmányait a domonkos filozófiai és teológiai főiskolán végezte Lengyelországban, Krakóban. 2003. június 24-én szentelték pappá. Ezután Jaltában, Szentpéterváron, Csorokivban, Lembergben és Hmelnickijben szolgált lelkipásztorként. 2018 júliusában a lembergi domonkos közösség előljárója lett. 2019. november 11-én Ferenc pápa kinevezte őt az ukrainai római katolikus egyház munkácsi egyházmegyéjének segédpüspökévé. 2022. január 28-án a Szentatya elfogadta Majnek Antal OFM munkácsi megyéspüspök lemondását, a segédpüspököt pedig „ad nutum Sanctae Sedis” apostoli kormányzóvá nevezte ki.

A Munkácsi Római Katolikus Egyházmegye a Kárpátalján található plébániákat és egyéb egyházi struktúrákat foglalja magában. 1993-ban II. Szent János Pál pápa megalapította a Kárpátaljai Apostoli Kormányzóságot, és az akkori apostoli nunciust, Antonio Franco érseket nevezte ki annak apostoli kormányzójává. Őt 1997-ben Majnek Antal püspök követte, akit 1995 végén neveztek ki segédpüspöké. Miután II. Szent János Pál 2002. március 27-én létrehozta a Munkácsi Római Katolikus Egyházmegyét, Majnek Antal lett annak első ordináriusa. Őt követi most az egyházmegye élén Lucsok Péter Miklós OP, aki az ukrán mellett magyarul, szlovákul, oroszul, lengyelül és angolul is beszél.

Ünnepélyes beiktatási szentmiséjére 2023. december 2-án a munkácsi Szent Márton-székesegyházban került sor.

(Forrás: munkacs-diocese.org)

Szent Erzsébet-napi zarándoklat Kassára

Kassai zarándoklaton vettek részt a Beregszászi Római Katolikus Egyházközség hívei november 18–19-én. A résztvevők azért indultak útnak, hogy méltóképpen emlékezzenek meg Árpád-házi Szent Erzsébetéről, a világ egyik legismertebb szent királynőjéről, és közbenjárását kérjék a róla elnevezett kassai dómban. Az ünnepre már szombaton délutántól különböző programokkal készültek, amelyekre szeretettel meghívták a kárpátaljai vendégeket is.

Először Legeza László CGZ tartott előadást *A hit védelme napjainkban* címmel, amelyet egyházzenei műsor követett a Kelet-szlovákiai Múzeumban. Végül dr. Frivaldszky János budapesti egyetemi tanár *Isten, haza, család* című előadását hallhatták a résztvevők. A tartalmas program után bőséges vacsora várta a zarándokokat, ahol megismerkedhettek a helyi szervezőkkel és a más helyekről érkezett hívekkel.

Másnap, vasárnap délelőtt került sor a búcsúi ünnepre. A magyar nyelvű szentmisére

szép számban érkeztek hívek Felvidék minden tájáról, valamint az anyaországból. A liturgia és a prédikáció által megerősödtek hitükben, és újabb érzékenyítést kaptak a szegények iránt, amire a székesegyház védőszentje adott példát.

A szentmise után városnézésre is volt lehe-

tőség. Megtekinthették a székesegyház körüli impozáns épületeket, a gyönyörű belvárost. A kirándulás ebédrel zárult, amely során minden jelenlévő Erzsébet nevű hölgyet egy szál rózsával köszöntöttek. A kárpátaljai csoport köszönetet mondott Pásztor Zoltán magisztrális káplánnak a szeretetteljes fogadtatásért és a sok figyelmességért.

Fehér Rita

Szabó Jenő, a hithű lokálpatrióta

Itt az ideje, hogy törlesszük eleinkkel szemben fennálló adósságainkat. A magyar görögkatolikusok több évszázadra visszanyúló történetében számos kiváló személyiség, püspök, áldozópap, kántortanító szerepel kiemelt helyen, ám azokról a világi személyekről, akik igen sokat tettek az egyház fennmaradása és fejlődése érdekében, rendre megfeledkezünk, illetve keveset szólnunk. Pedig ők is jelentős mértékben hozzájárultak ahhoz, hogy a görögkatolikus lelkület a magyar nemzettudat szerves részévé váljon, azt számtalan formában gazdagítsa – hangzott el a Szabó Jenő (1843–1921) miniszteri tanácsos, főrendházi tag tiszteletére rendezett emlékkonferencián. A fórumnak a salánki Szent Mihály görögkatolikus templom adott otthont.

Üdvözlő beszédében a házigazda, Csirpák József áldozópap annak a meggyőződésének adott hangot, hogy a 180 évvel ezelőtt született Szabó Jenő gazdag életpályájából a későbbiekben sokan merítettek erőt a kemény próbák elviseléséhez.

De milyen kihívásokkal kellett szembenéznük a magyar ajkú görögkatolikusoknak a XIX. század második felében? Hisz ekkor Magyarországon már vallásszabadság van, mindenki szabadon gyakorolhatta hitét. S akkor miért kell Szabó Jenőnek 1913-ban egy könyvet ilyen címmel megjeleníteni: „A görögkatolikus magyarság utolsó kálváriájá”?

Erre a választ Marosi István, a Beregszászon működő Ortutay Elemér Görögkatolikus Szakkollégium igazgatója előadásából kaptuk meg. A görögkatolikus egyház létrejöttét kinyilvánító 1646-os Ungvári Unió és az egy évszázaddal később megalakított Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye kétségteljesen hatalmas előrelépést jelentett, ám még a XIX. század végére sem sikerült elérni, hogy a magyar görögkatolikusok szent liturgiája a hívek anyanyelvén történjen. Továbbá egyre sürgetőbbé vált a munkácsi, az eperjesi stb. görögkatolikus egyházmegye után a hajdúdorogi egyházmegye létrehozása. Az oszd meg és uralkodj elvet a csehszlovák korszak vezető politikusai is kiválóan alkalmazták, mutatott rá Marosi István, hisz ez idő tájt mind a ruszofil, mind a ruszinofil irányzatok egyre erőteljesebben hallatták hangjukat.

Szerencsére az ezekből adódó problémákat kellő bölcsességgel kezelte Sztójka Sándor akkori püspök, aki Kárpátaljának az anyaországhoz való 1938–39-es visszatérésekor a hitbéli elmélyítésre, a szociális gondoskodás megszilárdítására helyezte a hangsúlyt. A görögkatolikus egyház igazi kálváriája a vidék szovjetek általi megszá-

lásával kezdődött el. A végeredmény: 300 görögkatolikus pap szenvedett el különböző atrocitásokat, harmincan közülük pedig vértanúvá lettek.

Az igazgató beszélt arról a nagyszabású feltáró munkáról, amelyik a Kárpátalján élő jeles családok – például a Bendász és Bacsinszky család – tagjainak az egyházépítésben és a görögkatolikus közösség erősítésében játszott szerepét mutatja be. Ebben a témakörben már több videó is készült, és egy kötet is napvilágot látott.

Ha Szabó Jenő mást sem tett volna, minthogy 1900-ban megszervezi 500 magyar görögkatolikus zarándokútját Rómába, hogy kieszközöljék a Szentszéknél a magyar nyelvű szent liturgia megtartásának jogát, már akkor is beírta volna magát a görögkatolikusok képzelt aranykönyvébe – mutatott rá Végshő Tamás, a Nyíregyházi Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola teológiai tanára. Videóelőadásában a professzor beszámolt róla, hogy a zarándokút sikeres volt, mivel a pápa hallgatólagosan beleegyezett ebbe a jogos követelésbe, amely például már rég elfogadott volt a monarchia területén élő román és szlovák görögkatolikusok esetében. Az előadásból megtudtuk, hogy a Hajdúdorogi Görögkatolikus Egyházmegye létrehozásáról szóló kezdeményezést 1912 táján maga Ferenc József karolta fel, aki így szeretett volna jó pontot szerezni a magyaroknál, mivel az akkor már erőteljesen zajló fegyverkezéshez szükséges költségek egy részét a Magyar Parlamentnek is meg kellett szavaznia...

Szabó Jenő életútját Csirpák József vázolta fel. Görögkatolikus papcsaládban született, édesanyját pár hetes korában

elveszítette. A lelkes édesapa két kislíával együtt hamarosan Salánkra költözött, és itt szolgált 35 éven keresztül. Szabó Jenő Budapesten jogot végzett, majd 1868-ban került a Közmunka és Közlekedésügyi Minisztérium alkalmazásába, ahol csakhamar a vasúti osztály vezetését bízták rá, s nyugdíjba vonulásáig ott is maradt. Szabó Jenő a budapesti görögkatolikusok egyházi és közösségi életének megszervezése, a tehetséges fiatalok ösztöndíjjal való támogatása mellett sokat tett a magyar vasút fejlesztése érdekében. Elévülhetetlen érdemeket szerzett abban, hogy 1908-ban végre megépült a Borzsa-völgyi kisvasút, amely több mint száz éven át jelentős szerepet

játszott vidékünk, a görögkatolikusok által sűrűn lakott régió gazdasági fejlődésében. Jelentős összeggel járult hozzá a salánki görögkatolikus templom, valamint az itt felállított ikonosztázion építéséhez.

A konferencia végén a résztvevők a parókia elé vonultak, ahol a tágas téren, szépen rendezett környezetben felavatták Szabó Jenő emlékművét. A kárpátaljai származású, jelenleg Tokajban élő Csirpák Viktória alkotása bronz domborműveken követi végig Szabó Jenő életének főbb állomásait, a római zarándoklatot, a Borzsa-völgyi kisvasút építését.

Luscsák Nílus, a Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye püspöke avatóbeszédében így fogalmazott: a szentéletű családokban olyan ifjak nevelkednek, akik Krisztus urunk tanításait követve igyekeznek nemcsak saját karrierjüket építeni, hanem egyben embertársaik javát szolgálni. Ezt példázza Szabó Jenő életútja.

Köszöntötte az ünnepség résztvevőit Gyebnár István, Magyarország Beregszászi Konzulátusának ügyvivője is.

Az ünnepi alkalmat a helyi fiatalokból álló népdalkör előadása tette felemelővé.

Eszenyi Gábor

... és elküldte őket az Úrhoz ezzel a kérdéssel:

Te vagy-e az Eljövendő, vagy mást várjunk?

(Lukács 7,19)

Az advent időszakát legtöbbször mostanában úgy emlegetjük, hogy az a várakozás időszaka. S ezt a várakozást nagyon sokan szeretjük, az évnek egy kedves, különleges időszaka ez. S ha az advent a várakozás, akkor az ünnep, a karácsony a megérkezés kellene legyen, ennek a várakozásnak a beteljesülése. S talán nem tévedek nagyot, ha azt mondom, hogy ez a beteljesülés mégis sokszor elmarad, mintha mégsem érkeznenék meg igazán az ünnepre.

Az advent időszakát egyre inkább elnyújtjuk, s teleaggatjuk mindennel, amivel csak lehetséges. Már októberben elkezdődik, megjelenik egy-egy fenyődísz az üzletek polcain, megjelennek a különböző adventi naptárak, és oly sok mindenből lehet válogatni. Mindenkinél: korának, hobbijának megfelelően. Van klasszikus csokoládés a gyerekeknek, van zenés, verses, madaras, van ígés is, több is. Van kedves, vidám, s akad mély és elgondolkodtató. Lehet választani, lehet habzsolni egyiket a másik után. Minél több-félét, hiszen fontos a felkészülés, meg kell tölteni a várakozás idejét, hogy igazán szép és teljes legyen majd az ünnep.

S amikor egyre közelebb érünk az ünnephez, úgy lesz a várakozás is egyre zsúfoltabb, kell a jó időbeosztás, hogy minden sikerüljön, minden elkészüljön. S minden évben belefutunk abba, hogy hiába kezdtük el a karácsonyi ajándékok megvásárlását még októberben, december végén mégis túl sok a feladat. S a karácsony előtti csendes várakozás egyre inkább zajos rohanássá válik.

Az ünnepet is igyekszünk jól megtölteni, mindent beletenni, ami csak lehetséges, hiszen egyszer van karácsony, s ami most elmarad, azt csak egy teljes év múlva lehet pótolni. De felvetődik a kérdés, hogy jól és jól vártunk-e?

Keresztelő János börtönben van, s hallja a híreket Jézusról. Hallja, hogy feltámasztotta a naini ifjút. Ez már egy olyan esemény, amelyet nem hagyhat szó nélkül. Elküldi két tanítványát Jézushoz a kérdéssel: *Te vagy-e az Eljövendő vagy mást várjunk?*

Keresztelő János különleges ember volt. Ugyanúgy angyal hirdeti meg a születését, mint Jézusnak. Születése önmagában is csoda, hiszen édesanyja egy idős, meddő asszony volt. János Isten országát hirdette, megtérésre hívta az embereket. János kimondta az igazságot, amiért Heródes börtönbe záratta. Elkésérítő helyzetben van. Látja a népe bűnösségét, látja Heródes bűnös életét, látja, hogy mennyire szükség van megtérésre, bűnbocsánatra; milyen nagy szükség van arra a megígért Megváltóra és Szabadítóra. Börtönbe zárva

Jó lenne egy kicsit másként tekinteni az adventre, s a karácsonyra is. Advent azt jelenti adventus Domini, az Úr eljövetele. Ez nem a mi várakozásunktól függ, ez tény. Eljön. Eljött több mint kétezer éve. S nem azért, mert várta az ő népe, nem azért, mert Keresztelő János vagy más zsidó ember várta és vágyta az Ő eljövetelét. Azért jött el, mert a Mindenható Isten még az első bűnesetkor megígérte az embernek. Eljött az Úr. S eljön újra. Nem azért, mert várjuk, hanem mert megígérte. S eljön a karácsonyban is, eljön a templomainkba, eljön a családi asztal mellé, mert megígérte, hogy velünk lesz mindennap a világ végezetéig. Eljön, mert ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az Ő nevében, Ő ott van közöttük.

Az advent, az Úr eljövetele Isten ígéretétől függött, és ő nem változik. A karácsony nem a mi megérkezésünk az ünnephez, hanem az Isten megérkezése az emberhez. Az Isten megérkezése hozzám. S Ő betölti a hiányomat, ő életet hoz, ő békét hoz.

Talán nem úgy, ahogy mi szeretnénk. János és a zsidó nép is más Szabadítót képzelt el, nem keresztre feszített gótgóti megváltót. De Isten sokkal többet adott általa.

Hadd legyen a mi ünnepünk is megérkezés. Az Isten megérkezése az életünkbe, a kétségeink, hiányaink, aggodalmaink közé. Jézus így válaszol Jánosnak: *Vakok látnak, sánták járnak, leprások tisztulnak meg, süketek hallanak, halottak támadnak fel, s szegényeknek az evangélium hirdettetik, és boldog, aki nem botránkozik meg énbenem.* Jézus az Isten ígéreteire és azok beteljesedésére mutat rá.

Hadd mutasson rá az ünnep ezekre az ígéretekre. Jézus Krisztus eljött ebbe a világba, hogy életet hozzon, gyógyulást, örömhírt. Az ígért beteljesedett, hadd legyen teljesség a mi életünkben is, hiszen *szeret az Úr, azért nincs még végünk, mert nem fogyott el irgalma: minden reggel megújul. Nagy a te hűséged!* (Jeremiás Siralmai 3,22–23)

Szemere Judit református lelkész, Beregszász

igazán húsba vágó kérdés, hogy eljön-e a megígért Szabadító. Hallva Jézusról megszületik a kérdés: *Te vagy-e az Eljövendő vagy mást várjunk?* *Te vagy-e a megígért, te vagy-e a remény, a béke, a szabadság?*

A tavalyi évben abban reménykedtünk, hogy az idei ünnep más lesz, hogy már nem árnyékolja be a háború. S mégis újra csak várjuk a békét, a szabadságot. Ebben az évben sokan ünnepeljük a karácsonyt hiánnyal. Hiányoznak édesapák és felnőtt fiak az asztalok mellől. Hiányoznak, akik külföldön vannak, s hiányoznak, akiket elragadtott a háború. Lehet, hogy együtt van a család, de nem idehaza. Ott, ahol lehet. De mégis hiányzik az otthoni közösség, az otthon melege. Hiányzik az otthoni sütőben sült karácsonyi bejgli, mert annak szétrepedve is más íze van. Otthoni. S oly sok minden miatt lehet hiány. S igyekszünk ezt az űrt minél jobban megtölteni. S talán egyre nehezebben reménykedünk egy szebb jövő karácsonyban, amikor majd béke lesz.

35 éves az Ungvári Hungarológiai Központ

Petro Lizanec nyelvészprofesszor vezetésével 1988. január 14-én jött létre az Ungvári Hungarológiai Központ a Szovjetunió és Magyarország oktatási minisztériumainak támogatásával. Az idén 35 éves intézmény épületét felújították, környezetét rendezték, október 26–27-én pedig ünnepséggel és nemzetközi tudományos konferenciával méltatták a jubileumot, ahová neves vendégeket is meghívtak. Az esemény részeként a központnak helyet adó egykori Bródvilla belső terében leleplezték Bródy Andrásnak, Kárpátalja (Podkarpatská Rus) első miniszterelnökének, valamint II. Rákóczi Ferenc fejedelemnek a mell-szobrát.

Volodimir Szmolanka, az Ungvári Nemzeti Egyetem rektora beszédében kiemelte: a Hungarológiai Központ 35 éves fennállása alatt jelentős szerepet töltött be az egyetem tudományos és oktatási életében. – A központ fő feladata, hogy szervezze a tudományos munkát, és ennek maradéktalanul eleget tett az elmúlt három és fél évtizedben – jelentette ki a rektor. – Petro Lizanec professzor 33 évig vezette a központot, ez alatt az idő alatt számtalan tudományos munka látott napvilágot. Hangsúlyozta: az évforduló egyben egy új kezdetet is jelent a Hungarológiai Központ életében, majd többéves kiemelkedő munkája elismeréseként oklevéllel tüntette ki Petro Lizanecet, Béres Erzsébetet, Jackovics Mariannát és Berta Eleonórárt.

Szili Katalin miniszterelnöki főtanácsadó emlékeztetett arra, hogy éppen hatvan évvel ezelőtt, 1963-ban indult az ungvári egyetemen a magyartanárképzése, az első évfolyam pedig 55 éve kapott diplomát. Kiemelte, hogy három kiérlelt alapelve van a magyarságnak: az első a szülőföldön maradás támogatása, a második, hogy minden magyar számít, a harmadik pedig az, hogy a magyarság egy világnemzet. Hozzátette: azok a legfontosabb intézmények, amelyek feladatuknak tekintik, hogy a magyarság kérdéseivel, magyarságtudománnyal foglalkozzanak. Szili Katalin kitért arra, hogy a hungarológiát magyarságtudományként tartják számon, ám meglátása szerint ennél sokkal szebb Bibó István definíciója, aki sorstudománynak nevezte.

– Az Ungvári Hungarológiai Központ kovásza mindannak, ami a nemzeti összetartozást, a nemzet együtt mozgását, a nemzet identitását jelenti – fogalmazott. Hozzátette: a Külgazdasági és Külügyminisztérium a jövőben támogatni fogja az intézmény tevékenységét.

A korát meghazudtolóan jó egészséggel örvendő, 93 esztendő Petro Lizanec

professzor, az Ungvári Hungarológiai Központ és az Ungvári Nemzeti Egyetem magyar tanszékének tiszteletbeli vezetője

elmondta, bízunk abban, hogy a központban folytatódik a tudományos kutatómunka, és köszönetet mondott Magyarországnak, hogy a kezdetektől támogatta az intézmény működését.

– A professzor úr utódként úgy vélem, mindent meg kell tenni azért, hogy a központ továbbra is megőrizze azokat az értékeket, melyeket ő képvisel, ő tanított számunkra – mondta ünnepi beszédében Berta Eleonóra, a Hungarológiai Központ idén kinevezett vezetője. – Nehéz feladat előtt állunk, hiszen magasra tették a mércét, de mindenképpen igyekszünk megfelelni és helytállni – fogalmazott az új igazgató, aki 1995 és 2011 között kutatóként dolgozott az intézményben. Berta Eleonóra elmondta, hogy a központ megnyitásának 35. évfordulóján nyílt arra lehetőség, hogy az épület kívül és belül is megújuljon, s immár újra alkalmas az alapítók által megfogalmazott pedagógiai, tudományos, kutató-tájékoztató és szervezési központ feladatainak ellátására. Frekvenciát fekvése, megújult terei révén fontos helyszíne lehet az ungvári kulturális és tudományos életnek.

Marjana Maruszinec, a Kárpátaljai Megyei Katonai Közigazgatás Oktatási, Tudományos, Ifjúsági és Sportügyi Főosztályának vezetője hangsúlyozta, hogy a központnak jelentős érdemei vannak a magyar kultúra és nemzeti identitás megőrzésében, továbbá gazdagította és kiszélesítette a tudományos életet. Köszöntö-

beszédét követően elismerő oklevelet adott át Spenik Sándornak, az Ukrán–Magyar Oktatási-Tudományos Intézet igazgatójának. Csernicskó István, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola rektora kiemelte, mindenki tisztában van az Ungvári Hungarológiai Központ tudományos súlyával, nemzetközi, ukrainai, vagy éppen a magyar tudományosság szintjén.

– De most nem erről szeretnék beszélni, inkább néhány személyes élményt elevenítenék fel – mondta. – Amikor 1990-es évek elején ungvári magyar szakos egyetemista voltam, szerencsénkre a szaktárgyak jelentős részét ebben a gyönyörű épületben tartották számunkra. Nagyon szeretünk ide járni, de nemcsak az órákra, hanem azért is, mert előadások előtt és után beszélgethettünk az itt dolgozó kutatókkal, Bíró Andorral, Debreceni Anikóval.

Betekintést nyerhettünk abba, hogyan is zajlik a tudományos kutatómunka. Például milyen szakmai előkészítő munka kellett ahhoz, hogy Mineralnoje település neve újra Tiszaásvány lehessen. Csernicskó professzor kiemelte, hogy akkoriban szívesen fordultak a központ igazgatóhelyetteséhez, Soós Kálmánhoz, s a vele folytatott beszélgetések terelték őt is a kutatói pálya felé. 1995-ben az egyetem magyar tanszékén nyolcan szereztek diplomát, közülük négyen ma kutatói pályán

vannak, Beregszászi Anikó és ő Beregszászban, Béres Erzsébet és Berta Eleonóra pedig Ungváron. Az intézmény szerepének jövőbeli növekedésében bízva elmondta, hogy abban csak reménykedik, hogy az ötvenedik évfordulón majd egy Soós Kálmán-emléksarkot is talál az épületben.

Pusztay János professzor, az Eötvös Loránd Tudományegyetem tanára, aki egykor az oktatási minisztérium tudományegyetemi osztályának vezetője volt, felelevenítette a központ létrehozásának körülményeit, elmondta: – Köpeczi Béla akkori művelődési miniszter

fogalmazta meg azt, hogy a központ ungvári létesítését egyfelől a kárpátaljai magyarság szellemi, nyelvi és kulturális értékeinek tudatos feltérképezése, megőrzése, közkinccsé tétele és ezáltal a kárpátaljai magyarság támogatása indokolta egy olyan korban, amikor Magyarországon a határon túli magyarság kérdése politikai tabutéma volt. Másfelől annak bizonyítása, hogy a kisebbségben élő magyarság területén létre lehet hozni nemzeti intézményt.

A beszédekkel követően Ladányi Zsolt katona a 101. kárpátaljai területvédelmi zászlóalj és a munkácsi 128. hegyivadász dandár magyar nemzetiségű katonái által aláírt, az '56-os magyar forradalom jelképének számító lyukas magyar zászlót adott át Spenik Sándornak, az Ungvári Nemzeti Egyetem Ukrán–Magyar Oktatási-Tudományos Intézete igazgatójának.

Spenik Sándor a Hungarológiai Központ fennállásának 35. évfordulója alkalmából oklevéllel ismerte el Fábián Miroslava, Mokrajnin Okszana, Debreceni Anikó és Horváth Katalin tudományos munkáját.

A jubileumi ünnepség keretében a Hungarológiai Központnak helyet adó egykori Bródy-villa belső terében Volodimir Szmolanka és Spenik Sándor leleplezték Kárpátalja első miniszterelnökének, Bródy Andrásnak a mellszobrát, Mihajlo Beleny szobrászművész alkotását. Az egykori politikusról, tanárról, újságíróról és jogászáról Zubánics László egyetemi tanár beszélt. Majd a központ könyvtárszobájában Szili Katalin miniszterelnöki főtanácsadó és Vida László ungvári magyar konzul leleplezték II. Rákóczi Ferenc mellszobrát, Túri Török Tibor alkotását, Magyarország Ungvári Főkonzulátusának ajándékát. Továbbá megnyitották a MÉKK Munkácsy Mihály Képzőművészeti Egyesülete tagjainak – Balog Sándor, Klisza János, Réthy János és Turák Angéla – alkotásaiból összeállított kiállítást. Az eseményt a BorzsaVári népi zenekar fellépése színesítette.

Másnap, október 27-én több szekciónban zajló tudományos konferenciával méltatták a központ létrejöttének 35. évfordulóját. A Zubánics László, a történelemtudományok kandidátusa által elnökölt plenáris ülés résztvevőit köszöntötte dr. Csepeti Ádám, Magyarország Miniszterelnökségének stratégiai ügyek koordinációjáért felelős helyettes államtitkára. A plenáris ülés előadói között olyan elismert kutatók voltak, mint dr. Bartha Elek, Leszja Musketik, dr. H. Tóth István és dr. Csernicskó István. A nyelvtudományi, irodalomtudományi, valamint történelem és néprajzi szekciókban pedig összesen negyven tudományos előadást mutattak be.

KH-összeállítás

Emléktáblát avattak Váradi-Sternberg János tiszteletére

Az Ungvári Nemzeti Egyetem Ukrán–Magyar Oktatási-Tudományos Intézete (UNÉ UMOTI) a Hungarológiai Központ és a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet (KMMI) a tudós professzor munkássága előtt tisztelegget ezzel, akinek életéről és kárpátaljai kötődéséről hamarosan hiánypótló kiadvány jelenik meg egykori tanítványa, Dupka György összeállításában.

A szervezők nevében dr. Zubánics László köszöntötte a jelenlévőket és elmondta,

mintegy 50 szorososan kapcsolódik a kuruc kor történetéhez. 1958-tól magyar nyelven is publikált.

Nevéhez fűződik a kárpátaljai oktatásban mérőföldkövet jelentő magyar történelem tanításához szükséges segédkönyv megszületése, amely Ukrajna magyar tanítási nyelvű iskolái számára készült. A Kárpátaljai Területi Pedagógus-továbbképző Intézet felkérésére felelős szerkesztőként 1989-től részt vett a *Magyarország története* című, három részből álló segédkönyv szerkesztésében, összeállításában. Helytörténeti írásaival a *Kárpáti Igaz Szó*, a *Kárpáti Kalendárium* és más kiadványok hasábjain jelentkezett.

A rendezvényt Magyarország Ungvári Főkonzulátusának képviseletében Kovács Attila konzul is megtisztelte.

A családtagok közül az unokája, Sternberg Alexander és a menyje, Gricán Anna vett részt a rendezvényen, de az internet segítségével az Amerikában és Izraelben élő rokonok is meg-

köszönték azt, hogy Kárpátalján őrzik és ápolják felmenőjük emlékét.

Sternberg Alexander részletes családfakutatást végzett, fiatalkori fotókat, illetve azt a különleges 1989-es kitüntetést is bemutatta a jelenlévőknek, amit nagyapján kívül senki más nem kapott meg Kárpátalján: a Magyar Népköztársaság csillagrendje elismerést. 1991-ben a tudóst Lotz János- emlékéremmel is kitüntették.

Gricán Anna legendának nevezte a történészt, olyan embernek, aki Istentől kapott kivételes adottságokkal rendelkezett, és aki szóba elegyedett vele, az itta a szavait,

Váradi-Sternberg János professzor jövőre lenne 100 esztendő. A KMMI elnöke röviden ismertette a Nagyváradon, zsidó családban született történész életútját, amiből kiderült, saját kérésére került oktatóként Kárpátaljára. 1949-től az Ungvári Állami Egyetemen, a történelem karon gyakornokként, docensként, majd professzorként tanított.

Első tényfeltáró, elemző publikációi az 50-es évek elejétől jelentek meg. Tudományos pályafutásának első állomása: 1956-ban Kijevben az Ukrán Tudományos Akadémián megvédte kandidátusi disszertációját, amelynek témája:

„Felszabadító háború Magyarországon a XVIII. század elején és az egykorú orosz-magyar kapcsolatokat”. Egyedi témájú értekezésében a szabadságharc nemzetközi kapcsolatait, II. Rákóczi Ferenc és I. Péter cár diplomáciai tevékenységét vizsgálja és elemzi. E két fő kutatási témája mellett elmélyülten foglalkozott az orosz-magyar és ukrán-magyar irodalmi és kulturális kapcsolatokkal, a kárpátaljai helytörténettel, kiemelten a II. Rákóczi Ferenc vezette kuruc szabadságharcral. Az említett témakörökből több mint száz forrásfeltáró tanulmányt és népszerűsítő tudományos cikket közölt a budapesti, moszkvai és a kijeji kiadványokban. Az ismert bibliográfiák a professzor közel 200 publikációját jegyzik, s ebből

örökre megjegyezte a mondanivalóját.

A család egy Szemán Ferenc „Öcsi” (1937–2004) kárpátaljai képzőművész által készített Sternberg János-portrét is ajándékozott a központnak.

Tivadari

Szellemi műhely lett

30 éves a Rákóczi-főiskola

1993. október 18-án kárpátaljai magyar szervezetek összefogtak, hogy létrehozzanak egy alapítványt, amelynek célja egy önálló, magyar felsőoktatási intézmény megalapítása volt Kárpátalján. Ennek eredményeként, 1994-ben megnyitotta kapuit Beregszászban az akkori, Nyíregyházán működő Bessenyei György Tanárképző Főiskola kihelyezett speciális képzése. Napra pontosan harminc évvel később, 2023. október 18-án a Rákóczi-főiskola és az égisze alatt működő Lehoczky Tivadar Társadalomtudományi Kutatóközpont jubileumi emlékkonferenciát szervezett az intézmény átriumában nagyszámú közönség előtt megszólaltatva azokat, akik részesei, alakítói voltak az akkori eseményeknek.

Csernicskó István, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola rektora korabeli újságok tudósításainak alapján ismertette az általa vezetett intézmény indulásának körülményeit. Megtudhattuk, hogy a kezdeti viták után, az októberi kezdeményező fórumot követően, 1994. január 13-án a Beregszászi Járási Közigazgatási Hivatal bejegyezte a Kárpátaljai Magyar Főiskolaért Alapítványt, amelyet négy jogi személy hozott létre, a KMKSZ, a KMPSZ, a Kárpátaljai Református Egyházkerület és a Beregszászi Városi Tanács. A *Beregi Hírlap* 1994. május 21-i számában meg is jelent a Kárpátaljai Magyar Főiskola első felvételi hirdetése, ahol óvoda-pedagógus, tanító, angol-történelem és angol-földrajz szakokra és szakpárookra hirdettek felvételt, az 1994–95-ös tanévre. Az újság 1994. szeptember 8-án már a sikeresen lebonyolított felvételi vizsgákról tudósított. Száznál többen felvételiztek, közülük 42 hallgatót vettek fel. A tanárképző tagozat kezdetben csak a hétvégeken, pénteken, szombat, vasárnap működött a magyar gimnázium épületében, ahol a nyíregyházi főiskola tanárai oktatták a leendő tanárokat. 1994. szeptember 17-én, szombaton a Beregszászi Járási Tanács üléstermében sor került a Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola első tanévnyitójára, amelyről a *Beregi Hírlap* ezzel a címmel számolt be: „Szellemi műhely lesz”. „Hosszú volt az út, de végül valóban az lett a főiskola, szellemi műhely...” – fogalmazott Csernicskó István rektor, megköszönve mindenkinek, aki részt vett a főiskolaért folytatott küzdelemben, mindenkinek, „aki segített abban, hogy ma itt lehetünk, és harmincadik évfordulót ünnepelhetünk”.

Gyebnár István, Magyarország Beregszászi Konzulátusának ügyvivő konzulja kijelentette: „A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola alapítói elérték céljukat. Azok a pedagógusok, akik ebben az intézményben szereztek diplomájukat, elismert és sikeres szakemberek lettek. A főiskola eltelt három évtizedét áttekintve megállapíthatjuk, hogy a fiatal intézmény ez

idő alatt a kárpátaljai magyarság tudományos műhelyévé nőtte ki magát. Mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a főiskola vezetősége a kezdetektől fogva tudatosan és fokozatosan bekapcsolta az intézményt az anyaországi tudományos életbe. Együttműködési szerződések sorozatát kötötték magyarországi egyetemekkel és főiskolákkal, kutatóintézetekkel, sőt a Magyar Tudományos Akadémiával is. Ezzel az intézmény megteremtette azokat az alapokat és lehetőségeket, amelyek segítségével az itt tanuló kárpátaljai fiatalok tovább képezhetik magukat az anyaországban, valamint résztvevői lehetnek a magyar tudományos életnek. Ma már a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák egész intézményrendszere alakult ki a főiskola

égisze alatt kiváló infrastruktúrával és humán kapacitásokkal, ami a kárpátaljai magyarság megmaradásának az egyik legfontosabb záloga a háború vésterhes időiben is” – összegezte a főiskola eredményeit a beregszászi magyar külképviseletet irányító diplomata, és biztosította hallgatóságát a magyar állam támogatásáról.

Babják Edit, a Beregszászi Kistérségi Tanács Oktatási és Művelődési Osztályának vezetője Babják Zoltán polgármester levelét olvasta fel, amelyben a településvezető köszönetet mondott az intézményben zajló magas szintű oktatásért.

Ezután a főiskola indulásában különféle szerepet vállalók vették birtokba a színpadot, akik a Debreceni Mihály által vezetett pódiumbeszélgetés keretében idézték fel három évtizeddel korábbi emlékeiket.

Orosz Ildikó megyei képviselő, a Rákóczi-főiskola elnöke elmondta, hogy bár a főiskola napra pontosan harminc évvel ezelőtt indult, az ukrán állam csak öt évvel később ismerte el hivatalosan.

Virtuálisan csatlakozott a beszélgetéshez Brenzovics László, a KMKSZ elnöke, aki 1993-tól a KMKSZ elnökségi tagjaként aktív szerepet töltött be a főiskola létrehozásában, a képzés elindításában.

Tóth Mihály nemzetközi jogász, Ukrajna elnökének egykori beregszászi járási megbízottja a főiskola létrehozói közül kiemelte

Orosz Ildikót, néhai Gulácsy Lajos püspököt, az anyaországból Szabó Tibort, valamint megemléltette két akkori hivatali kollégáját, akik szintén támogatták a főiskola ügyét, Pataki István néhai polgármestert és Bodó Pál akkori járási tanácsi elnököt.

Szabó Tibor, Martonvásár polgármestere, a Határon Túli Magyarok Hivatalának egykori elnöke elismerően szólt továbbá azokról a kárpátaljai hivatalnokokról, akik a főiskola ügye mellé oda tudtak és mertek állni.

Vinnai Győző országgyűlési képviselő, a Bessenyei György Tanárképző Főiskola és a beregszászi speciális képzés egykori oktatója fiatal főiskolai adjunktusként vállalta, hogy minden hétvégéjét feláldozza, és Beregszászba jön, ahol a történelem szakos hallgatókat tanította 1994–98 között.

Vass Ilona, a speciális képzés első koordinátora, a főiskola egykori rektorhelyettese a korai nehézségekre, az alapszabályok és hivatalos dokumentumok jóváhagyatása okozta kihívásokra emlékezett vissza.

Ugyancsak az induláskori emlékeiről beszélt Molnár József, a Rákóczi-főiskola Földtudományi és Turizmus Tanszékének vezetője, a speciális képzés tanára, aki kezdetben nem hitt abban, hogy Beregszászban lehet egy magyar főiskola, de ma már hálás a kezdeményezőknek és az anyaországi támogatóknak, hogy az intézmény eljuthatott oda, ahol jelenleg tart.

Szili Katalin miniszterelnöki főtanácsadó, a Magyar Országgyűlés egykori elnöke, volt államtitkár és parlamenti képviselő

sikeresnek nevezte azt a missziót, amit a főiskola felvállalt, hisz dupla nyomás alatt él ma a kárpátaljai magyarság: a háború árnyékában, valamint a kijevi kormányzat nemzeti kisebbségekkel kapcsolatos jogszűkítő intézkedéseinek a nyomása alatt.

Tóth István, a Határon Túli Magyarok Hivatalának egykori főosztályvezetője, korábbi beregszászi magyar főkonzul az anyaország támogatásáról beszélt, magyar szigetnek nevezve a beregszászi intézményt, ahová mindig örömmel tért be.

Bocskor Andrea, az Európai Parlament képviselője, a főiskola egykori diákja, az első Hallgatói Önkormányzat elnöke – Brenzovics Lászlóhoz hasonlóan online kapcsolaton keresztül –, valamint Fodor Gyula, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola rektorhelyettese, a speciális képzés első évfolyamának végzőse arról beszéltek, hogy diákként mit jelentett számukra és mit adott nekik a főiskola.

A pódiumbeszélgetés végén a főiskola vezetői oklevéllel köszönték meg a beszélgetés résztvevőinek, valamint a kezdeti speciális képzés jelen lévő oktatóinak és hallgatóinak a megjelenését.

Az esemény végén a Rákóczi-főiskola égisze alatt működő Tulipán Tanoda Népművészeti Iskola oktatói adtak koncertet az Esztergom teremben.

Badó Zsolt

Ilku Marion Józsefre emlékeztek a leMBERGI magyarok

A festőművész születésének 90., halálának 20. évfordulója alkalmából a leMBERGI Licsakivi sírkertben felavatták Ilku Marion József felújított síremlékét.

A múlt század 50–60-es éveiben sok kárpátaljai magyar került Lemberg városába, leginkább tanulni jöttek ide. A tanulmányok befejezése után azonban sokan itt maradtak, letelepedtek, családot alapítottak. Ennek megfelelően a leMBERGI magyarok többsége értelmiségi. Sok közöttük a művész, az egyetemi oktató.

A helyi magyarok egy aktív csoportja 1989-ben hozta létre a Lembergi Magyarok Kulturális Szövetségét. A szervezet egyik alapítója Ilku Marion József kárpátaljai születésű festő, grafikus, karikaturista volt, aki 1933. május 27-én született Ungváron. Az Ungvári Iparművészeti Szakközépiskola elvégzése után a Lembergi Iparművészeti Főiskolán szerzett diplomát. 1961-ben az Ukrán Képző- és Iparművészeti Szövetség

tagja, 1982-ben a Lembergi Képzőművészeti Akadémia tanára, docense lett. 1989-től haláláig a Lembergi Magyarok Kulturális Szövetségének elnöke volt. Szarvas Gábor 2003-ban vette át a szervezet vezetését. Rendezvényeik, az általuk szervezett kiállítások, hangversenyek nagyon népszerűek voltak nemcsak az itt élő magyar, hanem ukrán lakosok körében is. A háború idején sem függesztették fel a tevékenységüket, kulturális programokat a hadiállapothoz való tekintettel ugyan nem tudnak szervezni, de a vasárnapi iskolát továbbra is igyekeznek fenntartani. Legfőbb feladatuk jelenleg a rászorulókat, menekülteket megsegítése, a helyi magyar kötődésű műemlékek gondozása, az ottmaradt maroknyi magyarság összetartása.

re méltán lehetünk mindannyian büszkék – fogalmazott a diplomata.

Az ungvári külképviselet nevében Albertné Simon Edina szólalt fel. Elmondta, Magyarország igyekszik mindenben segíteni

Ukrajnát és az itt élő magyar közösségeket. Köszönétét fejezte ki Szarvas Gábornak lelkiismeretes munkájáért, a Lemberg megye területén található magyar emlékművek gondozásáért.

– A mai nap bizonyítéka annak, hogy az itt élő magyarok ápolják Ilku Marion József emlékét. Egy szép, igényes, a művész nagyságához méltó sírkő készült, amelyre méltán lehetünk mindannyian büszkék – fogalmazott a diplomata.

Az eseményen jelen volt Heizer Antal is, aki Kárpátalja után Lemberg megyében tett munkalátogatást. Magyarországra

új ukrajnai nagykövete néma főhajtással tisztelgett Ilku Marion József emléke előtt, és ellátogatott Csuprik Etella, kárpátaljai származású zongoraművész sírházhoz is.

– A temető az adott ország, város történelmének a lenyomata. A közös erővel, helyi és magyarországi összefogással készült síremlékkel mi is megörökítettünk a történelem számára egy olyan szemé-

lyiséget, aki nemcsak kiváló művész volt, hanem sokat tett a helyi magyar közösség fenntartásáért is. Ezt a sírhelyet 20 vagy akár 100 év múlva is csodálni fogják utódaink – fogalmazott a diplomata.

A nagykövet hozzátette, a közösségépítő tevékenységet végző szervezetek és képviselők érdemesek arra, hogy megkapják az anyaország támogatását.

– Reméljük, eljön az az idő, amikor a határok átjárhatóak lesznek, és sok-sok magyarországi turista látogat majd el ide, hogy megismerje nemcsak Kárpátalja, hanem a hágon túli területek történelmét is, hisz e régió múltja erősen kötődik nemzetünk történelméhez. Itt-tartózkodásom során remek intézményeket láttam, nagyszerű emberekkel találkoztam, akik érdemesek arra, hogy az anyaország támogatását megkapják, hisz a céljuk nem önös, hanem mindannyian közösségépítő munkát végeznek. Bízom abban, hogy a lehetőségeink a továbbiakban is meglesznek arra, hogy ezeket a tevékenységeket támogassuk Kárpátalján, Lembergben vagy bárhol az országban, ahol még élnek magyarok vagy magyar kötődésű emberek, akik szeretnének Magyarországgal a továbbiakban is együttműködni.

A megemlékezés a Potocki-palotában folytatódott. A kárpátaljai származású művész számos Kárpát-medencei politikusról, íróról, költőről, festőről készített portré-karikatúrát. A Lembergi Művészeti Palotában ezekből az alkotásokból nyílt tárlat.

A Lembergi Magyarok Kulturális Szövetsége elkötelezett Ilku Marion József hagyatékának megőrzése és népszerűsítése mellett. Következő tervük, hogy a művészeti palota vezetőségével közösen a festőművész karikatúráit bemutató katalógust adnak ki.

Varga Brigitta

Füzesi Magda

Búcsúszó

(Ilku Marion József festőművész emlékére)

Színek és formák elcsitulnak,
fények és fák setétbe hullnak,
szemed színét köd üli meg,
vérereiden a hideg
megtelepszik, mint keselyű,
feltépi szívét a derű,
elköszönsz, akár apánk:
elmentél, álmok gyanánt.

(2003. január 25.)

Balla Teréz

A szülőföld vonzatai

(Folytatás. Elejét lásd lapunk előző számában.)

NAGYPALÁD UTCÁI, TERJESZKEDÉSE

Valamikor egyutcás kis falucska volt szülőfalum – Szatmár és Ugocsa határán –, aztán ahogy a lakosság száma gyarapodott, a szépen gyarapodó nagycsaládok kirepülő fiókái már új helyen vettek telket. Egyre több ház épült, így aztán a központi egyutcás kis falucska lett a Nagyfalú, és az újonnan épült házak sorát elnevezték Újfalunak. Nagypaládról néhány út vezet más településekre. Az új utca a legközelebbi szatmári faluba, Nagyhódosra vezet. Van összekötőút Kispaláddal is, de az annyira közel van, hogy oda épült a későbbi csendőrlaktanya. Ha nem ékelődött volna közéjük még később a trianoni „országhatár”, akkor a két település már összeépült volna! Így a csendőrlaktanyából határőr laktanya lett, a falu errefelé bezáródott.

Ezen a két főúton kívül van még két kivezető útja a falunak, amely nem Szatmár vármegye felé vezet, hanem Ugocsába. Az egyik a Fertőszalmás felé, a másik pedig a Tiszapéterfalva felé vezető út. De ezek sokáig csak földutak voltak, Szatmár vármegye nem investált különösebb pénzösszeget az utak megjavításába, modernizálásába. A főút, a Nagyhódos felé vezető út volt több száz, sőt ezer évig, ami nyugat felé vezetett, Magyarország belseje felé. A másik, Kispalád felé vezető út pedig északnyugat felé mutatott. Volt még egy földút, amelyet szintén nem a vármegye tartott

fenn, és csak a lakosság használt, a Magosliget felé vezető út, ami a csendőrlaktanya mellett tért el Liget és Uszka felé. A faluból ezeken az utakon kívül még vezetett egy út a Pap-tagba és a Szabolcs-dombra. Ez az út a vályogvető mellett vezetett el, melynek túlsó oldalán volt a cigánytábor, a Szabolcs-dombon pedig szőlőt természetettek. Ezen az úton ki lehetett menni a Vár-erdőre, és azon keresztül a szomszéd ugoccai falvakba – Batárra, Nevetlenbe, az Akli-hegyre – is el lehetett jutni szekérrel az erdőn keresztül. A falu másik, Ugocsa felé vezető útját, az Almási utat keresztező út egyik ága szintén kivezetett a vályogvető felé, vagyis a Szabolcs-dombra és a Pap-tagba. A másik vége ennek a kereszteződésnek a Kabala út volt, aminek a neve azt jelezte, hogy a zsidó temető mellett haladt el, és ami kivezetett a Nagyhódos felé vezető útra.

A falu Trianon után lezáródott, mivel csak a Fertőszalmás felé vezető út volt tulajdonképpen járható, az is csak Fertőszalmásig. A másik, Ugocsa felé vezető út, a Péterfalvi pedig nem volt annyira használatos, arrafelé nem sokat jártak az emberek, de a „csehek alatt” megépült a Péterfalva felé vezető út is. Hát elég hosszú lett, mert ez volt a faluból kivezető leghosszabb út, amelyen nagyon nehezen volt megközelíthető a szomszédos falu, Tiszapéterfalva.

A Nagyhódos felé, Kispalád felé, Magosliget felé vezető utak lezárultak a trianoni új „országhatár” által. Az 1938-as visszacsatolás után a faluban érvényesült az akkori ONCSA-program (ONCSA: Országos Nép- és Családvédelmi Alap, 1940–1944 között a nagycsaládos falusi nincstelenek támogatása érdekében működött – a szerk.). Ezekben az években épült pár ház a Péterfalva felé megépített új nagy út mellett, de inkább csak az egyik oldalán. Ebben az utcában volt a falu első temetője, így próbáltak helyet hagyni az újabb síroknak, a házak a falutól távolabb épültek. Az építkezők nagycsaládosok voltak, a Kricsfalusy család, a László család, az Illyés család, a Marosi család, a Kokas

család. Emlékeim szerint még az ötvenes években is, amikor alsó tagozatos kisiskolás voltam, úgy tudtuk, hogy az „oncsán” lakott néhány osztálytársam. Épült pár ház az Almás felé vezető úton is azoknak, akik szintén nagycsaládosok voltak (például a László család, a Barta család, a Dani család, az Istvánffy család), de ezeket nem nevezték „oncsá”-nak, mert ezek már a szovjet időben épültek. Aztán az utat keresztező Kabala úttal szembeni Sikátor is beépült. A Sikátor ma már egy teljesen új

utca, egészen a volt vályogvetőig tart. A vályogvető mára már feltöltődött. Sőt lezárásaként mellette épült az új emeletes iskola és a kultúrház, valamint a községháza. Az „oncsa” is teljesen megújult és eltűnt! Lakói megsértődnek, ha azt mondjuk, ez volt az „oncsa”. Az 1970-es árvíz elvitte a házak nagyobb részét, amelyek részben összeomlottak, de az akkor fénykorát élő kolhoz segítségével újjáépült az egész utca. Ez az utca volt a legszebb, legújabb abban az időben. Emeletes házak sorakoztak új nagy „ikerablakokkal”, tehát nagyon modern utca lett a régi „oncsa” helyén.

A régi falu – Nagyfalú – ebben az utcában temetkezett, de ez a temető aztán hamar le is zárult, mert már a szovjet időben nagyon kevés sírhely maradt. Volt még egy kevés szabad hely, de oda a beházasodott vagy a szovjet időben betelepedett katolikusok, görög-katolikusok temetkeztek. A faluból ide egyre ritkábban temetkeztek. Viszont a Fertőszalmás felé vezető úton, Újfalú és a zsidó temető között kezdtek új temetőt abban az időben, amikor a 19. században megindult Újfaluban a betelepülés, vagyis az új házak építése. Ez a temető a mai napig használatos, sőt a mellette megművelt háztáji földek helyén ma már kiszélesített, megnagyobbított új temető van. Mellette a zsidó temető is tulajdonképpen már lezárult, teljesen körbe van kerítve, mivel a holokauszt következtében a faluból a zsidókat elvitték, és sokan nem jöttek vissza. Akik vissza is jöttek, né-

hány évtized után, az 1970-es években elköltöztek.

Tehát ez a négyféle temető van a faluban.

Érdekes, hogy az új temető mellett volt a faluban a futballpálya! Általában abban az időben – a kolhoz idejében – minden faluban volt futballpálya. Ez a temető falu felőli oldalán volt, lapos, kicsit lápos területen.

A falu felé még volt egy kanális is, ahová még én kicsi koromban jártam édesanyámmal pokrócot mosni, régen még bőségesen volt benne víz. De ez a hatvanas években kiszáradt. A vízesebb helyek fokozatosan kiszáradtak. Mire felnőttem, már nem volt a falu közelében sehol vízesebb terület, mint ahogy eltűnt az Ecsedi-láp is, amelynek a monda és a hagyomány szerint egyik egykori nyúlványára telepedtek az őslakos paládiak.

Nagypalád délnyugati határán még egy ideig folydogált a régen kenderáztatónak használt Fok patakocska, és a Szatmárt és Ugocsát elválasztó Palád és Batár nevezetű két folyócska a falu északi részén, de amire felnőttem, már sehol nem volt sem folyó, sem patak.

Az esősebb évszakokban bővizű árkok, kanálisok is kiszáradtak.

SZABOLCS DOMBJA

Ami engem nagyon foglalkoztatott Nagypaláddal kapcsolatosan, az a Szabolcs dombja.

Nagypalád sík vidék. Köztudott, hogy Szatmár megyében nem sok hegy van. Messziről látszanak ugyan a máramarosi hegyek, de a szőlősi hegy van a legközelebb. Fekete-hegynek is szokták mondani, ami jól látszik tiszta időben. A többi hegy nem volt név szerint megkülönböztetve, mert annyira messze voltak, hogy egyáltalán fel sem merült, hogy azok külön hegyek, külön nagy hegycsúcsok, hanem csak egy hegyvonulat. Nagypalád határában, Szatmár és Ugocsa határán, a falutól nem túl messze van egy domb. Igaz szőlővel van beültetve, rajta présház van.

Az én sejtésem szerint ez egy különleges halom, pedig egyáltalán nem hasonlít a különlegességeként kezelt halmokhoz, amikről én Puskin és Lermontov verseiben olvastam. A kurgánok a nagy orosz síkságon ör-halmok, a régi pusztai nomád népek temetkezési helyei. A Szabolcs dombja számomra ezt jelentette. Ugyanis sehol a környéken nem volt ehhez a dombhoz hasonló képződmény. A környéken, ameddig a szem ellátott, egészen a Kárpátok vonulatától véges-végig síkság volt. A nap felkelt keleten a máramarosi hegyek között, aztán lenyugodott valahol az Ecsedi-lápon, valahol nyugaton, Magyaror-

szágon. Ez a domb pedig ott sütkérezett a napon, és én elképzeltem, hogy a Szabolcs dombja valószínűleg Szabolcs vezér temetkezési helye. Valahol a belsejében Szabolcs vezér ül a lován, mert régi pusztai szokás szerint így temették el.

Szabolcs vezérről azt olvastam, hogy Árpád testvére volt, és Árpáddal együtt jöttek be a Kárpátok hegyvonulatain át. Ők együtt alapították meg azt a Hont, azt a hazát, ami a mai napig létezik a Kárpát-medencében.

Amikor letelepedtek, Árpád a fejedelmek között szétosztotta a vidéket, és valószínűleg ez a keleti vidék Árpád testvéreé, Szabolcsé lehetett, aki fegyvertársa, hadvezére volt Árpádnak. Mert tudjuk jól, hogy a pusztai népvándorlások korában az összefogott népnek volt egy fejedelme, aki kormányzott, aki a legbölcsebb volt, hordozta az addig megszerzett tudást, ő volt az ész. Tudta, hová menjenek, mit

csináljanak. Tehát ő volt az összetartója és a kormányzója a népnek. A másik vezér pedig a hadvezér volt, aki a férfiakat összefogta, megtanította a harcrendre és a harci módra, megszervezte, kiképezte őket. Ő biztosította a védelmet. Ennek a nagy közösségnek a vezére Árpád volt, aki tudta azt, hogyan irányítsa, szervezze a közössé-

gi életet. Szabolcs pedig az volt, aki tudta, hogy hogyan kell megvédeni, hogyan kell harci egységgé változtatni a férfiakat. Ezért volt nekem nagyon érdekes a Szabolcs dombja. Hallottam fiatalokkorban és még diákkoromban is, hogy végeztek valami-

lyen vizsgálatot, ásatásokat az 1970-es években a Szabolcs domb egyik lejtőjén, de nem találtak semmit. Szerintem azonban kellene egy komolyabb vizsgálat, mert valahol a domb, a halom mélyén lehetséges, hogy ott nyugszik Árpád testvére, Árpád hadvezére, Szabolcs vezér. Hiszen ezért nevezik Szabolcs dombjának ezt a halmot.

(Folytatjuk.)

Testbe zárt lélek

Hát, anyuka, sajnos, semmi jót nem ígérhetek. Őszintén sajnálom magát, meg a kislíút, és szívből együtt érzek a családdal. A gyermek koraszülötten, nagyon kicsi súllyal jött a világra. Ami orvosként tőlünk függött, mindent elkövettünk annak érdekében, hogy a baba életképes legyen. Most mégsem tudok mondani semmi biztatót. Ha legalább az agyvérzés nem következett volna be... Sajnos, rosszul alakultak a dolgok. Hamarabb kellett volna elvégezni a császármetszést, nem értem, hogy önöknél, a megyei kórházban, miért halogatták a beavatkozást. Ez a fővárosi kórház ugyan az ország egyik közismerten legjobban felszerelt idegklinikája, de mi már hiába műtöttük meg a gyermeket, segíteni nem tudtunk rajta, túl késő volt. Ha életben maradna is, soha nem lesz belőle ép, egészséges ember. Nem is tudom, mit kívánjak magának... Ne, kérem, ne! Vegyék vissza az ajándékkosarat, no meg a pénzt! Ha én ezt most elfogadnám maguktól, szegye-nemben soha többé nem tudnék belenézni a tükörbe. Maga még olyan fiatal, lesznek még gyermekei, akik időben és egészségesen jönnek majd a világra, talán kárpótolni tudják a beteg kislíúért... A fiatal gyermekorvos elfordult, és letörölte árulkodó könnyeit.

Igen, most lesz tizennyolc éve annak, hogy ezek a szavak elhangzottak az orvosnő szájából. Az a doktornő volt az egyedüli, aki hallgatólagosan elismerte, hogy hibáztak a születést levezető orvosok; aki nem kecsgettette őket üres ígérekkel, ahogy a többiek.

A mai délutánt is kerekesszékekben üldögélve töltötte Danika, biztonsági övvel a szék támlájához erősítve. De neki most már haza kell menni, hogy vacsorát főzzön. Jön a párja a munkából, gyerekei az iskolából, persze, mind éhesen, így hát tehetetlen fiát óvatosan lefekteti az ágyába. Nem okoz nehézséget a mozgatása, emelgetése, hiszen alig tíz kilós, s mindössze egy méter magas. Az anya megsimogatja gyermeke arcát, aki nem adja jelét, hogy érzi a simogatást, vagy hogy hallja-e az anya becézgető szavait. Tágra nyitott, üres szeméből csak a kicsi test bőrtóné-ba zárt lelke könyököl ki és néz el a semmibe, az értelemnek a legkisebb szikrája nélkül.

Az asszony sóhajtván mondja: szólok az éjszakás nővérkének, hogy ma korábban elmegyek. Már hagyhatnak pihenni, kisfiam, ettől valamiké... Most kimosom a cumisüveget és kidobom a használt pelenkát. Hála a jó Istennek, hogy ez a gyermekotthon ilyen közel van hozzánk, alig egy kőhajításnyira a mi falunktól, így mindennap eljöhethünk, hogy veled töltsünk valamennyi időt.

Nem, dehogy akarta ő ide beadni Danikát! Ám az anyósa határozottan a sarkára állt, nem sokkal azután, hogy a kis beteget hazahozhatták, ő újra áldott állapotba került, aztán megszülte a szép, egészséges lányát. En is nagyon sajnálom a kislíút – mondta a mama –, de mi itt élünk falun, van bőven munka a ház körül, az állatokkal, a kertben meg a mezőn, nem tudjuk felvállalni a beteg gyermek ápolását, sem biztosítani a felügyeletét. Pedig olyan ez az ártatlan gyermek, mint egy élettelen, fából faragott kicsi báb, mégse maradhat őrizetlenül magára hagyva egyetlen percig sem. Hisz, ha

fáj valamije, nem tudja jelezni még sírással sem, csak alig hallható nyuszító hangot hallat, mint egy kis állatfióka. Ebből tudjuk, hogy még él, de azt nem, mi a baja...

Igaza volt a mamának, hiszen utána sorjában jöttek a gyerekek: a kislány után lett egy kisfiú, majd még egy kislány... Mi lett volna velük, ha Danika otthon marad? Ő meg, szegénykém, úgysem érzékel semmit a környező világból, mindegy neki, hol van, ki van mellette... Sem az örömmek, sem a bánatnak nem adja jelét. Soha nem sírt még könnyekkel, ő csak létezik... Mégsem múlik el nap, hogy ne jönnének hozzá, a családhoz tartozik, a gyerekek elfogadták őt olyannak, amilyen. Mi négyen vagyunk, csak sajnos Danika beteg, ezért nincs otthon – mondják, ha valaki megkérdezi tőlük, hány testvérük van. Ha együtt vannak vele, igyekeznek őt szórakoztatni. Megfigyelték, hogy valamilyen érdes felületnek a dörzsölését kísérő csikorgás mintha kacagásra hasonlító, bugyborékoló hangot csalogat, ha hazafelé tart a karateedzésről. Testvérei szerint így fejezi ki a tetszését. Sőt, ilyenkor még, mint törött szárnyú kismadár, pár repeső mozdulattal is megpróbálkozik a két kis erőtlén, suta kezével. Néhány másodpercig tart a műsor, aztán egy szempillantás alatt véget ér a csoda, s az értelem falán ismét bezárul az a hajsálányi rés, amelyen át a benne lakó érzés megpróbálkozott utat találni. Ám a testvérei boldogok, büszkék magukra, mert sikerült Danikát jókedvre deríteni.

Majd jön hozzád holnap nagymama – suttoja neki az anyja –, nekem dolgozni kell mennem, picurka nagyfiam. De ma még Lettike is meglátogat, ha hazafelé tart a karateedzésről. Vasárnap meg jön hozzád apa Csabával meg Reginával. Bizony, fel akarják őket is köszönteni a születésnapos bátyuskájukat, aki a szeretet ünnepének küszöbén jött a világra tizennyolc éve. Szeretünk téged, kisfiam, nem hagyunk magadra, fontos vagy nekünk.

Az asszony hangjában a szeretet ölelkezik a soha el nem múló fájdalommal, bánattal: az eltelt idő alatt egyetlen valódi mosolyodra vágyom, drága gyermekem. Egy olyan mosolyra, amit az értelem festene az arcodra, egy aprócska rezdülésre, amely a szívedből fakadna, amivel azt üzennéd nekem, hogy ismersz, tudod, hogy én vagyok az édesanyád. Istenem, milyen gyönyörű karácsonya lehetne a családnak, ha egy ilyen aprócska csoda megtörténne!

A fiú rezzenéstelen arccal hallgatja az asszony csendes suttogatását, nem látja, és nem is érzi az anyja szeméből kigördülő könnyet, ami az ő kis arcára hullva most végiggurul, le, egészen az álláig. Merev tekintetét a szomszédos ágyon fekvő betegtársa éjjeliszekrényére szögezi. Az anya követi Danika tekintetét, és nem tudja eldönteni, hogy csak ő látja-e, vagy valóban igaz: a fia mintha figyelne valamit. Az éjjeliszekrényen egy aranyárga, nagyra nőtt narancsot pillant meg. A másik beteg fiú nem olyan halmozottan sérült, mint az ő fia, és most a mellette ülő édesanyjával beszélget. Erzsike, a gyermek anyja kérdeget valamit a fiútól, aki töredeztve felelget neki, mosolyogva bólogat. A nő a kezébe veszi a gyümölcsöt, és hámozgatni kezdi, majd gerezdjeire bontva odaszól Danika anyjának: a te kisfiad nem enne egy cikk narancsot? Nem tudom, nem merem megkockáztatni, ő csak a folyadékot tudja lenyelni, azt is

cumisüvegből, és még így is sokszor félrenyel. Kinyomhatnánk belőle a levét... Inkább nem, de majd megkérdezem a diétás nővérkétől. Danika mozdulatlanul nézi a másik gyereket, aki élvezettel eszegeti, a szájába tett narancsot, s az anyjának úgy rémlik, mintha sóvárgást látna a fia szemében. Jaj, Istenem, tudom, hogy csak képzelődöm. Ó, bár igaz lenne!

Amíg az asszony hazafelé tartott, a pár nap múlva beköszöntő karácsonyi ünnepeken járt az esze. Arra gondolt, hogy mindannyian bemennek majd Danihoz az otthonba, így, együtt kezdődjön el az ünnep. Hiszen a karácsony a szeretet ünnepe, a család ünnepe... Viszünk neki néhány karácsonyfaágat, teszünk rá szaloncukrot meg pár aprócska díszet, talán örülni fog. Még eddig soha nem sikerült vele együtt, közösen megünnepelni a karácsonyt, minden évben ekkortájt került be a kórházba, valahogy mindig ilyenkor betegedett meg... Hátha most megszánja a fiát az újszülött Kisjézus, és megkönyörül rajta. Rajtunk... Tortát is lehetne vinni tizennyolc szál gyertyával, hiszen huszadikán van ugyan a születésnapja, de így egyszerre megünnepelnénk a karácsonnyal, az a pár nap nem számít. Á, nem, inkább veszek neki egy szép nagy narancsot, a tortából úgy sem tudna lenyelni egy morszát sem. Vajon miért nézte annyira a gyümölcsöt, a fényes sárgás színe tetszett neki vagy megkívánhatta? Bárcsak megtudhatnánk egyszer tőle magától.

... A három már majdnem felnőtt gyerek és a szülők körbeállták Danika ágyát. A beteg fiú értelemmentes, kifejezéstartalan arcán most sem látszott, tudja-e róluk, hogy kik ők. Az apa elhúzta a faltól az éjjeliszekrényt, hogy Danika láthassa az ezüstszálakkal feldíszített csillogó fenyőágakat, s az alatta lévő aranylő narancsot. Csendben áldogálva lesték, hogy a fiú adja-e a jelét annak, hogy látja a kis karácsonyfát. A nagylány szelíden megfogta az anyja kezét, és szemével intve utasította a többieket is, hogy ők is tegyék ezt, alkossanak kört az ágy körül. Aztán spontán, szinte egyszerre felcsendült ajkukon a Mennyből az angyal. A gyorsan le szálló téli estében a kórtermet betöltő, szívből jövő karácsonyi ének, a hit szárnyán szállva, lágyan átölelte, betakarta őket.

A beteg gyermek szemében váratlan, addig soha nem látott fény gyulladt, tekintete megpihent a fenyőágak alatt nevető narancson, és a szeme sarkából egy kerek könnycsepp indult el útjára. Mintha a tizennyolc éve raboskodó lelke az ünnep varázsára kiszabadult volna a kicsi test fogságából. Derengő, halvány mosoly született a mindig kifejezéstartalan, merev arcán, vonásai ellágyultak, pillantásával végigsimogatta a körülötte állókat, majd röpké, könnyű sóhajjal békésen lehunyta a szemét.

A család elnémulva, csodát látó szemmel nézte a megváltozott gyerekarcot. A kishúga áhítattal a hangjában suttopta: egykor, Betlehemben, karácsony éjjelén ugyanezt érezhették a pásztorok, meglátva az újszülött Jézuskát... Számunkra ma ez a karácsony csodája!

Psz! Elaludt – simogatta meg édesanyja a Danika homlokát. Karácsonyi Kisjézus, köszönjük neked, hogy ezt megélhettük, hogy egyszer az életében érző embernek, talán boldognak is láthattuk a mi kis betegünket! Legyen áldott karácsonyod kisfiam, tudom, mindnyájunknak az lesz!

Weinrauch Katalin

Örökség

Most már megmondhatom, nem véletlenül ültem ide maga mellé. Mégiscsak gyorsabban megy az idő, ha az ember diskurál, amíg a vonatra vár. Meg aztán meg is dobbant a szívem, amikor láttam, hogy magyar újságot olvas. Mert ki tudja, mikor beszélhetek valakivel magyarul, és beszélhetek-e egyáltalán. Az én koromban már semmiben sem lehet biztos az ember. Hatvan múltam áprilisban. Hogy kevesebbnek látszom? Ugyan, ne udvariaskodjon! Aki negyven évet lehúz a szénbányában, azzal nem kell, mert még azt hiszi, gúnyolódnak.

Márpedig én annyit húztam le, onnan is mentem nyugdíjba, egy donbászi szénbányából. Pedig valamikor azt sem tudtam, hogy eszik a szén vagy isszák, mert itt születtem én, Ungvár mellett, kérem. Az apám paraszt volt, annak is a szegényebbéből. Kenyérre sem tellett, nemhogy szénre. Ha fáztunk, kimentünk az erdőre gallyat szedni, ha nem volt, fűtöttünk szalmával. De tavaszra elfogyott a szalma is. Amikor jött a front, apámat behívták. Akkor éhezünk csak igazán. Hatan voltunk testvérek, abból csak ketten, a bátyám meg én bírtuk el, úgy ahogy, a kaszát.

Ha untatom, vagy inkább újságot olvasna, csak nyugodtan szakítson félbe, igazán nem szeretnék a terhére lenni. Tényleg szívesen hallgatja? Na jó, akkor mondom tovább. Van még időnk bőven. Szóval, olyan tizenhatéves-forma legényke lehettem. Már szeretőm is volt, Egri Piroska. Szegény lány, az apja ottmaradt a Don-kanyarnál. Akkoriban megszorodott az orosz katonaság a faluban. Mi nem sokat törődünk velük. Egy reggel aztán kihírdették, hogy másnap minden férfinak, aki betöltötte a 16 évet, háromnap közmunkára kell menni Szolyvára. Anyám egy kendőbe összepakolt a bátyámnak meg nekem egy kis kenyert meg a maradék szalonát, hogy már éhen ne vesszünk.

Estefelé ájtott az öreg Dudás Feri bácsi, aki régi kommunista hírében állt, no meg oroszul is tudott, még az első háborúból. Azt mondja az anyámnak, jól öleld meg ezeket a fiúkat, Margit, mert egyhamar nem látod őket viszont. Én éppen Piroskához készültem, de erre már visszafordultam az ajtóból.

– Jaj, Ferenc, csináljon már valamit – rimázkodott neki anyám. – Maga érti a nyelvüket, meg ismeri is őket.

– Hát, hiszen beszélhetek éppen velük – sóhajtott egy idő múlva az öreg –, beszélni beszélhetek, nem kerül semmibe, de alig hiszem, hogy sok foganatja lesz.

Beletelt egy jó óra, mire visszajött. Anyám könnyes szemmel tett-vett a házban, mi a bátyámmal, mint két riadt veréb, ültünk a kemencepadkán. Az öreg belépett az ajtón, nagy komótosan leereszkedett a törött lábú székre, aztán akkurátusan megtömté a pipáját.

– No, beszéltem a parancsnokkal – szólalt meg végre. – Talán tehet valamit. Talán... De ára lenne.

És mondott egy összeget. Egy hatalmas összeget. Talán az egész faluban nincs annyi pénz. Tanácstalanul néztem anyámra. Az arca, a tekintete kemény volt, mindenre elszánt.

– Átmegegyek Zsigáékhoz – mondta, miközben vállára terítette nagy fekete kendőjét. Zsiga bátyámmal, a testvérével akkor már évek óta nem beszélt. Lenéztek minket, mert szegények voltunk, ők meg jól megszedték magukat a háború alatt.

Amikor hazajött, azonnal láttuk rajta, hogy valami nincs rendjén. Egy darabig sugdolóztak apámmal a pitvarban, aztán ránk szólt, menjünk már udvarolni, nem illik búcsú nélkül itt hagyni a szeretőnket. No, hiszen keserves egy búcsú volt. Piroska szegény szipogott a vállamon, én meg azt sem tudtam, mit mondhatnék neki.

Anyám már a kapuban várt.

– Gyere, fiam, beszéljessünk – fogta meg a karomat, s hangja olyan tompán kondult a fülhomályban, hogy a hátamon végigfutott a hideg.

Leültünk a kislócára. A szomszédban felüvöltöttek a kutya.

– Zsiga bátyád adott pénzt – szólalt meg.

– De nem elég. Kettőtökört nem elég...

Kivert a hideg veríték.

– Jó fiam voltál mindig, engedelmes – folytatta. – Várunk majd haza nagyon. Lehet, hogy mégiscsak három nap lesz az egész. Talán Dudás hazudott.

A torkomban vert a szívem. Szóval, mégis menni kell. Szóval, csak nekem kell menni.

– Most mit hallgatsz! – ordított vagy inkább jajdult fel anyám. – Hát nem érted? Sanyinak itthon kell maradni. Jövőre elveszi Erzsit. Nagygazdák. Fődjük van, tehenük, meg fogatuk is. Mindenkinek könnyebb lesz.

Szolyván tényleg csak három napig voltunk. Aztán vagonba raktak minket, és mentünk tovább Donbászra. A bányában combig érő vízben dolgoztunk. Elmondani azt nem lehet. Akkor megfogadtam, hogy soha többé nem jövök haza. Ha nekik többet ér a föld, a tehén, a fogat, akkor minek jöjjelek!

Úgy látszik, késik ez a vonat. Maga sem siet? Jó, akkor folytatom.

Szóval, nem volt embernek való hely a bánya, pedig még lányok, asszonyok is dolgoztak ott, főleg a válogatóban. Szegények, még nálunk is nehezebben bírták. Ők helybéliek voltak, mondhatnám, szabadok.

Megyek egyszer, hát látom, hogy egy vékonyka lány ott küszködik a csillével. Megsajnáltam, segítettem neki. Amikor lemosta az arcáról a szénport, akkor láttam, milyen szép. Ő lett a feleségem, még azon a nyáron összeházasodtunk. Rendes asszony volt, két éve temettem el szegényt.

Lassan elfogytak mellőlem a magyarok. Mindig abban reménykedtem, hogy lesz majd egy fiam, megtanítom magyarul, és vele majd beszélhetek. De nem született gyerekekünk. Vettem egy rádiót, néha hallgattam a magyar adást, de szólni nem volt kihez. Dolgoztam a bányában, lakást kaptam, sőt, még kitüntetés is.

Lehet vagy tíz éve, hogy magyarországi

delegáció jött hozzánk. Máig sem tudom, hogy valóban tolmács kellett, vagy csak büszkélkedni akartak velem, de behívtak az igazgatóhoz. Hárman ülték a hosszú asztal mellett, bemutatkoztak. Én is nyújtottam a kezem, de csak erőlködtem, dadogtam, nem jött a nyelvemre a magyar szó. Azt hittem, elsüllyedek szégyenemben. Az igazgató csalódottan nézett rám, én meg gyorsan elköszöntem tőlük.

Aznapi szavamat sem lehetett venni. Az asszony ijedten járt körülöttem, azt hitte, beteg vagyok, orvost is akart hívni, de ezen nem segít az orvos. No, Kota Jóska, gondoltam magamban, hát idáig jutottál. Az ízes szó volt az egyetlen jussod az édesanyádtól, azt is veszni hagyta! A papírok szerint talán az egész városban te vagy az egyetlen magyar, te meg mindenkit becsapsz, még magadat is.

Törtem a fejem, mit lehetne tenni. Amikor nyugdíjba mentem, elhatároztam, mielőtt meghalok, még hazajövök egyszer. Ennyi év alatt az ember a legnagyobb haragot is elfelejti, meg aztán, mióta egyedül maradtam, valahogy nagyon visszavágytam.

Ami igaz, igaz, rettenetesen izgultam. Százszor is elképzeltem, hogyan fogadnak majd, számba vettem, ki élhet még az enyémek közül. Amikor leszálltam a buszról, Piroskával találkoztam. Teljesen ősz, nagymama már régen, de én azonnal megismertem. Mire hazaértem, a falusi hírharangok, ahogy az lenni szokott, már tudatták a nagy újságot. Szép, emeletes ház áll a portánkon, de megvan a régi is. A bátyám feleségével, lányostul a kapuban várt. Tudja Isten, mikor sirtam utoljára, de most könnyű szökött a szemembe, ahogy megöleltem őket.

Bementünk a nyári konyhába, éppen ebédelték, asztalhoz ültettek. De a szó valahogy nehezen indult, meg olyan idegenül, bizalmatlanul méregettek.

– Hát édesanyámék hol vannak? – kérdeztem tévován, mert magam is féltem a választól.

– Csak ne tegyél úgy, mintha semmiről sem tudnál! – fortlyant fel Erzsi. – Apádat öt éve, anyádat a tavaszon temettük el. Nem véletlenül jutottunk most az eszedbe! De ha az örökségért jöttél, hiába jöttél, azt mondhatom. Neked innen nem jár semmi!

– No, no, Erzsi – próbálta csitítgatni a bátyám, de neki sem volt hozám egy kedves szava.

Ott ültem leforrázva a nagy tányér habart paszuly fölött, melynek illatát negyven évig hiába álmodtam vissza. Felálltam, elindultam a kiskapu felé. Sándor egy tévova mozdulattal marasztalni próbált, de a keze megállt a levegőben.

Kimentem a temetőbe, mezei virágból csokrot szedtem, azt tettem az öregek sírjára. Aztán az első busszal visszajöttem a városba.

Na, éppen ideje volt befejezni a monológomat: Megyek, mert bejött a vonat. Erre a papírra felirom a címet. Ha véletlenül arra jár, el ne felejtse felkeresni. Akkor majd minden fordítva lesz: maga beszél, én meg hallgatom. Legalább elmeséli, mi újság van itthon.

Orémus Kálmán

Kész Réka: „... egy néprajzosnak az a feladata, hogy nyitott szemmel járjon a világban...”

A néprajzkutatás fontos szerepet játszik egy közösség identitásának megőrzésében. Szerencsére a néprajzkutatók vidékünkön is szem előtt tartják ezt, sokat tesznek azért, hogy hagyományaink ne vesszenek homályba, hogy a megszerzett tudást és tapasztalatot átadják a felnövekvő nemzedéknek. Kárpátalján ilyen néprajzkutatók, hagyományőrök a Salánkon élő és tevékenykedő dr. Kész Barnabás és felesége, dr. Kész Margit, ám alább nem velük, hanem lányukkal, Rékával beszélgettem, aki szülei nyomdokaiba lépve szintén a néprajzkutatást választotta. Réka szinte belenevelődött a hagyományörzésbe, a népi értékek megbecsülésébe, szeretetébe.

– Már kiskoromban megfigyeltem, hogy a szüleim lelkesen gyűjtenek régi tárgyakat, szívesen beszélgetnek olyan emberekkel, akik a régmúlt időkről tudnak nekik mesélni. Akkor még nem igazán fogtam fel, hogy ez miért fontos, de érdekelt. Amikor édesanyámék észrevették, hogy én is érdeklődöm ez iránt, akkor elkísérhettem őket. Ez hatalmas öröm és élmény volt számomra, különösen, amikor már én kezelhettem a diktafont, a fényképezőgépet. Számos mesét, történetet és éneket hallottam az ilyen találkozások alkalmával, ami nagyon tetszett. Persze ennek a nehézségeivel is szembesültem, láttam, hogy éjszakába nyúlóan írták a jegyzeteiket. De ez sem tántorított el attól, hogy én is ezzel foglalkozzam: a Debreceni Egyetem néprajz szakára nyertem felvételt, majd muzeológiára specializálódtam, és a szakmai, módszertani keretet, a kritikus, önkritikus látásmódot ebben az intézményben szereztem meg – kezdte beszélgetésünket Réka.

– A mai napig rá tudok csodálkozni a legegyszerűbb dolgokra is. A kutatást mindig megtervezem, s nemcsak idősekkel, de fiatalokkal is szívesen elbeszélgetek különböző témákról, fotódokumentálok. Már előfordult, hogy emiatt oknyomozó riporternek néztek. A néprajzosság kevésbé látványos része a hallottak lejegyzése, elemzése, feldolgozása. A diszsertációm az 1991-es ukrainai rendszerváltás hatásairól írom. Különösen érdekes számomra, hogy a helyiek krízishelyzetekben milyen kreatív válságkezelési stratégiákat alakítottak ki. Az interjúk során gyakran szembesülök azzal, mennyire igaz a megállapítás, miszerint „a kárpátaljai ember a jég hátán is megél”.

– Fiatal korod ellenére, ám

a szakmádnak köszönhetően megannyi emberrel hozott már össze a sors. Van-e olyan személy, akivel a beszélgetés nagy hatással volt rád?

– Nehéz lenne bárkit is kiemelni. Minden egyes interjú után egy kis morzsát viszek magammal, legyen az világról alkotott kép, vagy problémakezelés, gyakorlati tudás. Tehát mindenkitől megőrzök valamit, és elraktározom magamban. Mégis, talán megemlíteném a salánki Kenéz Annát, akihez úgy jutottam el, hogy még iskolás koromban elkísértem édesanyámat a kutatómunkájára. Maig emlékszem, ahogyan a világtalan Anna néni fejtette a paszulyt, közben megállás nélkül mesélt, énekelt nekünk. Emellett a két nagymamám is meghatározó egyéniségei a néprajzi gyűjtéseimnek. A nevetlenfalui Celics Margitka mamám történeteit, énekeit a mai napig csodálattal hallgatom, mindig tud valami újat mondani. Gyermekkoromban pedig a salánki Kész Ida nagymamámtól tanultam a viaszos tojáshímzés mesteriségét. A húsvéti hímesekre máig az ő díszítménykincsét hímezem. És bár ő sajnos már nincs köztünk, a tojáshímzés hagyományát az ő hatására kezdtem szerelemtemaként kutatni. Azóta persze lehetőségem adódott más, egyszerű tojáshímző asszonyokat is megismerni, akiktől szintén rengeteget tanultam.

Az ifjú szakember 2014-ben kezdte meg tanulmányait a Debreceni Egyetemen, alap- és mesterképzést végzett, jelenleg az

egyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskolájának végzőse. Van tehát mivel foglalkoznia, idehaza mégsem pihen, a nyáron például a Mikes Kelemen Hagyományörző Alkotótábor szervezte meg a szüleivel.

– Úgy érzem, nagy feladat meg szervezni egy tábor, legyen az bármilyen, és az is kihívásnak számít, hogy különböző korosztályú, érdeklődésű gyerekek jönnek, és nem kizárólag magyar anyanyelvűek. Ezért nekünk az a feladatunk, hogy mindegyiküknek lekössük az érdeklődését, hogy valami újat adjunk át. Ez sokszor nem könnyű, sok előkészü-

letet igényel, de végül sokáig töltekezem abból az egy hétből, amit a gyerekekkel töltöttem.

– Nyitottak a mai gyerekek arra, amit a jurtatábor programjai nyújtanak?

– Sokan mondják, hogy a mai gyerekeket az okostelefonon és a számítógépen kívül semmi nem érdekli. Ez nem igaz, az viszont igen, hogy meg kell találni a hozzájuk vezető utat, a számukra érdekes időtöltést. Mi mindig színes programokkal készülünk. Arra törekszünk, hogy interaktív módon fejlesszük a résztvevők történelmi, néprajzi ismereteit. A gyerekek az előadások, közös mesélések, éneklések mellett különféle kézműves programokon is részt vehetnek.

Réka a tábor után sem pihent, egy igazán érdekes és hiánypótló tevékenységben segít: részt vett a salánki tájház létrehozásában.

– A tájház egy olyan helyszín lesz, ahol bemutatásra kerülnek a település néprajzi értékei, történelmi emlékei. Az ismeretátadás mellett remélhetőleg a helyiek számára identitásformáló, erősítő hatással bír majd, esetleg nosztalgizás helyszínévé válhat – fejtette ki. (A salánki tájházról szóló írásunkat a 28. oldalon olvashatják – a szerk.)

Beszélgetőpartnerem elmondta, korábban úgy képzelte el, hogy itthon, a szülőföldjén fog tevékenykedni, kutatni, úgy gondolta, hogy a kárpátaljai múzeumok felvirágoztatásában vesz részt, ám az elmúlt évek erre rácsófoltak.

– Sajnos szembesülnöm kellett az-
zal, hogy a végzettségemmel talán Ma-
gyarországon jobban ki tudok bontakozni, ez
viszont nem jelenti azt, hogy a későbbiekben
ne irányulna figyelmem a szülőföldemre,
vagy ne végezném itt a kutatásaimat. Példa
erre a tájház berendezése is. Ősztől egy
muzeális intézményben szeretnék elhelyez-
kedni, de biztosan gyakran jövök majd haza
kutatni – jegyezte meg Réka.

– *Magyarországon tudod-e hírét vinni
az itteni hagyományoknak, kultúrának?*

– Mindenképpen. Az internetes felü-
letek mellett a néprajzos közeg tekinte-
tében különböző konferenciákon vagy
tanulmányok formájában folyamatosan
szó esik Kárpátaljáról mint igazán színes,
multikulturális régióról. Mivel itt végzem
a kutatásaimat, eléggé elfoglalt vagyok e
vidékkel kapcsolatban. Folyamatosan rá-
csodálkozom nem csupán a magyar, de más
nemzetiségek hagyományaira is, az egymás
mellett élés során végbemenő kölcsönhatá-
sokra. Példa erre a betlehemezés hagyomá-
nya, amellyel kapcsolatban édesanyámmal
már több éve végezzük a „szabadidős”
kutatásunkat, dokumentálunk olykor hóban,
fagyban. De mindegyik kultúra gyönyörű
és izgalmas a maga nemében. Részben a
néprajzosok feladata is, hogy segítsenek
ennek tudatosításában, egymás megisme-
résében, elismerésében. Én is érdeklődöm
más vidékeken élők hagyományai iránt.
Ennek a legizgalmasabb módja a személyes
felderítés, a terepmunka. Egyetemi hallga-
tóként például lehetőségem adódott eljutni
Macedóniába, ahol a vízkereszt szokáskört
dokumentáltuk. Moldvában a moldvai
csángó magyarság körében végeztünk
terepmunkát. Sok helyen megfordultunk,
ezekért a lehetőségekért máig nagyon hálás
vagyok. Ezért is szeretem ezt a szakmát.
Egy néprajzosnak az a feladata, hogy nyitott
szemmel járjon a világban, próbálja meg-
figyelni, rögzíteni, értelmezni a különböző
jelenségeket, és az eredményeket hiteles
módon közzétenni. Ne csupán az elmúlt
dolgok iránt érdeklődjön, de a jelen törté-
néseire, kihívásaira is reflektáljon.

– *Lehet, hogy felesleges feltennem a
kérdést, hogy mi a hobbid, mert gyanítom,
hogy mi, de mégis érdekelne a válaszod.*

– Szeretek olvasni, rajzolni, sétálni,
de nekem valóban a munkám a hobbim,
ahogy gyanítottad, a kutatások, régi fotók
dokumentálása. De azért a barátokkal való
időtöltés is fontos, többnyire a szaktársai-
mmal szoktunk találkozni, jókat beszél-
getünk, társasjátékozunk, szövickekkel
fárasztjuk egymást. Ha lehetőség adódik,
akkor közös kirándulásokat, túrákat szer-
vezünk, vagy múzeumokba látogatunk el
(ez utóbbi szakmai ártalom). Legutóbb a
Mezőkövesdi Matyó Múzeumot kerestük
fel az egyik kedves barátnőmmel. Emellett
nagyon szeretem a növényeket, minden év-
ben kialakítok egy kis kertet, mert szívesen
figyelem, ahogyan a méhek szorgoskodnak
a virágokon.

Kiss Glória

Barta Attila: „... mindig igyekszem a békesség útját megtalálni...”

Másfél évvel ezelőtt, az orosz–uk-
rán háború kitörése előtt négy nappal
történt elnökváltás a Kárpátaljai Re-
formátus Ifjúsági Szervezet (KRISZ)
húszéves jubileumán. Barta Attila te-
hát mondhatjuk, hogy nehéz órákban
vette át az elnökséget Sipos Józseftől,
de mindmáig megbirkózik a
feladattal. A farnosi lelkipásztor
közvetlen, vidám természetű, ám
együttal megfontolt és bölcs. Hi-
vatását szívvel-lélekkel végzi, az
új tisztségében is igyekszik helyt-
állni. Szabad ideje minden percét
a családjával tölti, de emellett
szívesen kirándulnak, túráznak
baráti társasággal is. A nehéz
időkben igyekszik gyülekezeti
tagjaiba lelket önteni, megerősí-
teni őket Isten ígéje által. Alább
vele beszélgetünk hivatásról, hét-
köznapokról, családról, hobbiról.

– *Hol és hogy telt a gyermek-
kora?*

– Szernyén születtem, egy egy-
szerű család második gyerme-
keként. Édesapám a kolhozban
dolgozott, édesanyám cukrász volt.
Az általános iskolát szülőfalumban
fejeztem be, tehát a gyermekkorom
javarészt ott telt. Nagymamám volt
az, akivel minden reggel elolvastuk
a Bibliából a napi igét, vele jártam
istentiszteletre, csendes napokra,
ötévesen már látogattam a hittan-
órákat.

– *Mikor fogalmazódott meg
önben, hogy a lelkési hivatást
szeretné választani?*

– Ameddig olyan korú gyermek
voltam, hogy kézen tudott fogni a nagy-
mamám, engedelmesen mentem vele
mindenhová, sosem zavart, hogy nálam
sokkal idősebb emberek vesznek körül.
Később, tinédzserként viszont elkezd-
tem a saját utamat járni. Mint a legtöbb
fiatalt, engem is húzott a világ legával-
a kíváncsiság, a saját magam határainak
próbálgatása. Sok mindent kipróbáltam,
például a diszkózást, a cigarettát, ami
egy fiatal számára érdekes lehet. Erről
az útról terelt el Isten, mert Ő más utat
készített számomra. Ekkor már a 3.
Számú Munkácsi Szakközépiskolában
elektroműszerész szakon tanultam. Há-
rom év után otthagytam, mert éreztem,
hogy nem ez az én utam, és a lelkési
pálya útján indultam tovább.

– *Hol tanult?*

– A Sárospataki Református Teo-
lógiai Akadémiára nyertem felvételt
2009-ben, ám ezt megelőzően egy di-
akóniai évet az anyagyülekezetemben

töltöttem. Gyerekek között szolgáltam, a
GYEK misszióján belül örömhírklubokat
tartottam, de részt vettem a gyülekezeti
diakóniában, időslátogatásban is. Így
mélyebb betekintést nyerhettem ebbe a vi-
lágba. Sárospatakon hat évig tanultam, ám
egy évet halasztottam, ugyanis 2014-ben

megházasodtam, és immár a feleségemmel
egy diakóniai évet Németszágon töltöt-
tünk, sérült gyerekekkel foglalkoztunk egy
bentlakásos intézményben.

– *Fiatal lelkészként hol kezdett el szol-
gálni?*

– 2016 az életemben egy nagyon fontos
és különleges év, ugyanis akkor kaptam meg
a lelkési diplomát, és született meg az első
gyermekünk, Emília, aki a diplomaosztó
ünnepségemen már részt vett. A farnosi
gyülekezetbe kaptam kihelyezést. Egy igen
nagy létszámú gyülekezetéről van szó, de a
beilleszkedés nem okozott gondot, és ennek
egy érdekes története van. Mint kiderült,
Fornoson is nagyon sok Barta vezetéknévű
ember él, és mivel nekem is ez a vezeté-
knevem, sokan úgy gondolták, hogy helyi
vagyok. Picit tartottam attól, hogy hiányzik
majd az előző lelkész a gyülekezetnek, de
hamar befogadtak, elfogadtak, és mindent
megtettek annak érdekében, hogy én és a
családom jól érezzük magunkat a faluban.

– *Amikor valaki új munkahelyre kerül,
úgy hiszem, neki kell alkalmazkodnia.
Őn is így volt ezzel?*

Barta Attila: „... mindig igyekszem a békeesség útját megtalálni...”

– Igen, de én ezt kompromisszum-készségnek nevezem, és ez végig el kell, hogy kísérje az életünket. Általában konfliktuskerülő ember vagyok, igyekszem a békés megoldást választani, még akkor is, ha le kell mondanom a saját igazamról. Megtörtént, hogy a presbiterok leszavazták az új ötleteimet, amit én tiszteletben tartottam, elfogadtam, és hátraléptem. Tehát fontos az alkalmazkodás és a kompromisszumkötés. Jézus ugyanis nem arra hívott, hogy vitákat nyerjünk, hanem arra, hogy lelkeket. Ezért én mindig igyekszem a békeesség útját megtalálni, és ez immár nyolc éve sikerül.

– Az imént említette, hogy még az egyetemi évei alatt megházasodott. Kérem, mondjon a családjáról néhány szót.

– A feleségem szintén szernyei, 700 méterre laktunk egymástól, tehát gyerekkorunktól ismertük egymást, de komolyabb kapcsolatba csak az egyetemi évek alatt kerültünk. Eleinte csak barátként tekintettünk egymásra, a szerelem később jött. Összeházasodtunk, és mint ahogy már említettem, 2016-ban született meg az első gyermekünk, Emília, három év múlva a kisöccse, Dániel, a harmadik babánkat januárra várjuk.

– Ki aggódóbb szülő, a felesége vagy ön?

– Inkább én. Sokkal jobban félttem a gyerekeket, mint a párom. Ez persze nem azt jelenti, hogy Anett ne aggódna a gyerekekért, de én már akkor is ugrom, amikor a gyerek még le sem esik, viszont látom előre, hogy esés lesz belőle.

– Szokott-e közös, úgymond fűs programokat szervezni a kisfiával?

– Mi mindenhová együtt megyünk, elválaszthatatlanok vagyunk. Nagyon ritka az, amikor a gyerekekkel külön-külön programokat szervezünk, de néha előfordul. Dániel nagyon szeret focizni, így időnként az ő kedvéért ki szoktunk menni rúgni a bőrt.

– Gondolom, Fornoson találtak önök-höz hasonló fiatal házaspárokat, akikkel összejárnak, kikapcsolódnak.

– Fornosra érkezésemkor egy fiatal, velünk egykorú presbitercsoport alakult. Velük nemcsak munkatársi, hanem baráti, testvéri kapcsolatba kerültünk. Igazán jó

barátokká váltunk, de a környező településeken szolgáló lelkésztársaimmal is jóban vagyunk, és számos alkalommal szervezünk különféle programokat. Kirándulunk a hegyekben, télen síelünk, nyáron túrázunk.

– Saját hobbi?

– Sok mindent szeretek, csak sajnos általában időszükében vagyok. Gyerekkoromban szerettem horgászni, de ahogy említettem, a családdal és a barátokkal sokat kirándulunk, nekem ez is kedvenc

időtöltésem. Hobbik közé sorolnám még a dartsózást, olvasást, versírást.

– Másfél éve vette át a KRISZ elnökségét. Ez plusz munkával, felelősséggel jár?

– Abszolút. Tisztában voltam azzal, hogy a KRISZ-szel megsokszorozódnak a feladataim, amire talán fel is voltam készülve, de a megválasztásom után négy nappal kitört a háború, és ezzel sok minden megváltozott. Az online oktatás miatt a mi hétköznapijaink is felborultak, de egy idő után stabilizálódott a helyzet, és lassan megtanultuk, hogyan kell a háborúval együtt élni. Viszont a plusz feladatokért sosem haragudtam. Fiatal vagyok, élvezem a pörgést, és úgy néz ki, hogy eddig sikerült összeegyeztetni a feladatokat úgy, hogy a családom és a munkám se lássa kárát. Lehet, hogy a harmadik gyermek ismét sok mindent megváltoztat, de Isten bizonyára ad bölcsességet ahhoz, hogy mindenre legyen időm.

– Sikerült a KRISZ-tagokkal megtalálni a közös hangot?

– Nagyon fontos, hogy megpróbáljunk közel kerülni a fiatalokhoz. Nehéz megtalálni, hogy melyik az a pont, ahol közel engednek, és úgy tudnak tekinteni rám, vagy a munkatársaimra, mint érettebb személyekre. Aki megmutatja nekik, hogy mik azok a keretek, amelyek között lehet és érdemes megmaradni, hogy tudjanak és merjenek tanácsot kérni. Az mindenképpen jó, ha úgy tekintenek rám, mint barátára, de mindeközben az is fontos, hogy megadják a tiszteletet. Emellett azt is észrevettük, hogy ezeknek a fiataloknak apahiányuk van. Tehát nem is annyira barátára van szükségük, mint egy komolyabb valakire, akire úgy tekinthetnek, mint az édesapjukra. Akire este kilenckor is rá lehet írni Messengeren, feltenni egy kérdést bizalommal, ha valami gond adódik. Mi természetesen állunk a rendelkezésükre, és amiben tudunk, segítünk, ha nem mással, imával.

– Említette az apahiány kérdését: sajnos tény, hogy sok férfinak kellett elhagynia a szülőföldjét. A gyülekezetben is megmutatkozik ez a probléma? Igehirdetés közben hogyan próbál lelket önteni az itthon maradt asszonyokba, gyermekekbe?

– Az, hogy én itthon lehetek, nagyon jó, de ugyanúgy érint engem és a családomat is ez a szörnyű állapot. A testvéremmel például lassan három éve nem találkoztam személyesen. Ez bennem is mély fájdalom, ezért tudok

együttérezni a gyülekezeti tagokkal, mert egy cipőben járunk. És igen, ezt a jelenlegi állapotot nem szabad megkerülni, beszélni kell róla. A teológián a tanáraink felhívták a figyelmünket arra, hogy a Biblia mellett legyen ott a napilap, hogy tudjuk, mi történik a nagyvilágban, mi az, ami foglalkoztatja az embereket, hogy hogyan lehetne nekik segíteni. És ez nagyon igaz, mert Isten ígéje pont azért élő, mert az aktuális kérdésekre, problémákra ad feleletet az igehirdetésen keresztül. Ha nem így lenne, kiürülne a templom. És csodálatos módon azt tapasztaljuk, hogy bár nagyon sokan elmentek a háború miatt, nem lettünk kevesebben a templomban. Egy vasárnapi istentiszteleten Fornoson ugyanannyian vagyunk, mint a háború előtt, mert sok új ember jött, döntött úgy, hogy felkeresi Isten házáat. Lehet, hogy a háború miatt van ez így, de tény, hogy jönnek, és nem egyszeri alkalommal, hanem immár a gyülekezet új tagjaivá váltak, mert érzik, hogy itt bátorítást kapnak, nyugalmat lelnek.

Hegedűs Csilla

Eztrag-golia – filmbemutató a beregszászi színházban

A Kárpátaljai Magyar Filmgyártásért Alapítvány újabb filmjét, az *Eztrag-goliát* láthatta a közönség vasárnap délután. A filmbemutatót a Beregszászi Megyei Magyar Drámai Színház Hubay-termében tartották.

A filmnek akkor van értelme, ha közönség elé kerül – hangsúlyozta köszöntőjében Fehér Rita. A rendező elmondta: „Erre a bemutatóra két éve várunk. 2021-ben készítettük a filmet. A forgatás után a koronavírus járvány, majd pedig a háború akadályozta meg a bemutatót.”

A film egy családtörténet is lehetne, ám főként az élet küzdelmei, a párkapcsolati problémák megjelenítése kerül a fókuszba. Egy gyermekre váró házaspár nehézségeivel, próbatételeivel és a kiút keresésével indul a történet. A gyanútlan néző még nem sejtí a történet tragikumába fulladó végkimenetelét. Az áldásként érkező csoda, a gyermek lesz a további gondok forrása. Csodagyerekként születik, ami egyben áldás és átok.

A történet a továbbiakban bemutatja, hogyan tudja a család az extrém körülményeket feldolgozni vagy éppen fel nem dolgozni. Az édesanya azt szeretné, hogy a gyermek a pocsoltyában ugráljon, ehelyett azonban a homokozóban a homok kémiai összetételét vizsgálja, magányosan,

elzárkózva játszadozó pajtásaitól.

Arnyaltan, ám mégis felvetődik a kérdés: mit tud kezdeni a társadalom a csodagyerekekkel? A tendencia azt mutatja, hogy az ilyen gyermekek sorsa a legtöbb esetben nem alakul olyan fényesen, mint ahogy azt váránk. A népszerűség és a rivaldafény nem hoz boldogságot. Ellenkezőleg, a csodagyerek és vele együtt a család is szenved.

A Verebes Kinga, Szabó Kira és Kacsur András főszereplésével létrejött alkotás által egy elgondolkodtató, számos kérdést felvető és nem mindennapi történet jelenik meg a vásznon. Olyan cselekmények sorozata, melyben minden néző számára akad legalább egy ismerős rész. Rájövünk, hogy az élet mindig kiszámíthatatlan, s nem mindig látjuk reálisan cselekedeteink helyénvalóságát, jó vagy rossz döntéseink következményét.

A történet és a cím több szálon is kapcsolódik. A film eredeti címe *Gólya*. Ezt jelenti a golia, mely a régi magyar

nyelvben a gólya megfelelője, s mely a jó szerencse, a gyermek születésének a jele. Közelíthetünk másrészt az *Eztrag* kifejezés felől, mely előre sejteti a tragédiába fulladó végkimenetelt, az új élet reménye által létrejövő nehézségek viszontagságait.

A Kárpátaljai Magyar Filmgyártásért Alapítvány az elmúlt évek során számos érdekes és értékes projektet hozott létre a filmkészítés, magyar nyelvű filmgyártás terén. Hat év alatt 14 filmmel lett gazdagabb a régió. Az *Eztrag-golia* a Magyarország Házának felkérésére és annak támogatásával valósult meg. A szöveg Kucsov Borisz vajdasági író tollából ered. Filmes változatának forgatókönyvét Fehér Rita készítette.

Gál Adél

Kárpátaljai szerzők a Magyar Múzsában

A *Magyar Múza* című folyóiratot a Magyar Újságírók Közössége (MÜK) indította útjára 2017 szeptemberében. Ez tulajdonképpen újraindítás volt, mert korábban Kecskeméten már jelent meg egy hasonló nevű kulturális folyóirat, amit a mostani főszerkesztő, Dr. Lovas Dániel és a MÜK akkori elnöke, Kósa Csaba vezetett.

A tisztelt olvasó jogosan kérdezheti, hogy egy újságíró-szövetség miért jelentet meg egy olyan folyóiratot, ami inkább a szépirodalommal foglalkozik? Nos, időközben a MÜK nem csupán szakmai szervezet lett, hanem értelmiségi, gondolkodó közösséggé vált, ahol az újságíró, a szépíró, a képzőművész, a zenész, a színész egyaránt otthon érzi magát. A MÜK-on belül létezik egy szépirodalmi és egy képzőművészeti tagozat is. Mivel a MÜK nemzeti-konzervatív szemléletű szervezet, ezért a *Magyar Múza* is hasonló irányvonalakat követ.

Az újra-alapító szerkesztők: Dr. Lovas Dániel, Madár János és Kaiser László. Sajnos Kaiser László 2019-ben távozott a laptól. A szerkesztő csapathoz tartozik még dr. Csontos Márta, Mártonfi Benke Márta, Katzler Hilda, Turbók Attila és jómagam. A

folyóirat évente öt alkalommal jelenik meg ezer példányban. Minden megjelenő számot ünnepi műsor keretében mutatunk be.

Kárpátaljai szerzők, mint például Vári Fábán László Kossuth-díjas költő vagy Kron Zsuzsa festőművész, művei már korábban is megjelentek a folyóiratban, ettől függetlenül a szerkesztői tevékenységem során igyekeztem minél több alkotó honfitársamnak teret biztosítani. Így került a laphoz például Bartha Gusztáv és Orémus Kálmán, akik tragikus haláluk után a *Magyar Múza* örökös szerzői lettek. Dr. Szöllősy Tibor és Sz. Kárpáthy Kata rendszeresen publikálnak a lapban. Rajtuk kívül még számos kiváló kárpátaljai alkotó, Finta Éva és Füzesi Magda József Attila-díjas költő, Csornyi Dávid, Marcsák Gergely, Kenyeres Mária, Gerzsenyi Gabriella, Lach Tibor, Ködöböcz Erika írásai jelennek meg a folyóiratban. Külön öröm számomra, hogy a *Magyar Múza* nyári, 28. számában, a *Szomszédolás* rovatban bemutatkozhatott a *Kárpátaljai Hírmondó* című folyóirat is.

Egy éve alakult meg a Magyar Múza Baráti Társaság, ami nem csupán egy internetes oldal, hanem egy közösség a közösségen belül. Ezek az emberek, a szerzők, olvasók, barátok, rokonok

segítenek abban, hogy népszerűsítsük a folyóiratot. A terjesztéssel kapcsolatban meg kell említenem, hogy – főként az internetnek köszönhetően – több mint negyven országban olvassák a *Magyar Múzsát*, Torontótól Sidney-ig, Oslótól Fokvárosig, lelkes olvasóink élnek Dallasban, Las Vegasban, New Yorkban, Kernsben, Kasselben, Trierben, Amszterdamban, Birminghamban, Oberndorf am der Melkben, Plzenben, Rómában stb.

Kárpátalján már 2017 őszén bemutattuk a lapot, a Beregszászi Járási Könyvtárban, majd Tiszabökenyben, Péterfalván, Nagyberegen, Karácsfalván és Visken. Felvidéken is voltunk már, tavaly májusban jártunk Dunaszerdahelyen. A szerkesztőség fontosnak tartja, hogy a folyóirat eljusson az elszakított részekre és a nagyvilágban élő magyarokhoz is. Író-olvasó találkozót szerveztünk Erdélyben, Ausztriában, Németországban, Dániában, Svájcban, de irodalmi performance-t tartottunk Svédországban és Grönlandon is.

A *Magyar Múzsát* eljuttattuk több mint 600 könyvtárba, művelődési házba, iskolába és egyéb intézményekbe. A folyóirat közössége és a szerkesztői csapat kötelességének, egyfajta missziónak tekintik a kortárs magyar irodalom ápolását és népszerűsítését.

Lengyel János

Horváth Anna gazdag öröksége

Kiállítás és filmbemutató a Munkácsy Mihály Magyar Házban

Életünk során hiába tettünk szert sok-sok tudásra, ha azt nem sikerül átadni az utánunk következő nemzedékeknek, akkor bizony nem jól sáfárgodtunk sem a tehetségünkkel, sem a sors által számunkra kiszabott évekkkel... Csak tiszta szívvel szabad hozzányúlni papírhoz, vászonhoz, emberi lelkekhez. Az ilyen és ehhez hasonló gondolatok köré épül fel az a dokumentumfilm, amely a kiváló szobrásznak és keramikusnak, a nagyszerű beregszászi lokálpatriótának, a város szellemi élete egyik irányítójának, Horváth Annának állít emléket.

A „Mindenki Annuskája” című alkotás, amelyet Fehér Rita, a Kárpátaljai Magyar Filmgyártásért Alapítvány elnöke készített, a művésznő halálának 18. évfordulóján került bemutatásra. A Latorca-parti város patinás épületének galériájában ugyanekkor nyílt kiállítás Horváth Anna szobraiból, érméiből, festményeiből, grafikáiból. Az iménti felsorolásból is kitudnik, hogy mennyire sokoldalú volt az autodidakta művész, akire szülővárosában, Beregszászon az idősebb és a középnemzedék tagjai – és nem csak magyarok – még jól emlékeznek.

Ugy tudjuk, hogy a nagy ember minden közegben és minden mérték szerint nagy, ezért Horváth Annára olyan emberként kell tekinteni, aki minden szempontból örökérvényűt alkotott, hangsúlyozta megnyitó beszédében Papp Ferenc, Magyarország Ungvári Főkonzulátusának konzulja. A művésznő szüntelenül kísérletezett különböző formai és technikai megoldásokkal. Horváth Anna számos zsánerszobor megalkotója, e művek a kárpátaljai és a magyarországi népművészet hagyományaira épülnek. Éremművészként rendszeresen szerepelt rangos nemzetközi kiállításokon.

Fehér Rita, a film alkotója annak a meggyőződésének adott hangot, hogy az elmúlt másfél évszázad során Beregszászon tevékenykedő nagyszerű emberek

– köztük Linner Bertalan sebészfőorvos, számos tanárember, zenész, művész és iparos, no és Horváth Anna, akire ma emlékezünk – hosszú időre meghatározták Beregszász lelkiségét, jelentős mértékben hozzájárultak ahhoz, hogy a település a kárpátaljai magyarság szellemi-kulturális központjává vált és akként működik ma is.

A dokumentumfilmben megszólalók – Finta Éva és lánya, Szabó Eszter, Matl Péter, Bárdos István, Fring Erzsébet, Hrica László, Bartha Gusztáv, Máté Magda és e sorok írója – felelevenítették, hogy milyen sokoldalú, nagy tudású egyéniség volt Horváth Anna, aki valamennyiünket arra tanított, hogy a közösségben eltöltött idő a leghasznosabb. Néhai Sütő Kálmán, Som község nagyszerű szülöttének, a parasztköltőnek az utolsó kötete ezzel a címmel jelent meg: „S az életem most széjjelosztom...”. Horváth Anna – mutattak rá a filmben nyilatkozók – ezt tette ifjú korától

egészen a 2005-ben bekövetkezett haláláig.

A filmvetítés után a jelenlevők a kiállítóterembe vonultak, ahol először Tarpai József, az intézmény igazgatója köszöntötte az egybegyűlteket. – Amikor néhány évvel ezelőtt itt, Munkácson megvettük Erdélyi Bélának, a kárpátaljai festőiskola egyik megalapítójának a vár tövében álló házát és ott kiállítótermet, alkotóműhelyt és szállást alakítottunk ki az éppen oda meghívott művészek számára, arra gondoltunk, hogy ehhez hasonlóan méltó helyet kellene létrehozni Beregszászon Horváth Anna életművének bemutatására. Örömmel jelenthetem, hogy az épület már áll, s remélhetően ebben az esztendőben át is tudjuk adni – mondta Tarpai József.

– Nagy köszönettel tartozom a kárpátaljai utam szervezőinek azért, hogy a helyi politikusokkal és közéleti szereplőkkel való találkozók megszervezése mellett lehetővé tették, hogy egy ilyen színvonalas kulturális rendezvényen is részt vegyek – mondta a megnyitón Heizer Antal, Magyarország frissen kinevezett kijevei nagykövete, aki arról biztosította a jelenlevőket, hogy az

anyaország a továbbiakban is támogatni fogja a kárpátaljai magyarságot nyelvének, kultúrájának, hagyományainak megőrzésében.

Horváth Anna gazdag életműve tovább él, fogalmazott a hagyaték őrzője, a jelenleg Sárospatakon élő József Attila-díjas költő, Finta Éva, utalva arra, hogy a művésznő alkotásait hamarosan mind a beregszásziak, mind a városba látogatók méltó környezetben tekinthetik és csodálhatják meg.

Matl Péter munkácsi szobrászművész, Horváth Anna tanítványa arra hívta fel a figyelmet, hogy hiába telt el közel húsz esztendő a művésznő halála óta, személyisége tovább munkálkodik azok lelkében, akik ismerték, szerették, felnéztek rá és követték bölcs tanácsait, útmutatásait.

Kovács Elemér

Kárpátaljai népzeneészek gálája a Hagyományok Házában

A Kárpátaljai KultúrKaraván program néhány éve a magyar kormány támogatásával indult útjára, és a magyar nemzeti magas kultúra terjesztését tűzte ki fő céljául. Az elmúlt időszakban számos sikeres, a műfajok sokszínűségét felvonultató produkciót láthatott a kárpátaljai közönség, amelyek között volt színházi- és operaelőadás, könnyű- és népzenei koncert, gyermekműsor és még sorolhatnánk.

Az őszi folyamán egy alkalommal változott a felállítás: kárpátaljai népzeneészek, néptáncosok mutatkoztak be Budapesten, a

Az esten házigazdaként Pál István Szalonna, a Magyar Állami Népi Együttes művészeti igazgatója köszöntötte a vendé-

geket, konferálta fel és mutatta be a fellépőket. Megtudhattuk, hogy a nyári folyamán a Kárpátaljai KultúrKaraván szervezésében Pál István Szalonna és bandája koncertjein többször szerepelt egy-egy kárpátaljai zenekar. Ebből született az ötlet, hogy mindannyian együtt lépjenek fel a magyar fővárosban egy gálaműsor keretében, bemutatva, milyen hatalmas kincs van Kárpátalján, és ezt hogyan adják tovább a fiataloknak.

A zenekarok tagjai ugyanis nem mind koncertező zenészek, vannak közöttük pedagógusok, akik az utánpótlást nevelik, oktatják hagyományainkra, sőt a tanítványok is színpadra léptek.

A műsor folyamán a Csipkés együttes, a BorzsaVári zenekar, a Sodró együttes, a Cifra Banda, a Kokas Banda, a Viski Fricskák, valamint a Kárpátalja Néptánc-együttes szórakoztatta a nagydíjnyerteseket.

Hagyományok Házában. Az előadás a Hátártalan Táncfőváros fesztivál keretében, a Kárpátaljai KultúrKaraván szervezésében valósult meg.

Minden zenekar egy-egy tájegység népzenejéből adott ízelítőt, így hallhattak viski, nagydobronyi, máramarosi zsidó, tiszaháti, kalotaszegi muzsikát. A Kárpátalja Néptáncegyüttes viski táncot adott elő.

Az est második felében a Magyar Állami Népi Együttes *Megidézt Kárpátalja* című előadását láthatta a közönség, amely

a magyar színpadi néptáncművészet történetében először mutatja be a Keleti-Kárpátokban és annak előterében, Kárpátalján élő népek: magyarok, ukránok, ruszinok, románok, cigányok, zsidók sokszínű és gazdag tradicionális kultúráját.

A nagysikerű előadás végén a lelkes, zömében kárpátaljai közönség vastappsal köszönte meg a művészek produkcióját.

Kísérőprogramként a Hagyományok Háza Hálózat – Kárpátalja jóvoltából kárpátaljai viseleteket is megtekinthettek az érdeklődők.

-ditta-

Fotók: Hegedüs Csilla

Kárpátaljai sikerek az idei Kós Károly Televíziós Filmszemlén

A televízió munkatársainak feladata többek között az, hogy objektíven, érthetően informálják a nézőket a világban és a környezetükben zajló eseményekről. A hírközlés mellett azonban fontos az alkotói feladat is, amikor a televíziós bemutathat egy-egy közösséget, személyt, települést,

mindezt a nem mindig megszokott híradós keretek között. Az ilyen kreatív munkák bemutatásának egyik legjobb platformja a Duna Médiaszolgáltató Nonprofit Zrt. Kós Károly Testülete által a magyar közmédiának dolgozó külföldi média műhelyek számára minden évben kiírt filmszemle. A meghirdetett versenyprogramba idén 59 alkotást neveztek be 5 különböző kategóriában: riport és tudósítás, portré és kisfilm, önálló dokumentumfilm, önálló ismeretterjesztő film és fikciós alkotás. Minden kategóriában három dobogós és egy különdíjat osztottak ki.

Az eseményen jelen volt Potápi Árpád János nemzetpolitikaiért felelős államtitkár is, aki azt hangsúlyozta, hogy a külföldi magyar tudósítók mindennapi munkájukkal nagyban hozzájárulnak ahhoz, hogy a külföldi magyar nemzetársainak anyanyelvükön

juthassanak hozzá a közösségüket érintő legfontosabb hírekhez.

Az előző évekhez hasonlóan a helyszín most is a délvidéki Palics volt, a házigazda pedig a Pannon RTV. Az ottani televíziós kollégák azok, akik történelmükből kifolyólag a leginkább átérzik az Ukrajnában élők jelenlegi helyzetét.

A TV21 Ungvár munkatársai nem először méretetik meg magukat a szemlén. A Debreceni Kamilla szerkesztő-riporter és Balla Béla operatőr-vágó alkotta páros az előző években is jól szerepelt. Idén a portré kategóriában a második helyezést érték el a Várady Enikőről szóló, *Az élet él* című alkotással.

Riport, tudósítás kategóriában második lett K. Debreceni Mihály és Vass Tamás *A munkácsi turul meggyalázása* című összeállítása. Rövidfilm, portré kategóriában pedig különdíjban részesült K. Debreceni Mihály és Bereczky Tamás az *Akácfa a sziklában* című alkotása, amely Pál István Szalonna gondolatait mutatja be a kárpátaljai magyarságról.

Gratulálunk az elismeréshez, és további sikereket kívánunk valamennyi alkotónak.

Forrás: TV21 Ungvár

Megtapasztalt múlt, élő emlékezet

Felavatták a Salánki Tájházat

Kárpátalján vajon melyik község kötődik a legtöbb szállal a Rákóczi-szabadságharchoz? Vidékünkön ugyan melyik település bír a hordókészítés legnemesebb hagyányaival? Tessék megmondani, hol lehetett egészen a közelmúltig a legnagyobb eséllyel archaikus imákat, éloszavas meséket gyűjteni? A fentiekben felvetett költői kérdésekre egyetlen válasz adható: ez a hely a kuruc hagyományaira méltán büszke ugocsai település, Salánk, ahol nemrég tájházat avattak.

A Magyarország-Románia-Szlovákia-Ukrajna határon átnyúló együttműködési EU-s projekt (HUSKROUA) keretében sikerült egy takaros, elől tornácos házat megvásárolni, majd azt a helyi közösség összefogásával felújítani, és a felajánlott tárgyak tucatjaival méltóképpen berendezni. Mint az avatóünnepségen megtudtuk, a nemzetközi pályázatban a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) az infrastruktúra fejlesztéséhez, a Kárpátaljai Magyar Turisztikai Tanács (KMTT) a turisztikai szakmai rész kivitelezéséhez járult hozzá tevőlegesen. A lényeg: olyan objektumot állmodtak és valósítottak meg, amelyik a kárpátaljai néphagyományok élő interaktív közvetítője, ahol a bodnár mesterség hagyományos szerszámaival, a hordókészítés folyamatával való ismerkedés mellett az ide látogatók betekintheznek a szövés rejtelseibe, és a tájházban szervezett kézműves foglalkozások keretében natúr alapanyagok felhasználásával népi ihletű ajándéktárgyakat készíthetnek, illetve különböző népi játékokat ismerhetnek meg.

A most megvalósuló nemzetközi pályázatnak köszönhetően a KMTT a KMKSZ-szel négy kárpátaljai tájházat von be nagyszabású projektjébe – tájékoztatta a jelenlévőket az ünnepélyes megnyitón Mester András, a KMTT elnöke. – A Viski Tájházban kovácsműhelyt és lenfeldolgozó pavilont alakítottunk ki, Tiszacsomán a

Jurtamúzeum segítségével a honfoglaló magyarok életébe nyerhetnek betekintést az érdeklődők, illetve a lótenyésztéssel és a lovász-hagyományokkal ismerkedhetnek, a Nagymuzsalyi Tájházban természetsszerűen a szőlőtermesztés és -feldolgozás, valamint a borkészítés áll majd a középpontban, Salánkon pedig a bodnár mesterség fortélyait tanulmányozhatjuk, illetve a helyi Rákóczi-kultusz kialakulását és annak tovább élését követhetjük nyomon. Nem titkolt célunk, hogy mind a négy helyszínen – a helybeliek és a környékbeli falvakban élők identitásának

tésre, hogy ezzel némi plusz jövedelemhez jussanak e portékák előállításai.

Fontosak az ilyen jellegű közösségi terek, amelyek kialakításában, a helyiségek

felújításában, a tárgyak összegyűjtésében a település lakói aktívan kivették a részüket – hangsúlyozta Csizmadia Alexandra,

Magyarország Ungvári Főkonzulátusának kül-gazdasági attaséja.

Salánk közel 700 éves múlttal rendelkező település. Ennek során az itt lakók sok nehéz és számos dicső korszakot éltek át – kezdte ünnepi beszédét Barta József, a KMKSZ alelnöke. – Elegendő, ha csak azt említjük meg, hogy 1711 februárjában a nagyságos fejedelem itt tartotta meg az utolsó országgyűlését. A most felavatásra kerülő Salánki Tájház segít betekinteni a múltba, és reményt ad a jövőt illetően, hisz megismerhetjük, hogy eleink, akik bátran szembenéztek a

nehézségekkel, a mögöttünk hagyott évtizedek során milyen értékeket hoztak létre. A tájház berendezésekor újból bizonyítást nyert, hogy milyen összetartó, a múltjára büszke közösség a miénk – fogalmazott a falu szülőtte.

„Régi álmunk vált ma valóra” – így kezdődik az a levél, amelyet Kész Barnabás, a tájház megálmodója, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanára írt az ünneplőknek. „Ne feledjük, hogy a salánkiak nem csupán a Rákóczi nevével fémjelzett szabadságharc során vitézkedtek, de alaposan kivették részüket az 1848/49-es szabadságháború küzdelmeiből is. Ezután férfijaink megjárták az első és a második világháború poklát, a falu népe elszenvet a csehszlovák korszak és a szovjet diktatúra évtizedeit is”.

Mindez tükröződik azokon az

megőrzése és a hagyományok ápolása mellett – a tájházban kialakított boltokban helyi natúr termékek kerüljenek értékesi-

Emberi sorsokon, amelyeket fényképek százai őriznek. Ezeket a falu közössége ajánlotta fel a tájház számára. Ezt már a feleség, Kész Margit néprajzkutató tette hozzá. Aki felhívta a figyelmet arra, hogy a fényképek által bemutatott életutak teszik személyessé, hozzák közelebb az érdeklődőkhöz az elmúlt évtizedek történelmét.

A Salánki Tájház nem csupán az itt berendezett és gazdagon felszerelt bodnarműhely miatt különleges. A ház első, úgynevezett tisztaszobáját ugyanis a közelmúlt, a mögöttünk hagyott huszadik század hatvanas, hetvenes és nyolcvanas éveinek jellegzetes tárgyaival rendezték be. A konyha és a kamra ennél valamivel korábbi időszakot idéz, azt

a kort, amikor a faluhelyen élők szinte teljes önellátásra rendezkedtek be. A helyi boltban sön, gyufán és petróleumon kívül mást nem nagyon vásároltak. A harmadik

helyiség pedig a nagyságos fejedelem vadászkastélyának egyik szobáját rekonstruálja. Emellett ebben a tágas térben tartják majd a kézműves foglalkozásokat.

Józan Lajos nyugalmazott református lelkész, helytörténész felelevenítette szülőfaluja utóbbi kétszázötven évének jeles eseményeit.

A hivatalos megnyitót Molnár Szintia és a helyi asszonykórus fellépése zárta. A nagyszámú vendégsereg ezután a hagyományos salánki ételek közül megkóstolhatta az ecetes bábabélső levést, amely házi kolbász, rizs, rántotta felhasználásával és habarással készült. De a finomságok között megtalálható volt egy másik helyi különlegesség, a labdacserőge is.

Szépreményi Kristóf

Mesterségem címere: hálókötő

A hálókötés ősi mesterség. A halászok valaha maguk készítették eszközeiket, így a hálókat is. Jellemzően a dologtalan téli hónapokban végezték ezt az időigényes és sok türelmet kívánó munkát.

A nagydobronyi Varga János nagypapjától leste el a hálókötés fortélyait. A nagypapa pedig az apjától, a nemzedéki sorban legelső Varga Jánostól tanulta, aki

egészen más képet mutatott, mint amit ismerünk. A Latorca szabályozása és a vadvizek lecsapolása előtt a falu környéke lápos, mocsaras terület volt. A hatalmas tölgyfaerdőket gyakran borította víz, s a tavaszi áradások idején a falu valóságos szigetközséggé változott. A dobronyiak ilyenkor csónakkal közlekedtek, s jobb híján halásztak a Vésznek nevezett áradásban.

A halászat általános elfoglaltsága volt a férfiaknak, noha megélhetést, rendszeres jövedelmet nem biztosított számukra. Varga János se ebből tartotta el a családját, igaz, hetente néhány kiló friss halat mindig pénzért tudott tenni. Vadórként nyaranta az erdőben

a családi emlékezet szerint csónakon érkezett Nagydobronyba valamikor az 1890-es években. Sokan úgy tudták, hogy a Hortobágy környéki vizek kiszáradása miatt hagyta el Nádudvart a fiatal özvegyember, de a Varga család egy másik történetet ismer: egy rosszul végződött kocsmai veszekedés után, a csendőrok elől menekülve érkezett János a kislával Bereg megyébe. Több faluban megfordultak, míg végül Nagydobronyban telepedtek le. János itt kedvére való munkát talált, s hamarosan új családot is alapított.

Abban az időben Nagydobrony határa

lakott, ahol bőven volt ideje és lehetősége halászni. Magával hozta a jól bevált halászeszközöket, amiket hamar megkedveltek a dobronyiak. Állítólag neki köszönhetően terjedt el a teszi és a varsaháló használata, de készített kifejezetten a helyi viszonyoknak megfelelő hálótípusokat is.

Varga János tudását és tapasztalatát továbbadta a fiainak, ők meg a saját gyermekeiknek, unokáiknak. Dédunokája, a 82 esztendő Varga János bácsi szívesen mesél a halászatról és a hálókötésről, megmutatja az eszközeit is, de hálót már évek óta nem készít. Annak idején is jószerével csak saját

magának kötött teszihálókat, gyalmokat. Ácsként és asztalosként mindig sok munkája volt, a hálókötésre ritkán jutott ideje. Am ha eljött hozzá valaki, aki meg akarta tanulni a mesterséget, szívesen elmagyarázta, megmutatta neki a kötés csínját-bínját. A fonalat – régebben kendert, újabban kapront – fából készült hálókötő tűre kell felszedni, majd egy deszkalapra hurkolni. János bácsi a kétöltéses technikát, az úgynevezett parasztkötést használta mindig. A szomszéd faluban, Csongoron neccskötéssel készítették a hálót, azzal gyorsabban lehetett haladni. A kettős hurkok viszont igen erősek, az „ki nem ódlik”, állítja János bácsi.

Ha naponta csak 1–2 órát tud rászánni az ember, akár egy teljes hónapba is beletelhet egy-egy tesziháló elkészítése. Bírni kell türelemmel, figyelemmel. A saját kezűleg készített halászháló viszont akár egy életen át szolgál.

Varga János bácsi szívesen továbbadná a tudását a fiatal halászsoknak. Egy feltétele van: lehetőleg esős napokon keressék, mert ha jó az idő, inkább a kertjét műveli.

Hidi Tünde

Forrás: Kárpátalja.ma

Zubánics László

A Homonnai Drugeth család kiemelkedő nőtagjai a 16–17. században

(Folytatás. Elejét lásd lapunk előző számaiban.)

RÁKÓCZI ERZSÉBET

A felsővadászi Rákóczi család a Bogát-Radvány nemzetségből származik, igaz, a családok közös őseit még nem sikerült azonosítani a kutatásnak. A legkorábbi, igazolt ő, Csépan a XIII. század első felében élt. XV. századi leszármazottai két ágra szakadtak: ekkor vált el egymástól végleg a Morvai és a Rákóczi család. A Zemplén vármegyében birtokló család a középkor folyamán nem emelkedett ki különösebben a nemesség soraiból. Az első meghatározó birtokot, az előnevet adó Felsővadászt, 1517-ben szerezték, de még így is csak a tekintélyesebb megyei nemesség soraiban foglaltak helyet. Erre utal, hogy a birtokot szerző I. Zsigmond fia, I. János zempléni alispán lehetett, később csicsvai várnagyként bukkan fel a forrásokban. Legidősebb fia, Zsigmond „adott az Rákóczi nemzetnek nagyságos nevet és böcsületet”.

1544-ben született az abaúji Felsővadászon, Rákóczi János zempléni alispán és Némethy Sára gyermekeként. Korai gyermekkoráról nagyon keveset tudunk, valószínűleg a nemesi ifjak életét élhette, bár a család anyagi helyzete nem engedte meg külföldi taníttatását. Az 1500-as évek elején édesapja a Perényiek sárospataki udvarába adta, hogy a korabeli műveltség alapjait elsajátítsa. Itt az elméleti oktatás mellett felkészítést kaptak a vitézi életre is, hiszen mint udvari apródok részt vehettek kisebb-nagyobb csatapátkban hol a törökök, hol a királypártiak ellen, ahogy a politikai helyzet hozta.

Perényi Gábor hirtelen halálával a híres iskola feloszlott, az 1568-ban megkötött drinápolyi béke pedig véget vetett a nagy háborúknak, s hivatalosan is három részre osztotta fel Magyarországot. Ekkor azonban az erdélyi fejedelmek nem nyugodtak bele, s így mindig akadt mód egy kis háborúskodásra.

Rákóczi előbb Egerben szolgált, majd csatlakozott Bekes Gáspár csapataihoz, aki Báthori István ellenében szerette volna elfoglalni a fejedelmi trónt. Részt vett a szerencsétlen kimenetelű kerelőszentpáli ütközetben is, s egyike volt azon keveseknek, akiknek sikerült visszatérni a királyi Magyarország területére. 1577-ben az ekkor már híres katonát Rudolf császár kinevezte a szendrői vár főkapitányának, s ezen a poszton sikeresen védelmezte a lakosságot a budai és a füleki törökök támadásaitól. Kiemelkedő haditette, hogy még azon évben katonáival rajtaütött a szikszói vásár

kirablásából hazatérő füleki törökökön, s szétverte őket. Olyan sikeresek voltak rajtaütései, hogy a budai pasa személyesen tiltakozott ellenük Ernő főherceg helytartónál. Sajnos, a legtöbb problémája a királyi kincstárral akadt, amely gyakran több hónapi zsoldjával is adósa maradt. Ezeket a tartozásokat kiegyenlítő, az elmaradt 50 448 forint fejében kapta meg zálogbirtokul Sajólenkét, Szentkirályt és a tokaji uradalomból Szerencset, s ezzel megteremtette a későbbi birtokkomplexum alapját.

Aktívan bekapcsolódott a lengyelországi borkereskedelembe is, ami igen szép jövedelmet hozott. Pályája immár felemelkedőben volt; mint tekintélyes nemes megtaláljuk a királyi rovók (adóbehajtó) között Gömörben és Borsodban. 1587-ben nagy fordulat következett be életében, ugyanis Mágócsy Gáspár felkérte unokaöccsei gyámjává. Ekkor került kapcsolatba vidékünkkel, mivel az árvák birtokolták a kb. 300 000 holdas munkácsi váruradalmat. A

A Rákóczi család címere

gyámságból hamarosan házasság lett, mivel Rákóczi feleségül vette az árvák édesanyját, Alaghy Bekény Juditot. A munkácsi uradalom zálogjoga 1588. október 20-án szállt át Rákóczi Zsigmondra, amelynek egyévi jövedelmét 97 936 forintba becsülték. 1580-ban a fontos végvár, Eger kapitánya lett.

A parancsnokságot átvéő főkapitány először a fegyelmet szilárdította meg, majd hozzájárult a vár gazdaságának rendbehozatalához. Az egri püspöki birtokból, valamint az egyházi tizedből és földesúri szolgáltatásokból származó összegeket a várórság felruházására, a vár falainak és bástyáinak kiépítésére használta fel. A kiváló szolgálat eredményeként született meg az a királyi diploma, melyet a Liber Regius IV. kötetének 534. oldalán találhatunk, amely Rákóczi báróvá való kinevezéséről szól: „Téged és örökösöidet és minden maradékokat ... a nemesek sorából és gyülekezetéből kiveszünk, és Magyar Király-

ságunknak és alája tartozó részeinek bárói vagy mágnásai sorába és gyülekezetébe az előbb mondottat beveendőnek és hozzászámitandónak véltük...” Egri főkapitányként részt vett a szikszói ütközetben, amelyben a fehérvári bég által vezetett török sereg vereséget szenvedett. Hithű kálvinistaként nem feledkezett meg a lélek műveléséről sem, többek között birtokán, Vizsolyban nyomtatattatta ki bibliafordítását Károlyi Gáspár. Könyveket is gyűjtött, támogatva a magyar nyelvű könyvkiadást. Alaghy Bekény Judittal kötött házasságából egy lány – Erzsébet – született, aki édesanyja révén Mágócsy András és Ferenc féltestvére volt.

1602 májusában Szerencsen került sor Homonnai Drugeth Bálint és Rákóczi Erzsébet lakodalmára (az egyházi szertartást május 19-én tartották). Rákóczi Zsigmond és Alaghy Bekény Judit lánya anyja örökségéből a regéci uradalom felét vitte a házasságba. A házasság viszonylag rövid ideig tartott, Rákóczi Erzsébet 1604-ben elhalálozott. Ennek pontos dátuma bizonytalan. Felesége halálának emlékére – „megemlékezem az én kedvem szerint való szerelmes társamnak, Az én édes Rakoci Elizabetamnak hozzám való igaz szerelméről és minden aranytól ezüstnél én előttem drágább és jobb voltáról” – Homonnai 1605. június 5-én Ungváron élethossziglani adománylevelet állított ki 11 csepelyi jobbágyról és szellérről Sárközi Istvánnak, Rákóczi Erzsébet szolgái udvarmesterének.

Homonnai Drugeth Bálint Rákóczi Erzsébettől született egyetlen fiát, Istvánt 1612. „beőjt mas havanak 16 napjan Isten magához szollita az eörek diccsőségben”. Halálával kapcsolatban felmerült a mérgezés gyanúja, amiről Szepsi Laczkó Máténál olvashatjuk az első egyértelmű célzást: „16. martii a nagyságos Homonnai Bálint egy fia Homonnai István hirtelen halállal meghal nyolc esztendő korában, non sine suspicione veneni, ki azelőtt való napon Homonnai György hozzá menván, megvendégelte vala. Harmadnap mindjárt beszálla Homonnai György Ungvárba. A régiek itt ez eránt azt mondanák az ő szokások és törvényök szerint: Cui bono fuit mors?”. A kérdésre a válasz azonban nem adja magát olyan egyszerűen, mint ahogy Szepsi Laczkó Máté sugallja. Homonnai István halálával kétségkívül György maradt a család egyetlen férfi tagja, ám nem ő volt a legközelebbi rokona Istvánnak, hanem „keőzelebb való Attiafia penigh Homonnay Istvánnak, az iffiabk Reway Ferencznél és Reway Kláránál nem találkozok. Mivel hogy az Homonnay Istvannak az eöreg attya, és ezeknek az eöreg anioik egyek

■ **voltanak**". Vagyis Homonnai István nagyapjának testvére, Klára és Révay Ferenc unokáiról, Kláráról és Ferencről van szó. Erre hivatkozva Révay Péter koronaőr a leányág után járó „quartalityom filiális”, vagyis feltehetően a Homonnai István birtokrészből járó (leány?)negyedek akarta megszerezni testvére gyermekeinek. A közvetítő szerepet Thurzó nádor töltötte be, aki a békés rendezés híve volt „*Mi kegek' azt mondanok, job' volna kegek' eö kegmével' per bonam compositionem minden joll veghezni, hofi sem mint Törvenibeöll menne ki, es így kegek' sem lenne injuriaia, s az arvahnakis sem lenne karara*". Az árvák anyagi kielégítésének ügyében további levéltári források nem maradtak fenn, így könnyen elképzelhető, hogy megfogadták Thurzó konfliktuskerülő ajánlatát, és megegyeztek egymással. Homonnai (VI.) István halálával az ősi Drugeth birtokok gond nélkül Homonnai (III.) György kezén összpontosultak, ami már csak jogilag érvényesítette az egyébként is tényszerű helyzetet.

ESTERHÁZY MÁRIA

A Pozsony vármegyei család XVI. század előtti történetét homály fedi, a jelenleg feltárt adatok alapján a század elején a kevésbé vagyonos nemesek soraiból elsősorban jó házasságoknak és az ezekkel létrejövő kapcsolatoknak köszönhetően emelkedett Esterházy Ferenc a vármegye meghatározó személyei közé, amire az utal, hogy több mint két évtizedig volt alispán.

Közismert és a történetírás által viszonylag jól bemutatott legsikeresebb fia, Miklós karrierje. Ebben nagy szerep jutott rokonságának (pályakezdeése nagybátyja, Illésházy István nádor környezetében) és Dersffy Orsolyával kötött első házasságának (felesége a Császár, Dersffy és a Mágóchy családok vagyonát vitte a házasságba). Politikai alkalmasságának és egyéniségének köszönhetően 1613-ban bárói címet kapott. A grófi címet egy évvel nádorra választása után, 1626-ban nyerte el. Sikeres közéleti szereplése a vagyongyarapításban is megmutatkozott, illetve abban, hogy testvéreit is hathatósan tudta támogatni: Dániel, Gábor és Pál 1619-ben kaptak bárói címet.

Dersffy Orsolya halála után ismét sikeresen házasodott, felesége Nyáry Krisztina a Telegdy, Várday és Nyáry vagyont vitte a családba, illetve első férje után a Thurzó-árvák (és vagyon) gyámságát: „*Az én szerelmes uram vött el engemet húsz esztendő koromban az tekintetes nagyságos gróf Esterházy Miklós uram. Az ő kegyelme ideje negyven esztendőben volt. Az lakodalom volt 1624. esztendőben 21. napján juliusnak, Szucsányban.*” Házasságukból 9 gyermek született, köztük 1638-ban Mária: „*Adta isten ez világra gróf Eszterhás Máriát 1638 büntelő hónap 2. napján, úgy mint gyertyaszentelő boldogasszony napján*”.

Egyébként ez volt Nyáry Krisztina utolsó saját kezű bejegyzése a családi naplóba, mivel 1641. február 17-én Septén elhalálozott. Esterházy Miklós 1645-ben hunyt el. Felesége halálának évében végrendelkezett, s intézkedett vagyonának gyermekei közötti megosztásáról.

Nádasdyné Esterházy Anna Júlia elérte testvérénél, Lászlónál, hogy Máriát (Mariankát) magához vehesse, és nevelésével foglalkozzon. Valószínűleg ő intézte Homonnai Drugeth Györggyel való házasságát is. Homonnai kétszeresen is rokon volt a Nádasdyaknak: édesanyja, Nádasdy Katalin révén, illetve Homonnai Drugeth Erzsébet, Révay Lászlóné révén, akinek a férje nagybátyja volt. A házasságról Esterházy Pál a családi naplóban így ír:

Az Esterházy család címere

„*Vacatiók után azért megint Szombatba mentem a tanulásra, a hol nyárra kelve Homonnay György uram megszeretvén Marianka kisasszonyt, Pozsonyban gyűrűt váltának s csakhamar azon nyáron Sentén a lakodalmat megtartván, elvivé megnevezett hugomasszonyt. Énnékem is akkor egy jó lovat ada Homonnay György sógor uram. Azon lakodalom pedig igen pompás vala. A koszorú-üzésben egy Cselebi nevű lovon Orosz Pál nevű Homonnay uram szolgálja nyerte el a koszorút, mely ló ugyan az uré volt.*” Keglevich Péter naplója ugyanakkor más helyszínt jelöl meg: „*1652. Apr. 28-án volt gróf Homonnai Drugeth György lakodalmá, Esterházy Mária grófnővel, gróf Esterházy László hűgával a szenci várban*”.

Esterházy László 1652-es halála után Esterházy Miklós még életben lévő gyermekei között osztották fel az elhunyt nádor és László hagyatékát. Ennek a feltehetően Esterházy Dániel és Farkas által irányított munkálatnak a dokumentumai Esterházy Mária 1652-ben, férjhezmenetelekor felvett hozomány-jegyzéke. Ebben volt többek között egy Báthory István nevével és címerével díszített súlyos lavab (mosdókészlet) is. „*10 Mártij 1653. Ungvárot adott*

Isten egy kis Fiat Homonnai György Urk. Esterházi Maria Hugom Asszony-nak, Istvánnak nevezetett, nevellye Isten Familiájában is szaporodássá.” Érdekesség gyanánt említésre méltó, hogy 1661–1679 között férje, (IV.) Homonnai György felső-magyarországi főgenerális halála után kiskorú fia nevében galántai gróf Esterházy Mária töltötte be az ungi főispáni széket.

Esterházy Pál naplója: „*Die 2-a Aprilis, azaz szinte husvét innepiben szöllétotta isten ki ez világból az én egy testvér hugomat gróf Esterház Mária kassai generálisnét, úgy mint szegény Homonnai György uram meghagyott özvegyét Ungvár várában anno 1684. Kit isten nyugoszon az örök életben. Egy holnappal azután meghala szegény Homonnai Sigmond öcsém is Ungvárott, kívül az régi Homonnai família fiúágban deficált, pap lévén bátyja Homonnai Bálint.*”

Néhány okmány fennmaradt a grófnő aláírásával. Az egyik a kassai és az ungvári ötvös céh együttműködésével (conföderációjával) foglalkozik. A kassai javaslatra készült megállapodás „*megtekintvén mind az jövődöbéli állapotot s mind pedig az egymás között megmaradandó atyafiúi sz(íves) szeretetet*”, szabályozta az együttműködés kereteit, „*mely szerint bármely kassai ötvösczéhbeli mester Ungvárra – vagy fordítva, ungvári mester Kassára – vásárra jöven, művét ott kirakhasa, szabadon, – minden impedimentom és megháborítás nélkül* – árulhasson s vehessen, valamint ha a kassaiak tanítványai közül bármelyik is Ungvárra jönne s megfordítva, neki az ungváriak (kassaiak) – »czéhük articulussainak tenorja szerint« – műhelyt és művet adjanak”.

Mivel a Homonnai család tagjai állandó megrendelői voltak a kassai ötvös céhnek, ezért a szerződés megkötése előtt a céhmesterek felkeresték özvegy Homonnai Drugeth Györgyné Esterházy Máriát, hogy kikérjék engedélyét. A grófnő az alábbi levéllel válaszolt a megkeresésre: „*Kassáról jött Kgtek levelit böcsülettel el vöttem, mit írjon böcsületes eötves czéh mellett, megérttettem. Minek előtte Kgtek levelit vöttem volna nemzetes Horvát Mihály Uram jelentette, hogy Kassán létében mind kgtek s mind eötves és szabó czéhek is megtalálták ő kglmét a dolog felől, melyet megértvén, in sem tartok ellent benne, ha felől megirt czéhekbéli mesteremnek szabad lészen ott Kgtek városában árujukat és munkákat sokadalomnak idején árultatniok, Kgtek városabéli mesteremberek is árulhatják Unghvárat munkájukat és kereskedésre való marhájokat, körül parancsoltam ott való tisztimnek, ezután ne háborgatassanak. Akarván más alkalmatosságokkal is kgtek nek kedveskednem stb. Terebes, die 10 May 1665. Kgteknek böcsülettel szolgál: Neliay Tekéntetes és Nghos Gróf Drugeth Homonnay György Uram megmaradott özvegye: Gróf Eszterház Mária*”.

(Folytatjuk.)

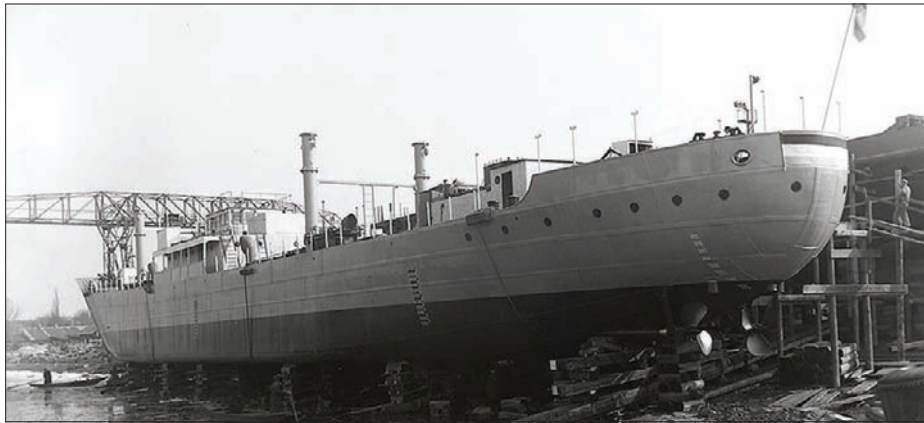
Elvesztett Ungvár

A Fekete-tenger fenekén pihenő Ungvár nevű hajó története

Ez a történet nem Ungváron játszódik, de mégis kapcsolatban van a várossal, mert az Ungvár nevű hajóról lesz szó, amelynek maradványai ma is a Fekete-tenger fenekén, Csornomorszk közelében hevernek. Erdélyi Bélának a

része volt) kormányzói biztosának, Kozma Miklósnak a felesége töltötte be.

Az ünnepségre Pelesárszky Imre, Ungvár akkori polgármestere is elment. Valószínűleg ekkor ajándékozta meg a hajó legénységét Erdélyi Béla nagyméretű

hajó ebédlőjét egykor díszító, városi látképet ábrázoló festménye is ott lehet. A hajón szolgáló 12 tengerész, valamint 28 német és román katona holtteste is eltűnt.

Az Ungvár hajóról sokat írtak, annak idején nagy visszhangot keltett a teherhajó tragédiája, hiszen ez volt az első elvesztett magyar hajó a második világháborúban. Nem hadihajónak épült, és hosszú évekig biztonságosan szállíthatta volna az árut a Dunán. A sors azonban nagyon rövidre szabta az életét: mindössze 10 hónap telt el a vízre bocsátásától a vesztéig.

Minden nagyon szépen kezdődött. 1941. február 27-én, csütörtök délután számos előkelő vendég érkezett a budapesti Népszigetre, ahol a Ganz hajóépítő vállalat működött. Vízre kellett bocsátani az Ungvár nevű új hajót, amelynek építése 5 hónapig tartott. Hossza 71 méter, szélessége 10 méter, teherbírása 1200 tonna volt, két, egyenként 400 lóerős dízelmotor hajtotta. A fedélzeten 4 hatalmas raktár, kényelmes kajütök, fűtőszoba, szalon, villanyárammal működő konyha, vendégkajüt volt. Összességében az Ungvár volt az ötödik magyar, tengeri hajózásra alkalmas hajó, amelyre az ország nagyon büszke volt, mert kizárólag magyar alapanyagokból készült, és magyar gyártású eszközökkel szerelték fel. A vízre bocsátást megszentelés is kísérte, ami az akkori hagyomány szerint a keresztanya részvételét is jelentette az eljárásban. Ezt a szerepet Kárpátalja (akkoriban a Magyar Királyság

festményével, amely később az ebédlő falára került.

Az Ungvár 1941 áprilisában indult első útjára, de nem sokáig szállított rakományt. A hajót már 1941 nyarán harci feladatokra

kezdték felkészíteni: szürkére festették, légvédelmi gépágyúkkal szerelték fel, megerősítették a burkolatát. Az Ungvár háborús részvételét magyar források szerint az magyarázza, hogy tulajdonosa – a Magyar Királyi Folyami- és Tengerhajózási Rt. – bérbe adta a német flottának.

Az Ungvár első tengeri útja egyben az utolsó lett. November elején a legénység azt a feladatot kapta, hogy a romániai Brăila város kikötőjében rakodjanak be lőszert (állítólag körülbelül 916 tonna légibombát) és

üzemanyagot a fedélzetre. Finkei Sándor (egyike volt a legénység azon hét tagjának, akik életben maradtak), a hajó akkori első tisztje visszaemlékezése szerint (Martha József: Az Ungvár tragédiája, Hidrológiai Tájékoztató, 2011) a kikötőben német és román katonák, gyalogosok szálltak fel a hajóra, akiknek többsége még úszni sem tudott. A csapat éppen ezért gondoskodott további biztonsági intézkedésekről és mentőtutajokról.

A hajó a Dunán jutott el a romániai Tulcea kikötőjébe, és onnan egy másik magyar hajó, a Tisza kíséretében november 8-án este a Sulina-csatornán kihajózott a Fekete-tengerre. Reggel még néhány magas rangú katona szállt fel (más források szerint egyikük a német dunai flottilla parancsnoka, Friedrich Petzel volt), így 1941. november 9-én megközelítőleg 44-en tartózkodtak az Ungvár hajón. A rakományt Mikolajivba szállították volna, de óvatosan kellett haladni, elkerülve számos aknamezőt. Finkei Sándor megemlítette, hogy a hajókaraván mozgásának biztosítására aknamentes folyosót kellett volna kialakítani, de az időjárás romlani kezdett, és az erős oldalszél kimozdíthatta a hajókat a folyosóról. Leírta, hogy az Ungvár előtt négy aknaszedő haladt, majd az Ungvár következett, amelyet oldalról két román torpedónaszád védett (más forrásokból ismert, hogy a Viforul és a Vijelia), mintegy 300 méter távolságban a Tisza hajó haladt, felettük két kísérőrepülő is körözött.

Nem tudni, hogy valóban volt-e aknamentesített folyosó vagy sem.

A helyzet az, hogy az akkori Illicsivszk partjainál (a magyar források nagyon különböző módon közvetítik ezt a számukra bonyolult nevet, de a jelenlegi Csornomorszk városáról van szó) a konvoj egy álcázott, víz alatti úszóaknákkal teleszárt területre ért. A hajók lassítottak, az aknakeresők megpróbálták hatástalanítani az előttük lévő első két aknát. Ekkor az Ungvár egy másik észrevétlen aknára futott az orrával. Robbanás hal-

latszott, a hajótest deformálódott, a falak megrepedtek, és a hajó lassan

■ süllyedni kezdett. Finkei Sándor felidézte, hogy abban a pillanatban a felső fedélzeten állt, és azonnal parancsot kapott Milassin Lajos kapitánytól, hogy engedje le a mentőcsónakot, vigye a legénységet a Tisza hajóhoz, és térjen vissza a katonákért, akik nem tudtak úszni és kezelni a mentőtutajokat. A tiszt megtöltötte a mentőcsónakot legénységgel, valamint katonákkal, és a Tisza hajó felé vette az irányt. De nem jutott messzire: egy második robbanás hallatszott – sokkal erősebb, mint az első. Valószínűleg süllyedés közben a hajó egy másik, mélyebben lévő aknáknak ütközött, amelynek detonációja felrobbantotta a fedélzeten lévő löszert. A robbanás olyan erős volt, hogy mindkét torpedónaszádot és az összes mentőcsónakot elsüllyesztette. Finkei Sándor a csodával határos módon életben maradt, mert jól úszott, és a víz alatt ledobta az őt a fenékre húzó ruháit. Miután felúszott, megvárta a Tisza mentőcsónakját, amely megtalálta az Ungvár legénységének összesen hét sebesült, de életben lévő túlélőjét. A hajón tartózkodó összes katona meghalt (összesen 28 német és román katonát, 5 tisztet és a német dunai flottilla parancsnokát, Friedrich Petzelt említik a források, de nem tudni, hogy a torpedónaszádok legénysége is benne volt-e ebben a statisztikában).

Érdekesség, hogy az Ungvár vízre bocsátásával oly széles körben foglalkozó ungvári lapok, amelyek bizonyos mértékig sajátjuknak tartották a hajót, nagyon röviden írtak a megsemmisüléséről, egyes lapok pedig egyáltalán nem említették. Ezzel együtt nem állíthatjuk, hogy elhallgatták volna a tragédiát. A vezető sajtó november 19–20-án írt erről az esetről a *Dunai Hajózás* hivatalos közleménye után. Ezzel egyidőben nyilvánosságra hozták az elhunyt legénység tagjainak nevét, a templomokban gyászmisét tartottak, és hamarosan kiderült, hogy emlékművet szeretnének állítani a hajónak és a halottnak.

Ennek ünnepélyes avatására 1942 májusában került sor a csepeli kikötőben. Az emlékmű egy talapzaton álló horgony és egy márvány emléktábla volt, amelyre a hajó legénysége 12 elhunyt tagjának nevét vésték. Egyes lapok azt írták, hogy a talapzaton az Ungvár horgonya volt, de ez aligha volt lehetséges, mert a második világháború tetőpontján senki sem foglalkozott azzal, hogy egy aknamező közepén elsüllyedt hajó horgonyát kiemeljék a Fekete-tenger fenekéről. Az emlékmű avatására elutazott Ungvár akkori polgármestere, Megay László. A helyi sajtó arról írt, hogy az ünnepségek idején az emlékmű dekorációjában az egyik központi helyet a város nagycímere kapta. Egy évvel később újabb emléktáblát avattak a talapzaton – azoknak a tengerészeknek a nevével, akik meghaltak abban a szörnyű tűzben, amikor egy torpedó eltalálta a Kolozsvár hajót. Az

emlékmű már nem található meg, 1948-ban lebontották, mert azon a helyen állt, amelyen keresztül vasútvonalat terveztek építeni.

az eset a második világháború idején nagy visszhangot kapott. Kiderült, hogy az Ungvár a parttól mindössze másfél mérföldre süllyedt el. A vízmélység ezen a helyen

De ma is láthatjuk az Ungvár hajót vagyis inkább azt, ami megmaradt belőle. Az Ukrán Tengerészeti Expedíciók Központja civil szervezet alapítójával, Vladlen Tobak odesszai bűvárral beszélgettünk, aki 2007-ben kollégáival törté-

kb. 16–17 méter. Egy 160 méter átmérőjű mély tölcser tanúskodik a robbanás hatalmas erejéről. A szélein szétszóródva a hajótest fémtöredékei, az illuminátorok – ez minden, ami az Ungvárból megmaradt. A kísérő torpedónaszádok jobb állapotban vannak, azokat a robbanás különböző irányokba dobta úgy, hogy a roncsok 400 méteres területen szóródtak szét. Az aknák egyébként még mindig ott vannak, az egyik érintőszarvas ma is a tengerfenéken hever. Mindez arra utal, hogy az Ungvár a kísérőhajókkal együtt sűrű aknamezőbe futott, és valószínűleg esélye sem volt sértetlenül kijutni onnan.

A mostani háború előtt mindennaposak voltak a víz alatti kirándulások az Ungvárhoz és más elsüllyedt hajókhoz. Vladlen Tobak megjegyezte, hogy a győzelem után újrarendítják azokat, bár ő maga mindenekelőtt az elsüllyedt Moszkva cirkálóhoz szeretne víz alatti kirándulást tenni. Aki szeretne részt venni, készüljön fel!

Tetyana Literáti
Fordította: Rehó Viktória

A képeken: az Ungvár áruszállító hajó a vízrebocsátása előtt (Fortepan/Ganz gyűjtemény); v. leveldi Kozma Miklósné, Kárpátalja kormányzó biztosa a hajókeresztelő ünnepségen, az Ungvár vízre bocsátása (Tolnai Világlapja, 1941/11. szám); az Ungvár hősi halottainak emlékműve a csepeli kikötőben (Tolnai Világlapja, 1942/22. szám); a legénység elhunyt tagjai (Hidrológiai Tájékoztató, 2011); így néz ki a víz alatt a Vjelja roncsa (fotó: Andrey Nekrasov).

nelmi felderítő expedícióban vett részt, modern szonáreszközökkel az Ungvár, a Viforul és a Vjelja hajók elsüllyedéseinek helyén. Vladlen Tobak elmondta, hogy ez a helyszín már régóta ismert volt, hiszen

Elismerések

Novák Katalin köztársasági elnök magyarországi állami kitüntetések adományozott kárpátaljai személyeknek, amelyeket a beregárdói Perényi Kultúrkúriában adtak át a Magyarország Ungvári Főkonzulátusa és Beregszászi Konzulátusa által szervezett ünnepségen.

* A Magyar Érdemrend Lovagkeresztjével tüntették ki **Dobsa Arankát**, a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség Nagyszőlősi Járási Szervezetének elnökét, a Tiszakeresztúri Általános Iskola nyugalmazott igazgatóját a kárpátaljai magyar nyelvű oktatásban végzett kimagasló szakmai munkája és elhivatott pedagógusi tevékenysége elismeréseként.

* Magyar Arany Érdemkeresztet vehetett át:

– **Gerevich János**, a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet ukrainai kirendeltségének vezetője az Ukrajnának nyújtott magyar támogatáspolitikai és humanitárius segítségnyújtás gyakorlati megvalósításában betöltött szerepéért, valamint a nehéz helyzetben élő kárpátaljai emberek érdekében végzett odaadó munkája elismeréséért;

– **Makuk János**, a Beregszászi Járási Máltai Szeretetszolgálat elnöke a segélyezési, támogatási és humanitárius problémák megoldása, a rászoruló gyermekek pedagógiai fejlesztése, és a mozgásukban akadályozottak segítése terén egyaránt odaadó munkája elismeréseként;

– **Sepa János** helytörténész, a Beregszászi Múzeum nyugalmazott alapító igazgatója helytörténeti gyűjtőmunkájáért, valamint a magyar hagyományok továbbélését szolgáló több évtizedes tevékenységéért.

* A Magyar Ezüst Érdemkereszt kitüntetését kapta:

– **Egressy Miklós** görögkatolikus pap, a Karácsfalvai Sztójka Sándor Görögkatolikus Liceum volt igazgatója közel három évtizedes lelkipásztori szolgálatáért, a rendszerváltás után újjászülető Ungvidéki közösségek szervezésében vállalt szerepéért, odaadó és kitartó iskolaigazgatói munkásságáért és karitatív tevékenységéért;

– **Czébely Lajos** viski költő, helytörténész, nyugalmazott pedagógus a helyi magyar közösséget szolgáló, különösen a kárpátaljai magyar anyanyelvű oktatás érdekében végzett elkötelezett és kitartó munkája elismeréseként.

* A Beregszászi Keresztény Értelmiségiek Szövetsége 2017-ben alapította a

Linner-díjat. Emberségéért, szakmai hozzáértéséért, áldozatos munkájáért 2023-ban **dr. Csík Adalbert-Ferenc**, a Kárpátaljai Magyar Egészségügyi Dolgozók Társaságának elnöke, fül-orr-gégész, a Técsői Járási Kórház, majd az Aknaszlatinai Allergológiai Kórház egykori vezetője részesült a díjban. Rajta kívül az idén elhunyt **dr. Kertész Árpád** beregszászi belgyógyász, gyermekgyógyász tevékenységét ismerték el a díjjal posztumusz. Apólo kategóriában **Nagy Zsuzsannát**, a Beregszászi Linner-kórház gyermekosztályának ápolóját tüntették ki.

* A beregszászi római katolikus egyházközség hívei hűen őrzik egykori plébá-

nosuk, Pásztor Ferenc emlékét, akit – mivel nem volt hajlandó megtagadni a hitét – 1949 márciusában a szovjet hatóságok Szibériába hurcoltak, ahol 1951-ben életét veszítette. Emléktáblát és szobrot avattak a tiszteletére, kollégiumot, közösségi házat neveztek el róla, valamint 2013-ban megalapították a *Pásztor Ferenc-díjat*, amelyet

évente olyan személynek ítélnek oda, aki áldozatos munkát, szolgálatot vállalt az egyházközségért, a kárpátaljai magyarság megmaradásáért, ahogy tette ezt egykoron a szent életű lelkipásztor. Idén **Majnek Antal**, a Munkácsi Római Katolikus Egyházmegye nyugalmazott püspöke kapta a kitüntetést, akinek az elmúlt csaknem három évtizedben nagy szerepe volt nemcsak az egyházmegye, de a beregszászi egyházközség életében, fejlődésében, lelki megújulásában, hitének megőrzésében is.

* Díjátadó ünnepséget tartott a Bethlen Gábor Alapítvány a Pesti Vármegyeháza dísztermében. Kárpátaljára két díj is jutott.

A Bethlen Gábor Alapítvány kuratóriuma **Márton Áron Emlékérem** adományozott a **Beregszászi Járási Máltai Szeretetszolgálat** részére közösségformáló és segítő munkásságuk, kiemelkedő nemzetszolgálatuk elismeréseként. Az elismerést Makuk János, a szervezet elnöke vette át.

*Teleki Pál Érdemérem*et kapott **Dupka György** író, szerkesztő, a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közösségének elnöke.

* A Munkácsi Római Katolikus Egyházmegye által alapított *Szent Márton Palástja-díjakat* minden évben november 11-én, Tours-i Szent Márton napján, az egyházmegye székesegyházában a búcsúi szentmise keretében nyújtja át a főpásztor a díjazottaknak. A díjjal – amely egy bronzból készült emléklap és a hozzá tartozó emléklap – olyan személyek munkásságát szeretnék elismerni, akik egyrészt a hitelesítés, a hitoktatás terén, másrészt – Szent Márton püspök példáját követve – szociális-karitatív téren végeztek vagy végeznek nagy munkát, illetve, akik sok éven át kimagasló szolgálatkészséget tanúsítottak az egyházmegye valamely egyházközségében.

2023-ban a *Szent Márton Palástja Pro Caritate-díjat* **Fehér Ferenc**, az Egyházmegyei Szent Márton Karitászigazgatója kapta, aki közel húsz éve irányítja a karitatív szervezetet.

A *Pro Fide-díjat* **Lipcsei Szilvia** huszti hitoktató vehette át, aki évtizedek óta a helyi egyházközség lelkes és tevékeny tagja.

■ A *Pro Ecclesia*-díjban idén két fő részesült: **Krajnikné Hegyi Irén**, a beregszászi római katolikus egyházközség kántora, kórusvezetője, valamint **Resetár Tetyana**, a *Szvitlo* ukrán nyelvű egyházmegyei újság főszerkesztője.

* November 11-én Budapesten, a Párbeszéd Házában átnyújtották a magyarországi Keresztény Értelmiségiek Szövetségének (KÉSZ) *Szent Adalbert-díját*, amelyet idén **Jakab Eleonóra**, a Beregszászi KÉSZ elnöke vehetett át, aki a

Az átadóünnepségre Budapesten került sor november 16-án.

csoport létrehozásában és folyamatos tartalmas működtetésében, különösen az orosz–ukrán háború idején tanúsított helytállása elismeréseként kapta a kitüntetést.

* Az *Emberi Méltóságért* kitüntetésben részesítette **Orosz Ildikót**, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola elnökét az Emberi Méltóság Tanácsa. Az elismerést kimagasló közéleti tevékenységével, a kárpátaljai magyar anyanyelvű oktatásban végzett munkájával érdemelte ki.

* *Hadik-díjban* részesült **Popovics Béla**, a Munkácsi II. Rákóczi Ferenc Középiskola és a Szent István Líceumban magyar irodalom és művészettörténet tanára, aki fáradhatatlanul kutatja Kárpátalja és Munkács múltját. A míves huszárszabályát minden évben olyan személy vagy szervezet kapja, aki sokat tett a nemzeti összetartozásért. Az elismerést Schmittné Makray Katalin adta át a 11. Hadik András hagyományörző jótekonysági bálon november 25-én.

Gratulálunk a kitüntetetteknek!

KOVÁCSNÉ MARTON ERZSÉBET, a *Kárpátaljai Hírmondó* szerkesztőbizottsági tagja a közelmúltban két rangos szakmai elismerésben is részesült. A Magyar Újságírók Közössége (MÜK) és a Magyar Nemzeti Írószövetség az 1956-os forradalom és szabadságharc évfordulójának tiszteletére közös megemlékezést tartott, amelynek keretében átadták a MÜK által alapított *Petőfi*

Sándor Sajtószabadság-díjat. Az elismerést évente két újságírónak ítélik oda, akik kimagasló szakmai teljesítményükkel bizonyították rátermettségüket. Idén Kovácsné Marton Erzsébet, a *Kárpátinfo* hetilap felelős szerkesztője és Turbók Attila (Budapest) költő, újságíró, szerkesztő vehette át.

Három évtizedes újságírói-szerkesztői munkássága elismeréseként **Dr. Eötvös József Sajtódíjban** részesült

Kovácsné Marton Erzsébet. A Magyar Páneurópa Unió által alapított elismerést évente egy hazai és egy külföldi személy kapja „európai szellemiségű, a régi magyar értékeket felmutató és újakat létrehozó munkásságáért, a tárgyilagos és magas színvonalú tájékoztatás érdekében végzett tevékenységéért”. A díjátadóra Budapesten, a Szent Margit Gimnázium dísztermében került sor.

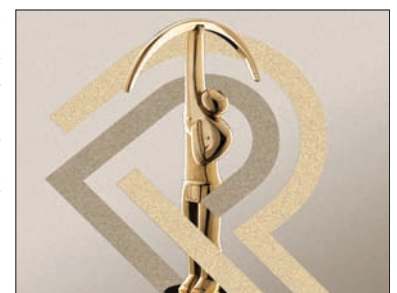
December 1-jén Budapesten a Művészeti Palotájában tartották a Prima Primiissima Alapítvány idei díjátadó gáláját. A 2003-ban alapított elismerés célja a magyar értelmiség szellemi eredményeinek megőrzése, a tudomány, a művészet, a kultúra és sport fejlesztése.

Magyar irodalom kategóriában földinket, **Füzesi Magdát** Prima-díjjal tüntették ki.

A költő verseiben nemcsak Kárpátalja varázslatos tájait, hanem

Magyarország és Erdély természeti szépségeit is megrajzolja. A közönséghez tartozás témái mellett jelentős helyet foglalnak el lírájában az emberi lét örömeit, gondjait kifejező írásai. Az elsők között fogalmazta meg az 1944-es deportálások sorstragédiáját. Több versét megzenésítették. A Kárpátaljai Hírmondó alapító főszer-

kesztője. Táncsics-díjas újságíró, József Attila-díjas költő, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja. Szülőfaluja, a kárpátaljai Nagybereg díszpolgára.

SZEPTEMBER

Szeptember 3. A kárpátaljai református oktatási intézmények Nagydobronyban, a református templomban nyitották meg a 2023/2024-es tanévet. A tizennegyedik alkalommal megtartott közös tanévnyitón nemcsak a Kárpátaljai Református Egyházkerület (KRE) egy évszázados fennállását, hanem a református oktatás létrejöttének harmincadik évfordulóját is ünnepelték. Igét hirdetett Zán Fábán Sándor, a Kárpátaljai Református Egyház püspöke. A nagybereg, a nagydobronyi, a péterfalvi és a técsői liceumokban a legkorszerűbb körülmények között mintegy 560 diák kezdte meg a tanévet. A diákok száma az idén harminccal több az előző évhez képest. 16 egyházi működtetésű óvodában 300 gyermek kap keresztyén nevelést. A Nefelejcs rehabilitációs központokban (Hetyenben és Mezőváriban) 65 speciális igényű gyermekkel foglalkoznak, a református szakkollégiumok mintegy 130 diáknak adnak otthont, s számukra külön ifjúsági gyülekezetet hoztak létre.

Szeptember 7. A Pro Cultura Subcarpathica (PCS) civil szervezet 2014 óta adózik hagyományörző rendezvénnyel Dobó István emlékének Szerednyén. Az országban dúló háború idén sem tette lehetővé a tömegrendezvény szervezését, így csendes koszorúzással méltatták a várvédőt. Emlékbeszédet mondott Orosz Ildikó, a PCS elnöke. Ezt követően a résztvevők Túri Török Tibor alkotása előtt rótták le tiszteletüket.

Szeptember 9. Viskén, a református templomban tartotta hagyományos központi tanévnyitó ünnepségét a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ). Az eseményen Orosz Ildikó, a szövetség elnöke tartott beszámolót. Többek között leszögezte: a kárpátaljai magyarság nem adja fel, kitartó szívósággal kéri vissza elvett jogait az anyanyelvű oktatás terén, amit minden fórumon továbbra is képvisel majd a szövetség. A kialakult helyzet ellenére a KMPSZ felmérése alapján a Kárpátalján működő 99 intézményben, ahol van magyar nyelvű oktatás, a 2023/2024-es tanévben összesen 14 728 diák kezdte meg a tanulmányait magyar osztályokban, ezen belül 1126 elsős.

Szeptember 10. Teljesen megújult a bátyúi református templom, ebből az alkalomból hálaadó istentiszteletet tartottak. Tóth László, a Beregi Református Egyházmegye esperese mondott apostoli köszöntést. Zán Fábán Sándor, a Kárpátaljai Református Egyházkerület püspöke hirdette Isten ígétét. Kacsó Géza, a bátyúi gyülekezet lelkipásztora számolt be a 113 éves bátyúi református templom utóbbi években elvégzett felújítási munkálatairól.

Szeptember 10. A tiszapéterfalvai református templom adott otthont a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Egán Ede Szakképzési Centrum péterfalvai, beregszászi és nagydobronyi központjai közös tanévnyitó ünnepségének. Az idei tanévben 148 elsős diák kezdte meg tanulmányait a három képzési központban. Az ünnepségen a diákokat köszöntötte Csirpák Zoltán, az Egán

Ede Szakképzési Centrum újonnan kinevezett igazgatója, Rostás János, a Mátészalkai Szakképzési Centrum kancellárja, Rezes Károly, a Beregszászi Járási Tanács elnöke, Csernicskó István, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola rektora, Orosz Ildikó, a főiskola elnöke, majd a történelmi egyházak képviselői Isten áldását kérték az új tanévre.

Szeptember 15–30. A Pro-Arte Munkács civil szervezet és Matl Péter Munkácsy Mihály-díjas szobrászművész, az egyesület elnöke megszervezte a XI. nemzetközi szobrásztábor Kárpátalján. A szimpózium idei központi témája az ukrainai háború. A korábbi évekhez hasonlóan számos nemzetközileg is elismert külföldi és ukrainai szobrászművész vett részt a táborban, akik többsége Kelet-Ukrainából érkezett: Vjacseszlav Hutirja, Szerhij Szbitynev, Szerhij Olesko, Ivan Demjan, a fotográfus Andrey Avdeenko, a kárpátaljai Jan-Pavlo Roman és maga Matl Péter, valamint a dániai Ole és Liz Videbæk. A XI. Kárpátaljai Nemzetközi Szobrásztábornak a magyar kormány támogatásából felújított, tavaly novemberben átadott beregszentmiklósi szoborpark és alkotóház adott otthont.

Szeptember 16. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (II. RF KMF) a kárpátaljai magyar oktatás érdekében létrehozott egy új liceumhálózatot, amelynek elsődleges célja az anyanyelven való továbbtanulás lehetőségének biztosítása a 9. osztályt befejező tanulók számára. A Kárpátaljai Magyar Liceum a 2023/2024-es tanévben öt helyszínen – Beregszászon, Nagydobronyban, Nagyszőlősen, Tiszapéterfalván és Kisegejőcön – nyitotta meg kapuit, s kínál minőségi képzést diákjainak, akik ezáltal az érettségit az érdeklődésüknek leginkább megfelelő szakirányú képzés keretében szerezhetik meg anyanyelvükön. Az intézmény ünnepélyes tanévnyitójára a nagyszőlősi római katolikus templomban került sor. A jelenlévőket köszöntötte Kóré Dóra, a Kárpátaljai Magyar Liceum igazgatója, Gyebnár István, Magyarország Beregszászi Konzulátusának ideiglenes ügyvivője, Csernicskó István, a Kárpátaljai Magyar Liceum megalapítását kezdeményező II. RF KMF rektora. Az ünnepi köszöntőket követően Kóré Dóra igazgató, Hidi Tünde, Nagy István és Karmacs Anikó igazgatóhelyettesek, valamint Bogáthy Eleonóra és Nyibilevics Mónika helyszíni szervezők szimbolikusan kézfogásukkal avatták a liceum diákjaivá a felvonuló fiatalokat. Záróbeszédet mondott Orosz Ildikó, a II. RF KMF és a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség elnöke. A rendezvény végén a történelmi egyházak képviselői Isten áldását kérték az egybegyűltek életére és munkájára.

Szeptember 18. Lezajlott a „Via Tisa” turisztikai képzés Viskén a Fodó Sándor Községi Házban. A konferencia megrendezése mellett az Ötvös Ida által irányított helyi tájékoztató adásra került egy kócsoműhely és a kenderfeldolgozás menetét bemutató pavilon is. A tanácskozás előadói Mester András, a Kárpátaljai Magyar Turisztikai Tanács (KMTT) elnöke, Tóth Attila adjunktus (II.

Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Földtudományi és Turizmus Tanszék), Sass Enikő docens (II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Földtudományi és Turizmus Tanszék), Molnár István informatikai szakértő.

Szeptember 20. 120 éve szentelték fel a csapi római katolikus templomot. A jubileum alkalmából a szentmisét Lucsok Péter Miklós OP munkácsi római katolikus püspök mutatta be Majnek Antal nyugalmazott püspökkel, Thurzó Péter helyi plébánossal, valamint vendégpapokkal együtt. A szentmise után a templom melletti parkban elhelyezett Mária-szobor megáldása következett.

Szeptember 21. Az Erdélyi család három generációjának festményeiből nyílt kiállítás a Munkácsy Mihály Magyar Ház kiállítótermében Munkácsan. A tárlaton Erdélyi Béla, Erdélyi János, Erdélyi László, valamint Villasek Rudolf és Villasek Tibor munkáit tekinthette meg a képzőművészet iránt érdeklődő közönség. A tárlatmegnyitón beszédet mondott Albertné Simon Edina ungvári magyar konzul, Kopriya Attila festőművész, a Kárpátaljai Képzőművészeti Főiskola docense, Popovics Béla művelődéstörténész.

Szeptember 21. A Pro Cultura Subcarpathica civil szervezet kezdeményezésére Magyarország Ungvári Főkonzulátusa és a kárpátaljai magyar érdekvédelmi szervezetek képviselői csendes koszorúzás keretében tisztelegtek Bercsényi Miklós és felesége, Csáky Krisztina emléke előtt az ungvári vár belső udvarában.

Szeptember 22. A Kárpátaljai Kultúr-Karaván szervezésében Palya Bea *Egyszálalék* című koncertjére került sor a jánosi Helikon Hotelben. A vendégeket Kudlotyák Krisztina programszervező köszöntötte, aki elmondta, hogy minden egyes programmal új színfolt kerül a Kárpátaljai Kultúrkaraván palettájára.

Szeptember 23. Megtartották a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (II. RF KMF) tanévnyitó ünnepségét, amelyre a hagyományokhoz híven a beregszászi református templomban került sor. Az intézmény alap- és mesterképzésében összesen 523 elsős diák kezdte meg a 2023/2024-es tanévet. Az egybegyűlteket Taracközi Ferenc, a Beregszászi Református Egyházközség vezető lelkésze köszöntötte. Csernicskó István, a II. RF KMF rektora többek között elmondta: az idei felvételi időszakban a főiskolára 1086-an nyújtották be jelentkezésüket, közülük a különböző szakokon 523-an kezdték meg a tanulmányaikat, a hallgatók összlétszáma pedig az alap- és mesterképzéseken 1371 fő. Ünnepi köszöntőt mondott Csák János, Magyarország kultúráért és innovációért felelős minisztere.

Az ünnepségen átadták a főiskola által 2014-ben alapított Rákóczi-díjat. A Rákóczi-főiskola legmagasabb kitüntetésének idei díjazottjai Csák János miniszter és Vaszil Roszul, a Kárpátaljai Megyei Közkutatási Főosztály egykori vezetője.

Szeptember 23. Eszény község első írásos említésének 775. évfordulójára

■ emlékeztek a településen. A Ritmus néptáncgyűttes és a BorzsaVári népi zenekar gazdag műsorral lepte meg a közönséget. A moderátor szerepét is vállaló Kovács Erika, a zenekar énekese hangján felcsendült a 90. zsoltár – *Tebenned bíztunk eleitől fogva...* Aztán egymást követték a Kárpát-medence különböző tájainak táncai, közte pedig a mezővári zenészek szórakoztatták a nagyérdeműt. Az ünnepség résztvevőit köszöntötte többek között Albertné Simon Edina, Magyarország Ungvári Főkonzulátusának konzulja, Zubánics László, a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet elnöke, Valerij Szamardak, a Csapi Városi Kistérség polgármestere, Maha László városi képviselő, a Csapi Széchenyi István Líceum igazgatója.

Szeptember 24. Megnyitotta az új tanévet a Mathias Corvinus Collegium (MCC) Beregszászi Képzési Központja. Az ünnepséget a központ új épületében szervezték. A megnyitón beszédet mondott Gulyás Gergely Miniszterelnökséget vezető miniszter, aki többek között elmondta: a magyar közösségek közül a legnehezebb helyzetben a kárpátaljai van. Ezért hangsúlyos minden támogatás, aminek egyik bizonyítéka a beregszászi központ új épületének megnyitása is.

Szeptember 29. A Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színházban premierre került sor: Brian Friel *Pogánytánc* (Tánc Lughnasa idején) című előadását mutatták be, amely öt nő, egy még nem férfi, egy majdnem férfi és egy már nem férfi táncáról szól.

OKTÓBER

Október 3–9. Nagyszabású fesztivállal ünnepelték a 30 éves beregszászi színházat. A rendezvénysorozat hatodik napját a szervezők Fedák Sárinak szentelték. Az előadást követően ünnepélyes keretek között átadták a Fedák Sári-díjat. A 2022. évi díjazott Pregitzer Fruzsina, a nyíregyházi Mórincz Zsigmond Színház Jászai Mari-díjas, érdemes művésznője.

Október 6. Az aradi vértanúk emléknapján az UMSZSZ ungvári városi szervezete, a Magyar Értelmiségi Kárpátaljai Közössége és az Ungvári Nemzeti Egyetem Ukrán–Magyar Oktatási-Tudományos Intézete szervezésében koszorúzásra került sor az ungvári Kálvária temetőben Szegelethy János honvédhadnagy sírjánál.

* Vidékünk szülőitől, báró Perényi Zsigmond ugoccai főispánról, a beregardói születésű mártírról emlékeztek meg a Perényi Kultúrkúriánál a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség szervezésében.

* Az aradi vértanúkra emlékeztek a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézetben. A megemlékezők elhelyezték a tisztelet koszorúját és virágait az aradi vértanúk emlékoszlopánál.

* A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán is fejet hajtottak a tizenhárom aradi vértanú emléke előtt. Ünnepi beszédet mondott Panyi Miklós miniszterhelyettes, a Miniszterelnökség parlamenti és stratégiai államtitkára.

* A nagyszülői magyarság képviselői

csendes koszorúzást tartottak az 1849-ben vértanúhalált halt egykori Ugocsa megyei főispán, országbíró, felsőházi elnök, Perényi Zsigmond báró szobránál. Az eseményen dr. Panyi Miklós, a Miniszterelnökség parlamenti és stratégiai államtitkára mondott beszédet.

Október 8. Csendes koszorúzással és ökumenikus istentisztelettel emlékezett meg a Felső-Tisza-vidék magyarsága Bethlen Gábor fejedelem alakjáról Huszon. A huszti református templomban összesereglett magyarság számára ökumenikus istentisztelet keretében Jenei Károly viski református lelképásztor, ideiglenes huszti lelkész és Szulincskák Sándor római katolikus esperes is hirdette Isten ígétjét. Ezt követően a megjelentek elhelyezték az emlékezés koszorúit a vár alatt található, Kölcsy Ferenc Huszon írt epigrammájának emléket állító táblánál.

Október 9. Az 1944. október 9-i tragikus légitámadásban elhunyt mintegy 250 magyar honvédről és civil áldozatról emlékeztek meg Beregszász köztemetőjének honvédparcellájánál, majd a város vasútállomásánál.

Október 10–12. A Kárpátaljai Kultúr-Karaván meghívására vidékünkre látogatott Kárász Eszter és csapata, hogy előadásaikkal – ha csak néhány órára is, de – elfeledtessék a hétköznapi nehézségeit, s mosolyt csaljanak a gyerekek és a felnőttek arcára.

Október 11. A tavaly elhunyt Brinkács István festőművész olajképeiből és bőrkollázsaiából nyílt kiállítás az Ungvári Magyar Házban. A tárlatot Zubánics László, a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet elnöke nyitotta meg, aki köszöntötte a családtagokat és a vendégeket.

Október 11. A szüretihez kötődő programokkal és kiállítással nyitotta meg őszi félévét a Nagyberegi Tájház.

Október 17. Magyarország Ungvári Főkonzulátusán ismét szemet-lelket gyönyörködtető tárlat nyílt, ezúttal a munkácsi művészházaspár, Ivan és Larissa Brovdi alkotásaiból. A kiállítást a főkonzulátus által elindított, művészdinasztiákat bemutató projekt keretében valósították meg.

Október 18–23. A 30. születésnapját ünneplő Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színházat nemcsak itthon, hanem a budapesti Nemzeti Színházban is méltatták. A 10. Madách Nemzetközi Színházi Találkozó (MITEM) részeként az emblemikus előadások mellett filmvetítéseken és beszélgetéseken is bemutatták a beregszászi színház három évtizedes, kalandos történetét és jelenlegi helyzetét.

Október 20. A Kárpátaljai Képző- és Iparművészek Révész Imre Társaságának kezdeményezésére felavatták és megkoszorúzták Jankovics Mária kárpátaljai grafikus és textilművész emléktábláját. A művész egykori házában falat díszítő emlékjel Hrabár Natália alkotása.

Október 23. Magyarország Ungvári Főkonzulátusa, Beregszászi Konzulátusa, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség, a Magyar Értelmiségi Kárpátaljai Közössége, a Révész Imre Társaság és más civil szerve-

zetek, intézmények vezetői közös, csendes koszorúzást tartottak Ungváron az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc 67. évfordulójáról. Az áldozatokra emlékezve Héder János, a Kárpátaljai Református Egyházkerület főjegyzője imádkozott. A rendezvényen jelen voltak a megyei tanács, a megyei és a városi hivatalok vezetői. Az emlékműnél a jelenlévő szervezetek, külképviseltek, intézmények képviselői elhelyezték az emlékezés koszorúit és virágait, majd közösen átvonultak az ungvári börtönhöz, ahol ugyancsak megkoszorúzták az intézmény külső falán elhelyezett emléktáblát, ahol abban az időben közel ezer anyaországból ide hurcolt szabadságharcos raboskodott a kárpátaljai letartóztatott fiatalokkal együtt.

* A munkácsi magyarok megható műsorral emlékeztek meg az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc 67. évfordulójáról.

* Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc kitörésének évfordulóját méltatták Beregszászon, a vasútállomás mellett lévő emlékműnél (alkotója Kolodko Mihály) a Pro Cultura Subcarpathica civil szervezet és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola szervezésében.

Október 25–27. A Kárpátaljai Kultúr-Karaván programsorozat keretében vidékünkön turnézott a Kárpát-medence ismert és elismert előadóművésze, Keresztes Ildikó. A makkosjános Helikon Hotelben, a Munkácsy Mihály Magyar Házban és Nagydobronyban adott nagyszerű koncertet. Az előadásokat megelőzően Kudlotyák Krisztina, a Kárpátaljai Kultúr-Karaván vezetője beszélgetett az előadóművésszel.

Október 26. Magyarország Beregszászi Konzulátusának Munkácsy Mihály terme adott otthont a *Beregszász szíve* című dokumentumfilm bemutatójának. A film az egykori nagyzsinagóga történetét dolgozta fel, valamint átépítésének terveit tárja a nézők elé. A film alkotói Debreceni Kamilla, Balla Béla és Bereczky Tamás.

Október 27. Kilenc évvel ezelőtt indult útjára a *Szól a filemüle* kárpátaljai népzenei és néptánc tehetségkutató. A kezdeményezést a Pál család karolta fel, és a Hagyományok Háza Hálózat Kárpátaljai Kirendeltsége, valamint a Tulipán Tanoda Magyar Népművészeti Iskola mellett azóta is szerepet vállal benne. Idén 350 fiatal mutatta be tudását.

NOVEMBER

November 4. A sárosoroszi községi könyvtárban (vezetője Gáti Gyöngyi) filmvetítéssel egybekötött Petőfi-estet rendeztek a 200 éve született egyik legnagyobb magyar költő emlékére. A beregszászi Szent Kereszt kórus zenés-irodalmi műsorral lépett fel. A programot összeállította és harmonikán kísért: Krajnik Irén kórusvezető. A rendezvény második részeként a Kárpátaljai Magyar Filmgyártásért Alapítvány (vezetője Fehér Rita) által készített *Ismertlen Kárpátalja* című filmet vetítették le.

November 4. Először került megrendezésre a Verke-parti városban a *Bereg-CulturFest* jótékonyági folklórfesztivál. ■

■ A szervezők a befolyt pénzüsszeggel az ukrán fegyveres erőket és a Linner Bertalan Beregszászi Járási Központi Kórházat támogatták.

November 4. Ünneppélyes keretek között adták át a Nagymuzsalyi Tájházat, amely a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) és a Kárpátaljai Magyar Turisztikai Tanács (KMTT) által közösen benyújtott pályázatnak köszönhetően jöhetett létre, az Európai Unió HUSKROUA programjának támogatásával. A házat az 1895-ben született Varga Boldizsár építette az 1920-as években.

November 11. Ungváron az Uzsgorod Galériában megnyílt Soltész Péter festőművész, az Ukrán Nemzeti Képzőművészeti Szövetség tagja, a MÉKK Munkácsy Mihály Képzőművészeti Egyesülete társelnöke életmű kiállítása.

November 11. A Kárpátaljai Rózsahölgyek Társasága (elnök Mező Dianna) Antónikné Polónyi Katalin Ukrajna Érdemes Népi Iparművésze és Ladányi Irén, a Beregszászi Kodály Zoltán Művészeti Iskola alapítója és első igazgatója tiszteletére avatott emléktáblát és ültetett rózsátövet a beregszászi Budapest parkban.

November 11. A Búbos Kemence Civil Szervezet immár nyolcadik alkalommal rendezte meg a Márton-napi ünnepséget Sárosorosiban, amelynek a római katolikus plébánia adott otthont. Rác István atya ismertette Szent Márton életét és a jóságáról szóló legendákat.

November 13. Váradi Natália történész, a „GENIUS” Jótékonsági Alapítvány igazgatója egy nemrég elindított program keretében a fiatalok egy csoportjával felkereste a málenyikj robot és a GULAG kárpátaljai kiemelt emlékhelyeit, ahol az erőszakos szovjetizálás áldozataira emlékeztek. Útba ejtették a Szolyvai Emlékparkot is, ahol dr. habil. Bank Barbara történész, a Nemzeti Emlékezet Bizottságának és a Gulag- és Gupvikutatók Nemzetközi Társaságának tagja rendhagyó történelemórát tartott.

November 15. A Schönbörn parkban *Kelta anya* elnevezésű miniszobrot avattak a park alapításának 10. évfordulója alkalmából. Alkotója Roman Murnik.

November 16. *100 éves a Kárpátaljai Református Egyház* címmel emlékkonferenciát szervezett a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Történelem- és Társadalomtudományi Tanszéke és a Kárpátaljai Református Egyházkerület (KRE) a Narancsik Imre Kutatói Műhely közreműködésével. A konferencia előtt Zán Fábián Sándor, a KRE püspöke tartott nyitó áhítatot. Köszöntő beszédet mondott Szamorovszkyné Nagy Ibolya, a Rákóczi-főiskola könyvtárának igazgatója, Buczkó István, Magyarország Beregszászi Konzulátusának vezető konzulja, Fodor Gyula, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tudományos és minőség-biztosítási rektorhelyettese. A konferencia ezután két panelbeszélgetéssel folytatódott. Az előadók arra törekedtek, hogy felelevenítsék az elmúlt száz év meghatározó történéseit. A rendezvény részét képezte két minikiállítás

is. A *100 éves KRE* című anyagot Szilvási Erzsébet, a KRE Levéltára és Múzeuma igazgatója ismertette a jelenlévőkkel, míg P. Szalay Emőke, a Debreceni Református Kollégium Múzeuma muzeológusa a Tiszántúli Református Egyházkerület Múzeumának tablókiállítását mutatta be, amely a kárpátaljai református templomok felújítási programjának eredményeit tárta a nézők elé.

November 16. A beregszászi Ortutay Elemér Görögkatolikus Központ adott otthont a Bendász-hagyaték sorozat negyedik kötetét bemutató rendezvénynek. A most elkészült kiadvány címe: *A Munkácsy Görögkatolikus Egyházmegye papjainak életrajzi adatai a legrégebbi időktől a szovjetek általi önkényes megszüntetésig, azaz 1949-ig.* A kötet szerzőivel, Marosi István görögkatolikus áldozópappal, az Ortutay-szakkollégium vezetőjével és Marosi Anitával, a Bendász-könyvtár vezetőjével dr. Molnár D. Erzsébet történész, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Történelem és Társadalomtudományi Tanszéke docense beszélgetett a könyv megírásának körülményeiről és szempontjairól.

November 17. A beregszászi Európa–Magyar Házban a Szolyvai Emlékparkbizottság főszervezésében megtartották a *GULAG-GUPVI-kutatók Nemzetközi Fóruma 2023: kutatás, tényfeltárás, emlékeztetpolitika* című nemzetközi tudományos emlékkonferenciát. Nyitóbeszédet mondott dr. Tóth Mihály, a Szolyvai Emlékparkbizottság elnöke, az emlékkonferencia levezető elnöke és Stifter Ádám, a Külgazdasági és Külügyminisztérium keleti kapcsolatok fejlesztéséért felelős helyettes államtitkára. Ezt követően szakmai kutatások, tényfeltárások eredményeinek ismertetése következett. A program csendes koszorúzással zárult a sztálini megtorlás áldozatainak beregszászi emlékművénél.

November 17. Az áldozatokra emlékeztek a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola udvarán, ahol a jelenlévők megkoszorúzták Matl Péter *Gúzsban* című szobrát. Ezt követően ökumenikus istentiszteletre gyűltek össze a helyi református templomban, ahol Molnár János püspöki helynök, beregszászi római katolikus esperes-plébános, Marosi István görögkatolikus áldozópap, az Ortutay-központ vezetője és Tarackózi Ferenc, a Beregszászi Református Egyházközség vezető lelkipásztora hirdettek ígét. Emlékbeszédet mondott Stifter Ádám, a Külgazdasági és Külügyminisztérium keleti kapcsolatok fejlesztéséért felelős helyettes államtitkára, Csernicskó István, a Rákóczi-főiskola rektora. A beszédek után a jelenlévők egyesével olvasták fel a több mint 300 beregszászi áldozat nevét, majd megkoszorúzták a református templom előterében lévő emléktáblákat. Ezután a résztvevők gyertyákkal vonultak végig a városban, s elhelyezték az emlékezés koszorúit a Beregszászi Tarasz Sevcsenko Líceum bejáratánál lévő emléktáblánál, valamint a Széna téri (egykori Puskin tér) emlékműnél.

November 18. A Szolyvai Emlékpark-

bizottság szervezésében a kárpátaljai magyar társadalmi szervezetek, történelmi egyházak koszorúzással egybekötött megemlékezésére került sor az emlékparkban. A vendégek köszöntése után dr. Tóth Mihály elnök tartott beszámolót a Szolyvai Emlékparkbizottság 2023. évi tevékenységéről. Az ukrán és a magyar himnuszok elhangzása után Buhajla József, Magyarország Kijevi Nagykövetségének első beosztott diplomatája felolvasta dr. Szili Katalinnak, Magyarország miniszterelnöke főtanácsadójának a megemlékezéshez intézett levelét. Zárszót mondott dr. Dupka György történész, a Szolyvai Emlékparkbizottság felelős titkára. Ezután a történelmi egyházak jelenlévő képviselői imát mondtak a mártírokért. A rendezvényt a Tisza Csillag kórus (művészeti vezetője: Kovács Csilla, a tiszabökei kultúrház igazgatója) szolgálta tette magasztossá. A *Szózat* elhangzása után csöndes koszorúzásra került sor az áldozatok neveit megőrkítő Siratófalnál.

November 19. Kárpátalja magyarlakta településein megemlékeztek a kárpátaljai magyarság ellen 79 éve elkövetett bűntett, a málenyikj robot áldozatairól.

November 24. *Ecset nélkül fest a nap* címmel Weinrauch Katalin-szavalóversenyt tartottak a Bányai kistérségben. A rendezvényt hagyományteremtő jelleggel szervezték meg első alkalommal a Haranglábi Gimnáziumban. Az egybegyűlteket Tari Erika könyvtáros, a szavalóverseny házigazdája köszöntötte. Weinrauch Katalin üdvözlését Halász Éva pedagógus tolmácsolta. Fellépett a sárosoroszi Hangraforgó együttes, akik megzenésített verseket adtak elő.

November 24–26. A karácsonyra való felkészülés jegyében lelkigyakorlatot szervezett a Görögkatolikus Ifjúsági Szervezet (GISZ) az ungvári járási Viharoson. Az alkalomra a 16 év feletti fiatalokat vártak. A számos egyházközségből érkező 42 fő részvételével megtartott háromnapos program vezetője Pösze Roland mátyfalvai görögkatolikus áldozópap volt.

November 26. A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség Badalói Alapszervezete jóvoltából a badalói református templom falán Kőlcsey-emléktáblát avattak. Alkotója Matl Péter szobrászművész. Az emléktáblával a helyiek szeretnék volna méltóképpen megemlékezni a *Himnusz* bicentenáriumáról, valamint a költőóriásról, aki nem messze, a Tisza bal partján, Szatmárcsekén élt és alkotott közel húsz éven át.

November 25–27. A Kárpátaljai Kultúr-Karaván szervezésében háromnapos turné keretében több helyszínen adott önálló estet vidékünkön Mező Misi, a Magna Cum Laude zenekar frontembere.

November 28. Fennállásának 200. évfordulója alkalmából hálaadó istentiszteletre került sor a ráti református templomban. Az alkalom a ráti református gyülekezet hittanósainak ünnepi műsorával vette kezdetét. Isten ígétét Zán Fábián Sándor püspök hirdette.

Összeállította:

Dupka György és Szemere Judit

Bokotej Lóránt kiállítása Beregszászon

Formák sokfélesége

A Peregium civil szervezet kezdeményezésére a beregszászi Pásztor Ferenc Községi és Zarándokházban november folyamán Bokotej Lóránt festőművész, fafaragó alkotásait tekinthette meg a művészetkedvelő közönség.

A kiállítás megnyitóján Horváth Zoltán pedagógus, a Peregium civil szervezet társelnöke, a tárlat ötletgazdája üdvözölte az egybegyűlteket. Zoltán, aki túravezetőként is tevékenykedik, elmesélte megismerkedésének történetét Bokotej Lóránttal. Elmondta, a művész beregszentmiklósi otthonában szerzett benyomások annyira rabul ejtették, hogy úgy döntött, ezt a csodát másoknak is meg kell mutatnia. Azóta gyakran úgy szervezi a túráit, hogy természetjárás közben ellátogassanak az alkotóházba, és a kirándulók is betekintést nyerjenek Bokotej Lóránt mesevilágába. A túrázók visszajelzései alapján a műterem, a képek és ezeknek a természettel való harmóniája olyan meghittséget és lelki feltöltődést biztosít az odalátogatóknak, ami egyedi és megismételhetetlen – fogalmazott Horváth Zoltán.

A rendezvényt számos közéleti személyiség megtisztelte jelenlétével. Ott voltak

a pályatársak is, köztük Andrij Csebikin grafikusművész, az Ukrán Művészeti Akadémia képzőművészeti tagozatának vezetője, Kopriva Attila festőművész, a Kárpátaljai Képzőművészeti Akadémia docense, Olekszandr Mondics festőművész, akik elismerően szóltak Bokotej Lóránt művészetéről, a tárlat anyagáról. Az alkotót elkísérték családtagjai, barátai, köztük Darcsi Gyula, akivel több mint hat évtizedes barátságot ápolnak.

Végül Bokotej Lóránt mondott köszönetet barátainak, valamint a művészetpártoló közönségnek azokért a pozitív impulzusokért, amelyek megteremtik a mindennapi alkotómunka feltételeit.

Bokotej Lóránt 1943-ban született az Ilosvai járásban. A középiskolát a munkácsi járási Beregszentmiklóson végezte. 1962-ben nyert felvételt a Lembergi Iparművészeti Főiskolára. A kötelező katonai szolgálat után 1970-ben szerzett diplomát iparművész szakon. Ezt követően a munkácsi drámai színháznál kezdett dolgozni díszlettervezőként, majd a feleségével a Krímre költöztek. Munkássága során több országban is alkotott. 2011-től családjával Beregszentmiklóson él. Műtermében gyakran megfordulnak barátai, különböző csoportok vagy akár távolról érkezett vendégek is. Elmondásuk szerint a művész alkotói tere olyan varázslatos környezet, ahol feltöltődhet minden művészetre éhez.

Bokotej Lóránt alkotásai rendkívül kifinomultak, amelyekre a szürrealizmus, az impresszionizmus és az avantgárd stílusjegyei egyaránt jellemzők. A művész mesterien ötvözi a klasszikus, a modern és posztmodern elemeket, ezáltal művei energikusak, vibrálóak, szinte másik dimenzióba röpítve a szemlélőt. Megértésük különleges szemléletet és a realitástól való elrugaszkodást igényel. Az alkotások a világ különböző magángyűjteményeiben és múzeumaiban is megtalálhatók.

Sz. J.

Isztambulban is voltam

Hoyerla

Namíbia

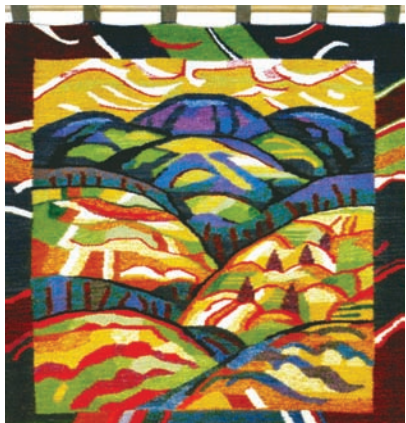
Formák sokszínűsége triptichon

Vadász

A Kárpátaljai Hírmondó galériája

Berecz Margit képzőművész

A Kárpátaljai Magyar Képző- és Iparművészek Révész Imre Társasága (RIT) Kárpátalja egyik legpatinásabb, legsikeresebb alkotó közössége. Tagjainak tevékenysége meghatározója a kárpátaljai magyar kulturális, művészeti életnek. Ezúttal Berecz Margit festő- és textilművészt kérdeztük mindennapjairól, aki 1993-tól tagja a RIT-nek.

A háború erősen kihat a közérzetére és az alkotókedvére. Habár most „komoly” munkákon nem dolgozik, mint mondja, folyamatosan tevékenykedik, spontán jönnek az ötletek.

– Alkotó vagyok, mindenben meglátom a művészetet – mondja Berecz Margit. – Ha olyan kedvem van, akkor csak úgy feldobom az egyik blúzom egy kivarrással.

El egy nagyszabású ötlet a fejében, amit szeretne megvalósítani, de azt, hogy ez miről szól majd, egyelőre nem árulja el. Reméli, mielőbb véget ér a háború, „újra csend lesz”, és minden visszatérhet a régi kerékvágásba, hiszen „még sok a tennivaló”. A mindennapok szürkeségéből egy-egy szép dal, mókás gondolat, felemelő mondat rántja ki, s ilyenkor örül az élet apró örömeinek.

Berecz Margit Ungváron született, jelenleg is szülővárosában él. Dekoratív, a népeletről vett színes szötteket készít, letisztult formákkal operáló olajképeket fest. Tanulmányait 1971–1975 között az Ungvári Iparművészeti Szakközépiskolában végezte művészeti kerámia szakon. 1975–1978-ban a jelenlegi Boksay József Kárpátaljai Képzőművészeti Múzeum tudományos munkatársaként tevékenykedett. 1975-től vesz részt hazai és külföldi kiállításokon. 1983-ban diplomázott a Lembergi Képző- és Iparművészeti Főiskola (jelenleg Művészeti Akadémia) művészeti textil karán. 1983-tól 1992-ig a Művészeti Alap ungvári képző- és iparművészeti műhelyében dolgozott. 1989-ben felvételt nyert az Ukrajnai Képzőművészeti Szövetségbe. 1992-től 2007-ig a Kárpátaljai Honismereti Múzeum kulturális értékek részlegének művészettörténeti szakértője. 2008-ban alkotómunkáját a Boksay József – Erdélyi Béla Kárpátaljai Művészeti Díjjal ismerték el képző- és iparművészet kategóriában.

Simon Rita

